

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Právnická fakulta

Markéta Machová

NÁHRADA ŠKODY

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Jiří Švestka, DrSc.

Katedra občanského práva

Datum zpracování: 4. května 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že předloženou diplomovou práci jsem vypracovala samostatně a že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 4. května 2015

Markéta Machová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu diplomové práce panu prof. JUDr. Jiřímu Švestkovi, DrSc. za odborné rady a cenné připomínky, které mi ochotně poskytl a rovněž za čas, který mi v průběhu psaní diplomové práce věnoval.

Obsah

Obsah	1
Úvod.....	4
1. Obecný výklad	6
1.1. Proměna institutu náhrady škody po rekonstrukci.....	6
1.2. Koncepce odpovědnosti	7
1.3. Funkce odpovědnosti za újmu.....	9
1.4. Předcházení vzniku újmy	10
1.4.1. Obecná prevenční povinnost	11
1.4.2. Zakročovací povinnost	12
1.4.3. Oznamovací povinnost škůdce	14
1.4.4. Riziko oběti	14
1.5. Subjekty povinné nahradit újmu	15
1.5.1. Fyzické osoby	16
1.5.2. Právní osoby.....	17
1.5.3. Stát.....	19
1.6. Promlčení práva na náhradu újmy.....	20
1.6.1. Subjektivní lhůta.....	22
1.6.2. Objektivní lhůta	23
1.6.3. Běh promlčecí lhůty	24
2. Vznik povinnosti nahradit újmu	25
2.1. Obecné předpoklady vzniku povinnosti nahradit újmu	25
2.1.1. Delikt	26
2.1.2. Újma	26
2.1.3. Příčinná souvislost.....	28
2.1.4. Zavinění	30
2.1.5. Nedbalost.....	31
2.1.6. Úmysl	32
2.2. Objektivní deliktní odpovědnost	33
2.3. Náhoda jako příčina újmy	35
2.4. Okolnosti vylučující protiprávnost.....	36
2.4.1. Svépomoc	37

2.4.2.	Krajní nouze	39
2.4.3.	Nutná obrana	40
2.4.4.	Ostatní okolnosti vylučující protiprávnost	43
2.5.	Solidární povinnost k náhradě újmy	45
2.5.1.	Vypořádání škůdců	46
2.5.2.	Regres	47
2.6.	Spoluúčast poškozeného	47
2.7.	Bezdůvodné obohacení škůdce	49
2.8.	Škoda způsobená úmyslným trestným činem	49
3.	Rozsah a způsob náhrady újmy	50
3.1.	Způsob náhrady škody	50
3.1.1.	Uvedení do předešlého stavu	51
3.1.2.	Peněžitá náhrada	51
3.2.	Rozsah náhrady škody	52
3.2.1.	Skutečná škoda	52
3.2.2.	Ušlý zisk	53
3.2.3.	Dluh	54
3.3.	Odčinění nemajetkové újmy	55
3.4.	Náhrada při poškození věci	57
3.5.	Náhrada při poranění zvířete	59
4.	Náhrada újmy na přirozených právech	60
4.1.	Náhrada při ublížení na zdraví	61
4.2.	Náhrada při usmrcení a při zvlášť závažném ublížení na zdraví	64
4.3.	Náhrada nákladů spojených s péčí o zdraví	64
4.4.	Náhrada nákladů pohřbu	65
4.5.	Ztráta výdělku po dobu pracovní neschopnosti	65
4.6.	Ztráta výdělku po skončení pracovní neschopnosti	67
4.7.	Náhrada za ztrátu důchodu	68
4.8.	Náhrada za bezplatné práce	68
4.9.	Náhrada za výživu	69
4.10.	Odbytné	70
5.	Zvláštní případy stanovení náhrady a její limitace	71

5.1. Moderační právo soudu.....	71
5.2. Výše náhrady stanovená soudem	72
5.3. Oznámení	73
5.4. Právní jednání limitující náhradu újmy.....	74
5.5. Smluvní pokuta	75
5.6. Úroky z prodlení	76
6. Obecné delikty	77
6.1. Porušení dobrých mravů	77
6.2. Porušení zákona	78
6.3. Předšmluvní odpovědnost.....	80
6.4. Porušení smluvní povinnosti.....	81
Závěr	86
Seznam použitých zkratk	89
Seznam použité literatury a pramenů.....	90
Shrnutí.....	100
Resumé.....	102
Název práce a jeho překlad do anglického jazyka	103
Klíčová slova	103
Key words	103

Úvod

Není nijak neobvyklým jevem, že život ve společnosti s sebou přináší kromě nesporných výhod přinejmenším jeden nepříznivý fakt. Subjekty se svým jednáním navzájem v různých směrech ovlivňují a v některých případech dochází k narušení majetkové nebo osobnostní sféry subjektů, což zpravidla vede ke vzniku újmy. Uvedenému mnohdy nezabrání ani všeobecně pojatá prevenční povinnost, která vychází z maximy „*lépe újmám předcházet, než je nahrazovat*“ a rovněž z tradiční občanskoprávní zásady *neminem laedere*. Podstatou prevence je především výchovně působit na jednotlivé subjekty a eliminovat riziko vzniku újmy. Hlavním důvodem pro uvedené je skutečnost, že některé újmy nelze vždy plně nahradit. Projeví-li se nepříznivý následek v majetkové sféře poškozeného, samotná náhrada a určení jejího rozsahu obvykle nečiní velké obtíže, jiná je ale situace u nemajetkové újmy. Pro účely jejího odčinění je často velmi náročné převést subjektivně vnímanou hodnotu újmy do objektivně měřitelných jednotek. Přesto není z objektivních důvodů možné, aby odčinění nemajetkové újmy plně zabezpečilo poškozenému identický a komfortní stav, který panoval před jejím vznikem. Uvedené platí například ve vztahu ke ztížení společenského uplatnění nebo vytrpěným bolestem.

Stěžejním cílem deliktního práva je zajistit poškozenému plnou a spravedlivou náhradu za utrpěnou újmu, která má zabezpečit, aby byl negativní zásah do jeho sféry plně vyrovnán. Z pohledu škůdce je nutné s určitostí stanovit základní předpoklady vzniku povinnosti k náhradě újmy a současně nastavit jasná pravidla a metody pro určování rozsahu náhrady. Neméně důležité je, aby v rámci procesního práva byly stanoveny efektivní nástroje, prostřednictvím kterých může poškozený uplatnit svůj nárok na náhradu. V oblasti hmotného práva je relevantní právní úprava náhrady újmy obsažena ve stěžejním předpise soukromého práva, kterým je občanský zákoník, který vstoupil v účinnost 1. ledna 2014. Právní institut náhrady újmy je zakomponován v části zabývající se závazky z deliktů. Recentní právní úprava pracuje v obecné rovině s pojmem újma. Škodu lze definovat jako újmu, která vznikla jako negativní následek zásahu do majetkové sféry poškozeného. V případech, kdy se negativní následek projeví v psychické nebo fyzické sféře subjektu, hovoříme o nemajetkové újmě. V rámci náhrady újmy zákon zavádí jasné pravidlo, a to, že škoda se hraří ve všech případech, ale odčinění nemajetkové újmy připadá v úvahu, pouze pokud to konkrétní zákonné

ustanovení výslovně stanoví, anebo když je tato povinnost sjednána mezi škůdcem a poškozeným.

Výše uvedené v obrysech představuje základní tematickou linii diplomové práce. Jejím cílem je vypracování detailní analýzy právního institutu, kterým je náhrada újmy, počínající obecným výkladem, který je stěžejním základem pro pochopení celé problematiky. Pozornost bude následně zaměřena na definování okruhu základních předpokladů vedoucích ke vzniku povinnosti nahradit újmu a stanovení způsobu a rozsahu náhrady. Zvláštní prostor bude věnován objasnění jednotlivých nároků, vyplývajících ze způsobené újmy na přirozených právech člověka, a dále bude pojednáno o náhradě při poranění zvířete a poškození věci. Závěrečná část diplomové práce bude soustředěna na přiblížení skutkových podstat obecných deliktů.

Podkladem pro vypracování práce byl stav právních předpisů ke dni 1.3.2015.

1. Obecný výklad

1.1. Proměna institutu náhrady škody po rekonstrukci

Dne 1. ledna 2014 nabyl účinnosti dlouho očekávaný rozsáhlý kodex občanského práva zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, který se významnou měrou dotkl celé řady předpisů a znamenal též zásadní změnu vybraných právních institutů. Předně je třeba uvést, že nový občanský zákoník odstranil „dvojkolejnost“ právní úpravy obsažené v občanském a obchodním zákoníku, která se vyznačovala vzájemnými odlišnostmi. Napříště je právní regulace vtělena do jediného kodexu a užije se bez ohledu na povahu účastníků právního poměru. Je tedy zcela bez právního významu, zda je subjektem fyzická či právnická osoba nebo podnikatel, neboť se použijí jednotná pravidla, což ostatně významně přispívá k přehlednosti právní úpravy a usnadnění aplikační praxe.

Pojetí škody a odpovědnosti za škodu doznalo výrazných koncepčních změn v porovnání s předchozí právní úpravou. Nejvíce je v tomto směru patrná diskontinuita v terminologické oblasti. Pojem odpovědnost je užíván v kodexu spíše výjimečně, kupříkladu v oblasti rodinného práva se setkáme se spojením rodičovská odpovědnost nebo v rámci regulace kupní smlouvy s odpovědností za vady. Ovšem v oblasti závazků z deliktů výraz odpovědnost absentuje a je zcela nahrazen souslovím povinnost nahradit újmu či závazek z deliktu. Nově je odpovědnost pojímána jako „*vlastnost subjektu být postižen právními důsledky určitého svého jednání, včetně či zejména porušením práva*“¹, jinými slovy lze konstatovat, že „*občanský zákoník tedy nespojuje termín odpovědnosti s porušením povinnosti a následnou sankcí za nesplnění povinností, ale spojuje odpovědnost s řádným (odpovědným) plněním povinností a řádným (odpovědným) výkonem práv*“². Z uvedeného vyplývá, že zákonodárce zcela opustil přístup, ke kterému se hlásil původní občanský zákoník, kdy byla odpovědnost považována za hrozbu sankcí.

---

¹ RABAN, P. et al. Občanské právo hmotné. Závazkové právo. Brno: Václav Klemm - Vydavatelství a nakladatelství, 2014. s. 434. ISBN 978-80-87713-11-2

² ROZEHNAL, A. Závazkové právo. Obecná část. Deliktní právo. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015. s. 119. ISBN 978-80-7380-496-1

V rámci deliktního práva již nelze v obecné rovině hovořit o náhradě škody, nýbrž o náhradě újmy. Újma je novým ústředním pojmem a může mít dvě základní podoby. V případě negativního zásahu do majetkové sféry poškozeného hovoříme o tzv. majetkové újmě (materiální újmě, resp. škodě). Pokud se zásah negativně projeví v nemajetkové sféře poškozeného, resp. je dotčena jeho tělesná či duševní integrita nebo jiná osobnostní práva, pak hovoříme o tzv. nemajetkové újmě (imateriální újmě). Jednou ze zásadních změn je právě nahlížení na škodu, která je legálně vymezená jako újma na jmění. Jmění lze definovat jako souhrn majetku a dluhů ve smyslu § 495 OZ. Z textace § 2894 odst. 1 OZ ve spojení s § 2952 OZ explicitně vyplývá, že škodou se rozumí i navýšení pasiv – vznik dluhu, což je zcela zásadní posun v porovnání s předchozí právní úpravou, neboť platilo pravidlo, které vylučovalo, aby byl dluh považován za skutečnou škodu nebo za ušlý zisk.³

Obecně je možné konstatovat, že i v oblasti náhrady újmy zavedl nový kodex nespočet legislativních novinek, které jsou reflektovány konkrétními dílčími ustanoveními zákona v oblasti *Závazků z deliktů*. Zákon například dává subjektům možnost využít smluvní limitace náhrady újmy, což je projev základní zásady, na které spočívá celý občanský zákoník, a to autonomie vůle. V neposlední řadě zákon obsahuje zpřesnění náhrady nemajetkové újmy a stanovuje velký prostor pro její individualizaci, což lépe odpovídá spravedlivému uspořádání práv a povinností. Materie deliktního práva byla dále rozšířena o nové skutkové podstaty deliktů, příkladmo lze jmenovat škodu způsobenou osobami s nebezpečnými vlastnostmi nebo škodu způsobenou informací nebo radou. Obecně lze říci, že rozdíly mezi původní a současnou právní úpravou jsou znatelné a místy velice razantní, byť elementární principy zákoníku zůstaly téměř totožné. Jednotlivé odlišnosti budou blíže nastíněny v následujících pasážích diplomové práce.

1.2. Koncepce odpovědnosti

V rámci právní teorie nepanuje jednoznačná shoda na tom, jaké pojetí pro odpovědnost zvolit. V tomto směru převládají dva základní teoretické přístupy. Podle prvního z nich ji lze definovat jako odpovědnost osoby za to, že splní svoji povinnost.

---

³ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20.2.2003, sp. zn. 25 Cdo 986/2001

Druhý přístup nahlíží na odpovědnost z opačné perspektivy a vymezuje ji jako odpovědnost osoby za porušení právní povinnosti. Odpovědnost je pak kladena na roveň negativnímu následku za porušení povinnosti. Původní občanskoprávní úprava se přikláněla k druhému z uvedených hledisek. Ztotožňovala tedy odpovědnost s nepříznivým důsledkem protiprávního jednání. Odpovědnost byla považována za hrozbu sankcí. Jinými slovy, osoba byla odpovědná za splnění své povinnosti, která byla označována jako primární. Teprve v okamžiku, kdy tuto povinnost porušila, došlo ke vzniku nové povinnosti (sekundární), která byla spojena s negativními následky (např. s náhradou škody, smluvní pokutou atp.). Sekundární povinnost (označovaná také jako retrospektivní) měla sankční charakter a přistupovala k povinnosti primární, tzn. škůdce byl povinován jednak ke splnění původní povinnosti a jednak ke splnění povinnosti sekundární. Ovšem recentní občanský zákoník tuto koncepci odpovědnosti nepřevzal a přiklonil se tak k prvnímu uvedenému pojetí, které je rovněž označováno jako perspektivní. Osobě, které vznikne určitá povinnost, v témže okamžiku vzniká odpovědnost za včasné a řádné splnění této povinnosti. Přičemž odpovědnost koexistuje skrytě společně s primární povinností osoby. V případě porušení povinnosti se odpovědnostní složka pouze aktivizuje.⁴ Primární a sekundární povinnost tak do jisté míry splývají v jedno, což je v občanskoprávní teorii označováno jako *tzv. perpetuace primární povinnosti*.⁵ Z uvedeného je zřejmé, proč např. v oblasti závazků z deliktů zákon neoperuje s pojmem odpovědnost za újmu nýbrž s výrazem povinnost k náhradě újmy.

Hledisek, podle kterých je možné občanskoprávní odpovědnost členit, je více. Základní členění vymezuje odpovědnost za škodu, popř. jinou újmu, vady a za prodlení. Není vyloučeno, aby osobě vzniklo současně více druhů odpovědnosti v důsledku porušení povinnosti. Dalším dělicím kritériem je charakter způsobené újmy, podle něj je možné rozeznávat odpovědnost za způsobení majetkové újmy (škody) a odpovědnost za způsobení nemajetkové újmy. V zásadě platí, že škůdce je vždy povinen k náhradě škody, přičemž náhradu za nemajetkovou újmu poskytuje pouze v případech, kdy tak

---

⁴ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s. 2013. str. 355. ISBN 978-80-7478-326-5

⁵ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol. Občanské právo hmotné 1. Páté, jubilejní aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s. 2009. str. 236. ISBN 978-80-7357-468-0

explicitně stanoví zákon nebo ujednání, kterým je škůdce vázán (§ 2894 OZ). Dále občanskoprávní teorie odlišuje odpovědnost vyplývající ze zákona (*ex delicto*) nebo smlouvy (*ex contractu*) anebo odpovědnost za zavinění a tzv. objektivní odpovědnost bez zřetele k zavinění.

1.3. Funkce odpovědnosti za újmu

Občanské právo prostřednictvím institutu deliktní odpovědnosti zabezpečuje ochranu stanovených statků fyzických a právnických osob před jejich ohrožením nebo porušením. Ochranná funkce je zařazena mezi stěžejní zásady občanského práva, jejíž základ je v obecné rovině deklarován v ustanovení § 3 OZ. Ochranný účel občanského práva je naplňován prostřednictvím základních funkcí odpovědnosti za újmu.

Stěžejní je funkce preventivní, jejíž cílem je zajistit, aby se osoby v právním styku chovaly tak, aby nedocházelo k ohrožení nebo porušení práv a povinností, a tím tedy předcházely vzniku újmy. Zákonný požadavek prevence vyplývá z dikce § 2900 OZ, který stanoví každému povinnost „*počínat si při svém konání tak, aby nedošlo k nedůvodné újmě na svobodě, životě, zdraví nebo na vlastnictví jiného*“⁶. Na subjekty je rovněž kladen požadavek, aby jednaly v právním styku poctivě a v dobré víře s plným respektováním zásady *neminem laedere*.

V případech, kdy dojde ke vzniku majetkové újmy, se aktivuje funkce reparační, která zajišťuje, aby poškozený získal plnou a spravedlivou náhradu za protiprávní zásah do své majetkové sféry. Podstata reparace spočívá v poskytnutí náhrady, která zajistí, aby mezi právy a povinnostmi, do kterých bylo zasaženo, byla opět nastolena rovnováha, která existovala před tímto zásahem. Podle ustanovení § 2952 OZ platí, že se hradí skutečná škoda představující peněžitou hodnotu, o kterou se majetek poškozeného zmenšil, a rovněž se hradí tzv. ušlý zisk, který lze charakterizovat jako hodnotu, o kterou by se majetek poškozeného zvětšil, kdyby k protiprávnímu zásahu nedošlo. Samotná náhrada škody (reparace) se může uskutečnit buď uvedením do předešlého stavu (naturální restituce), anebo prostřednictvím finanční náhrady. Občanský zákoník upřednostňuje naturální restituci, relativní náhrada nastupuje

---

⁶ Česko. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník § 2900. In Sbíрка zákonů České republiky. 2012, částka 33. s. 1026-1368. Dostupný také z WWW:

<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb12089&cd=76&typ=r>

subsidiárně pouze v případech, kdy o to požádá sám poškozený anebo navrácení v původní stav není možné z objektivních důvodů realizovat.

Utrpí-li poškozený v důsledku protiprávního jednání nemajetkovou újmu, dochází k uplatnění další funkce, a to funkce satisfakční, vyjadřující právo poškozeného na přiměřené zadostiučinění ve smyslu § 2951 odst. 2 OZ. Vzhledem ke skutečnosti, že nemajetkovou újmu nelze vyjádřit v objektivně měřitelných jednotkách (penězích), bude zcela na uvážení soudu, aby výši zadostiučinění (satisfakce) určil s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem případu. Pokud soud dojde k závěru, že k odčinění nemajetkové újmy postačí jiné efektivní odčinění (např. omluva), bude tento způsob upřednostněn před finanční kompenzací, která je poskytována na principu subsidiarity.

Poslední funkcí je funkce represivní, jejíž zařazení do občanskoprávní materie bývá sporné, neboť cílem odpovědnosti za újmu je primárně preventivní, reparační a satisfakční funkce a nikoliv funkce represivní, jejíž cílem je výhradně potrestání škůdce. Navzdory tomu je z některých ustanovení občanského zákoníku patrné, že i represivní funkce má zde své místo. Příkladem, který uvedené dokazuje, je znění § 2969 odst. 2 OZ zavádějící zvláštní kategorii nemajetkové újmy – „*cenu zvláštní obliby*“. Tu musí škůdce nahradit navíc vedle způsobené škody v případech, kdy „*poškodil věc ze svévole nebo škodolibosti*“⁷. V tom lze spatřovat jistý nástin represe.

1.4. Předcházení vzniku újmy

Občanské právo je vystavěno na předpokladu, že je lepší újmám předcházet, neboť v případě jejich vzniku se rozbíhá časově a mnohdy i finančně náročný proces, jehož cílem je zjistit identitu škůdce, splnění předpokladů k náhradě újmy, rozsah a výši náhrady a popřípadě zabezpečit její vymáhání. Je nutno zdůraznit, že každou újmu nelze zcela nahradit a navodit tak stav, který panoval před jejím vznikem. Typicky se jedná o případy odčinění nemajetkové újmy na zdraví (vytrpěné bolesti, zmrzačení atd.), kdy přiznaná finanční kompenzace pouze umožní poškozenému, aby se se vzniklou újmou smířil a zmírnil tak její nepříznivý dopad.

---

⁷ Česko. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník § 2969 odst. 2. In Sbíрка zákonů České republiky. 2012, částka 33. s. 1026-1368. Dostupný také z WWW:

<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb12089&cd=76&typ=r>

Nový občanský zákoník je věrný tradiční zásadě *neminem laedere* (nikomu neškodit) a v jejím duchu stanoví povinnost prevence, která se člení na obecnou (univerzální) a zvláštní. Obecnou prevenční povinnost jsou povinny zachovávat všechny osoby při svém počínání, aby se zabránilo (předcházelo) vzniku újmy. Konkretizace obecné prevenční povinnosti zakotvené v § 2900 OZ je obsažena ve zvláštních předpisech, které jsou v poměru speciality k občanskému zákoníku. Absentuje-li úprava prevenční povinnosti ve zvláštních předpisech, užije se občanský zákoník na principu subsidiarity. Zvláštní prevenční povinnost je spjata s odvracením již hrozící újmy, je tedy vztažena na konkrétní osoby a konkrétní hrozící újmu (př. zakročovací povinnost).

1.4.1. Obecná prevenční povinnost

Ustanovení § 2900 OZ formuluje obecnou (generální) prevenční povinnost „*počínat si při svém konání tak, aby nedošlo k nedůvodné újmě na svobodě, životě, zdraví nebo na vlastnictví jiného*“⁸. V porovnání s předchozí občanskoprávní úpravou je zvolen mnohem užší přístup, neboť prevenční povinnost je spojena pouze s aktivním jednáním (*facere*) osob.⁹ Subjekt je povinen při svém počínání zachovávat určitý „*standard chování, který lze na něm za konkrétních okolností každého případu (časových, místních aj.) rozumně požadovat*“¹⁰. Uvedený standard zahrnuje náležitou opatrnost, ostražitost, ale rovněž schopnost předvídat újmu, zabránit jejímu vzniku, popřípadě jejímu zvětšení. Je třeba zvážit, zda jednající osoba byla schopna předvídat, resp. rozpoznat nebezpečí, které může vést ke vzniku újmy, popřípadě jej eliminovat. Za tímto účelem stanoví zákon v § 4 OZ vyvratitelnou právní domněnku znamenající, že jednání bude posuzováno optikou průměrně rozumného člověka. Předvídatelnost újmy není bezbřehá, judikatura totiž dovodila, že „*za nepředvídatelnou škodu je nutné*

⁸ Česko. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník § 2900. In Sbíрка zákonů České republiky. 2012, částka 33. s. 1026-1368. Dostupný také z WWW:

<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb12089&cd=76&typ=r>

⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 2900. [online] 2012. [cit. 2015-03-05]. Dostupná z WWW: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

¹⁰ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol. Občanské právo hmotné 2. Díl třetí: závazkové právo. Páté jubilejní aktualizované vydání. Wolters Kluwer ČR, a.s. 2009. s. 367. ISBN 978-80-7357-473-4

považovat takovou škodu, jejíž vznik nemohla osoba předvídat s přihlédnutím ke všem skutečnostem, které znala nebo měla při obvyklé péči znát¹¹. Hlavním kritériem pro posouzení zda osoba zachovávala požadovaný stupeň prevence, jsou vždy konkrétní okolnosti případu¹² a rovněž zvyklosti soukromého života.

1.4.2. Zakročovací povinnost

Jako aktivně pojatou zásadu prevence lze kvalifikovat tzv. zakročovací povinnost předvídanou ustanovením § 2901 OZ, která bývá rovněž označována jako zvláštní kategorie prevenční povinnosti. Podstatou je aktivní jednání subjektu s cílem ochránit zájmy třetích osob, které jsou ohroženy, pokud to odůvodňují okolnosti konkrétního případu anebo zvyklosti soukromého života. Ustanovení § 2901 OZ spojuje aktivaci zakročovací povinnosti se čtyřmi základními okolnostmi. Povinnost zakročit má předně ten, kdo „vytvořil nebezpečnou situaci nebo nad ní má kontrolu“¹³. Kontrolou je třeba rozumět reálnou možnost „ovládnout zdroj nebezpečí a zamezit vzniku škod“¹⁴. Nebezpečnou situaci je možné označit jako stav bezprostředně hrozící újmy. Pro kvalifikaci nebezpečnosti a bezprostřednosti je nutné použít objektivních kritérií, resp. relevantní je to, jak by konkrétní situaci vnímala a zhodnotila průměrně rozumná osoba ve smyslu § 4 OZ. Zbýlými okolnostmi odůvodňující aktivní zakročení jsou „povaha poměrů mezi osobami“¹⁵ a možnost snadného odvrácení újmy ze strany osoby, která bez pochybností může rozpoznat, že úsilí vynaložené k odvrácení je v porovnání se závažností újmy minimální. Posledně uvedené je možné ilustrovat na příkladu, kdy jedna osoba verbálně upozorní druhou na hrozící nebezpečí, např. na padající sněh ze střechy.

---

¹¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 2.2.2000, sp. zn. 29 Cdo 2001/99

¹² Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 17.3.2009, sp. zn. 25 Cdo 3516/2007

¹³ Česko. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník § 2901. In Sbíрка zákonů České republiky. 2012, částka 33. s. 1026-1368. Dostupný také z WWW:

<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb12089&cd=76&typ=r>

¹⁴ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 898. ISBN 978-80-7478-630-3

¹⁵ Česko. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník § 2901. In Sbíрка zákonů České republiky. 2012, částka 33. s. 1026-1368. Dostupný také z WWW:

<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb12089&cd=76&typ=r>

Pod zakročovací povinnost lze patrně zařadit i zcela ojedinělé situace, kdy újmu způsobí zvíře nebo věc, která nikomu nepatří. Jejich vlastník k nim již nechce vykonávat vlastnické právo, a tak je opustil. V případě, že opuštěná věc nebo zvíře způsobí újmu jinému, vzniká poslednímu vlastníkovu povinnost k její náhradě. Důvodem pro uvedené je skutečnost, že vlastník porušil povinnost prevence a vytvořil tak nebezpečnou situaci. Právní úprava uvedené kuriózní situace je podle některých velmi nedostatečná a hrozí vážné riziko, že se škůdce vyhne povinnosti k náhradě.¹⁶ Uvedená situace podporuje domněnku, že se vlastník může pouhým opuštěním věci nebo zvířete zprostit povinnosti k náhradě újmy. Popsané riziko je důvodem pro připravovanou legislativní novelu, která počítá s rozšířením materie závazků z deliktů o § 2938a OZ, který výslovně stanoví povinnost k náhradě původnímu vlastníkovu.

Zákon kodifikuje rovněž oprávnění k zakročení subjektu, kterému hrozí újma. Uvedené oprávnění je možné charakterizovat jako aktivní zakročení ve svůj vlastní prospěch. Zde nelze hovořit o povinnosti subjektu zakročit. Je zcela na vůli ohroženého, zda bude svůj majetek chránit či nikoliv. V ustanovení § 2903 odst. 1 OZ je stanoveno pravidlo, na které je možné nahlížet jako na sankci za dobrovolné nekonání osoby, které hrozí újma a neučiní nic k jejímu odvrácení, pouze tedy „*trpně přihlíží, jak vzniká a zvětšuje se*“¹⁷. V důsledku toho pak nemá nárok na náhradu újmy, které mohla zabránit. Ta bude výhradně postihovat její majetkovou sféru bez možnosti přenést břemeno náhrady na jinou osobu. Uvedené může odůvodňovat uplatnění principu spoluúčasti poškozeného, „*pokud by v době hrozící škody sám nezakročil přiměřeným způsobem k jejímu odvrácení*“¹⁸.

I soud se může významně podílet, resp. pomáhat při prosazování principu prevence, jak vyplývá ze znění ustanovení § 2903 odst. 2 OZ. Je-li z okolností zřejmé, že osobě hrozí vážná újma, může se obrátit na soud, který uloží potencionálnímu škůdci povinnost provést přiměřené opatření, které zabezpečí odvrácení újmy. Podmínkou pro uložení uvedeného opatření „*není vznik škody ani nebezpečí jejího bezprostředního*

---

¹⁶ ČECH, P., SOSNA, J. Návrh malé novely NOZ – první krok k završení rekodifikace. Právní rádce. 2015. č. 3. str. 20

¹⁷ ELIÁŠ, K. a kol., Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou. Ostrava: Sagit, 2012. s. 1025. ISBN 978-80-7208-922-2

¹⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20.2.2000, sp. zn. 25 Cdo 2471/2000

vzniku; postačí, že zde existuje vážné ohrožení, v jehož důsledku vznikne v budoucnu škoda, která zatím jen hrozí“¹⁹.

1.4.3. Oznamovací povinnost škůdce

Při splnění stanovených podmínek zákon umožňuje, aby byla újma zcela nebo zčásti připsána na vrub poškozeného i přesto, že škůdce porušil svoji právní povinnost, což následně vedlo ke vzniku újmy. Základní podmínkou pro uplatnění tohoto schématu je, že osoba, která porušila právní povinnost, popřípadě ví anebo může a má vědět, že ji poruší, o tom bezodkladně informuje osobu, jejíž sféra může být nepříznivým jednáním dotčena. Jinými slovy je třeba, aby potenciální škůdce splnil tzv. oznamovací povinnost (notifikační povinnost) ve smyslu § 2902 OZ. Podstatou oznámení je informování o možných negativních následcích škůdcova jednání. Oznámení musí zpravidla obsahovat úplné sdělení všech významných informací, které pomohou druhé osobě (potenciálně poškozenému) rozpoznat hrozící újmu, její rozsah a zároveň jí umožní přijmout včasné preventivní opatření, která zabrání vzniku újmy nebo jejímu zvětšení. Následkem splnění notifikační povinnosti je skutečnost, že poškozenému nevznikne nárok na náhradu újmy, která vznikla po oznámení a poškozený ji mohl odvrátit, popřípadě eliminovat její rozsah. Popsaný účinek má pouze oznámení, které avizuje riziko újmy předem, tedy v době, kdy újma může být ještě odvrácena. Oznámení učiněné opožděně, tedy až po vzniku újmy, je bez právního významu ve vztahu k povinnosti nahradit újmu.

1.4.4. Riziko oběti

Osoba podstupující riskantní činnosti, se kterými je obvykle spojeno vysoké riziko vzniku újmy, dobrovolně vstupuje do pozice potenciální oběti. Fakticky činí zásah do své majetkové nebo osobnostní sféry snadnějším, neboť se „*chová pro sebe nebezpečně, riskuje vlastní život, zdraví, majetek [...]*“²⁰. Uvedené chování nelze

---

¹⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19.6.2003, sp. zn. 25 Cdo 985/2002

²⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 2899. [online] 2012. [cit. 2015-03-05]. Dostupná z WWW: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

interpretovat jako dobrovolné, konkludentní vzdání se práva na náhradu újmy, jak plyne ze znění § 2899 OZ. Nic na tom nemění ani skutečnost, že riskující osoba jednala za okolností, kvůli kterým lze na její jednání nahlížet jako na neprozřetelné. Ona neprozřetelnost může spočívat v unáhleném jednání, které bylo učiněno bez jakéhokoli rozumného zvážení rizik a logického promyšlení, neboť vnímání osoby je značně ovlivněno strachem, úlekem nebo emocemi. Dobrovolné přijetí nebezpečí oběti je možné ilustrovat na příkladu, kdy jedna osoba vběhne do hořícího objektu s cílem zachránit blízkého člena rodiny.

1.5. Subjekty povinné nahradit újmu

V kontextu deliktního práva je nutné zprvu vymežit okruh osob, kterým může vyplývat určitá povinnost nebo oprávnění z deliktního závazkového poměru. Občanský zákoník pracuje v tomto směru s pojmy škůdce a poškozený. Poškozený je fyzická nebo právnická osoba, která utrpěla újmu a vzniká jí oprávnění domáhat se náhrady. Škůdce je osoba, která porušila právní povinnost vyplývající ze zákona, smlouvy nebo se dopustila jednání, které je v rozporu s dobrými mravy, což vedlo ke vzniku újmy. Škůdce musí přijmout nepříznivé následky svého protiprávního jednání, spočívající ve vzniku povinnosti k náhradě újmy. Důležité je, aby zákon stanovil, jakými předpoklady či vlastnostmi musí daná osoba disponovat, aby byla s to nacházet se v pozici škůdce. Elementárním předpokladem v této problematice je deliktní způsobilost, kterou lze charakterizovat jako schopnost nést negativní následky svého protiprávního jednání, nebo také jako „*způsobilost založit svou vlastní právní odpovědnost*“²¹. Ke vzniku povinnosti k náhradě se obvykle vyžaduje zavinění, a to buď ve formě úmyslu nebo nedbalosti. Výjimkou je tzv. objektivní odpovědnost, kdy se ke vzniku povinnosti k náhradě újmy zavinění nevyžaduje a může zcela chybět. Zvláštností objektivní odpovědnosti je, že se nezkoumá deliktní způsobilost škůdce (je bez právního významu, zda je škůdce zletilý, svéprávný apod.). Podstata této kategorie odpovědnosti spočívá v tom, že pokud někdo profituje z činnosti, která poškozuje např. životní prostředí, majetek atp., je spravedlivé, aby nesl kromě pozitivních požitků (zisk) také negativní důsledky, například v podobě újmy, byť ji nezavinil.

---

²¹ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. s. 227. ISBN 978-80-7478-326-5

1.5.1. Fyzické osoby

Fyzické osoby se mohou v rámci svého jednání (konání, opomenutí), které není právem aprobováno, dopustit porušení právní povinnosti, plynoucí jim ze zákona, dobrých mravů nebo ze smlouvy. Z uvedeného vyplývá, že spadají do okruhu osob, které se mohou, ovšem za splnění zákonem stanovených předpokladů, ocitnout v pozici škůdce.

V případech, kdy se fyzická osoba dopustí protiprávního jednání, je stěžejní pro určení odpovědnosti za újmu, stejně tak rozsahu ve jakém odpovídá, posouzení její deliktní způsobilosti. Obecný základ deliktní způsobilosti je zakotven v § 24 OZ, kde je stanoveno, že každý člověk odpovídá za své jednání, ovšem pouze za splnění podmínky, že je schopen posoudit a ovládnout své jednání. Pojmem posoudit zákonodárce míní subjektivní rozumovou schopnost škůdce rozeznat jednání, které je souladné s právem, od jednání, které je protiprávní, což do jisté míry souvisí s intelektem a předvídavostí osoby. Přičemž lze rozlišovat dvě základní roviny protiprávnosti jednání. První z nich zakládá přímý rozpor se zákonem, míří tedy přímo proti jeho dikci, zde hovoříme o jednání *contra legem*. Jako protiprávní je nutno kvalifikovat jednání, které sice zákon neporušuje napřímo, nýbrž obchází jeho účel, pak hovoříme o jednání *in fraudem legis*. Termínem ovládnout jednání (někdy také označováno za volní složku jednání) je nutno rozumět schopnost osoby zvolit si jednání, které bude uskutečňovat.

Právní teorie rozlišuje ve vztahu k subjektivní odpovědnosti dva předpoklady, které musí fyzická osoba splňovat, aby mohla nastoupit její plná odpovědnost. Zaprvé musí splňovat tzv. pozitivní předpoklady odpovědnosti. Pod tento požadavek spadá dosažení zletilosti a plné svéprávnosti. Osoba se stává zletilou a plně svéprávnou v okamžiku dovršení osmnácti let věku ve smyslu § 30 odst. 1 OZ. Osoby se tak stávají *sui iuris* (svého práva),²² jsou schopné samy právně jednat. „Svéprávnost v sobě mimo jiné zahrnuje psychickou způsobilost rozpoznávací (předvídací) a určovací, neboli způsobilost rozpoznat charakter vlastního jednání a jeho adekvátnost ve vztahu

---

²² ELIÁŠ, K. a kol., Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou. Ostrava: Sagit, 2012. s. 76. ISBN 978-80-7208-922-2

*k zamýšlenému výsledku*²³. Ve výjimečných případech zákon umožňuje osobám, aby nabyly plnou svéprávnost, byť nedovršily osmnáctý rok. Děje se tak prostřednictvím nového institutu emancipace (přiznání svéprávnosti) ve smyslu § 37 OZ, anebo prostřednictvím uzavření manželství (§ 30 odst. 2 OZ). Je zcela bez právního významu, zda bude později manželství rozvedeno nebo prohlášeno za neplatné, neboť tímto osoba o svéprávnost nepřichází.

Podstata druhého tzv. negativního předpokladu spočívá v tom, „že fyzická osoba není postižena duševní poruchou (ať nepřechodného, či jen přechodného rázu)”²⁴ v době relevantního jednání, resp. v okamžiku způsobení újmy. Újmy způsobené nezletilými osobami a stejně tak osobami, které trpí duševní poruchou, je nutno posuzovat individuálně. Předně je zapotřebí zkoumat, zda jsou tyto osoby způsobilé ovládnout své chování a zda v době jednání byly přítomny obě esenciální složky, a to volní a rozumová. Zákon podmínky náhrady škody způsobené těmito osobami podrobněji rozvádí v § 2920 OZ, kterým určuje, že poškozený má právo na náhradu, pouze pokud je to spravedlivé s ohledem na majetkové poměry škůdce a poškozeného.

Poslední věta ustanovení § 24 OZ pamatuje také na případy, kdy se osoba (škůdce) přivede vlastní vinou do stavu, ve kterém nedokáže řádně kontrolovat a ovládat své jednání. Uvedené lze kvalifikovat jako stav tzv. zaviněné nezpůsobilosti. Zpravidla se jedná o situace, kdy má osoba v důsledku nadměrného požití alkoholu, drog nebo jiných podobně působících látek sníženou nebo zcela vymizelou složku rozumovou nebo volní. Navzdory uvedenému vzniká těmto osobám plná odpovědnost za jejich jednání. Teorie zastává stanovisko, že osoba, která se úmyslně nebo z nedbalosti přivede to takového stavu, porušila svoji prevenční povinnost. Neboť jedním z aspektů prevence je schopnost předvídatelnosti škod a náležitá péče.

1.5.2. Právnícké osoby

Pojetí, ale i právní úprava právníckých osob, prošla dlouhým historickým vývojem. Nejprve se tyto entity označovaly jako umělé, morální nebo také fiktivní,

---

²³ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. s. 216. ISBN 978-80-7478-326-5

²⁴ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol. Občanské právo hmotné 2. Díl třetí: závazkové právo. Páté jubilejní aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s. 2009. s. 421. ISBN 978-80-7357-473-4

teprve postupem času se výraz ustálil na termínu právnická osoba. Občanské právo diferencuje osoby na fyzické a právnické. Pro vymezení právnické osoby lze zvolit definici negativní, která říká, že právnickou osobou je osoba odlišná od té fyzické. Pozitivní definice, byť celkem strohá, je uvedena v § 20 odst. 1 OZ, kde je právnická osoba popsána jako „*organizovaný útvar, o kterém zákon stanoví, že má právní osobnost, nebo jehož právní osobnost zákon uzná*“²⁵. Nutno podotknout, že její právní osobnost – způsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti, která je univerzálně stanovena v § 15 odst. 1 OZ je zčásti limitována v § 20 odst. 1 OZ. Právnická osoba může mít pouze taková práva a povinnosti, které jsou slučitelné s její právní povahou. V tomto ohledu se nový občanský zákoník hlásí ke koncepci omezené generální způsobilosti právnických osob. Aby právnická osoba mohla v reálném světě vstupovat do právních poměrů, je třeba, aby byla svéprávná. Platí, že rozsah svéprávnosti i delikttní způsobilosti právnické osoby se plně kryje s rozsahem jejich právní osobnosti.

Aby bylo možné určitou entitu přiřadit do skupiny právnických osob, je třeba, aby vykazovala specifické rysy dovozené doktrínou. Stěžejním aspektem je majetková autonomie, což znamená, že právnická osoba vlastní majetek, který je separován od majetku jejích členů. Prostřednictvím tohoto aspektu se klade důraz především na samostatnost právnické osoby a její vlastní odpovědnost. Neméně důležité je, aby činnost právnické osoby směřovala k naplnění určitého účelu, který je obvykle patrný již ze samotného základajícího právního jednání. Účelem se rozumí předmět činnosti právnické osoby, který může sledovat soukromý nebo veřejný zájem. Pro řádné a efektivní fungování osoby je důležitá též její přehledná organizační struktura.

Z logiky věci vyplývá, že právnická osoba, jako fiktivní organizovaný útvar, sama jednat nemůže. Platí tedy pravidlo, že za právnickou osobu navenek jednájí členové orgánu právnické osoby, prokurista, zástupce či zaměstnanec. Právní jednání učiněné těmito osobami právnickou osobu zavazuje i v případě, že jde o jednání protiprávní. Uplatní se pravidlo tzv. přičitatelnosti ve smyslu § 167 OZ. V této

---

²⁵ Česko. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník § 20 odst. 1. In Sbíрка zákonů České republiky. 2012, částka 33. s. 1026-1368. Dostupný také z WWW:

<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb12089&cd=76&typ=r>

souvislosti hovoříme rovněž o tzv. nepřímé odpovědnosti²⁶ právnické osoby za jednání oprávněných osob, které může být v rozporu s právem. Třetí osoby (poškození) mohou požadovat náhradu za způsobenou újmu vůči právnické osobě, ne vůči konkrétním aktérům, jejichž jednání právnickou osobu zavazuje. Tím ovšem není vyloučen regresní nárok právnické osoby ve smyslu § 2917 OZ.

Na základě ustanovení § 166 odst. 1 OZ platí pravidlo, že osoby mohou právnickou osobu zastupovat pouze v rozsahu, který je obvyklý vzhledem k jejich pracovnímu zařazení nebo funkci, kterou vykonávají v rámci právnické osoby. Rozhodné ale je, jak se stav jeví veřejnosti. Jinými slovy, pokud třetí osoba získá dojem, že osoba je oprávněna jednat s právními účinky zavazujícími právnickou osobou, pak je tento stav rozhodující.

1.5.3. Stát

V zásadě specifické postavení má v rámci soukromého práva stát. Znění ustanovení § 21 OZ vytváří právní fikci, když stanoví, že se stát „v oblasti soukromého práva považuje za právnickou osobu“²⁷. Stát v pozici soukromoprávního subjektu nevniká do právních poměrů prvek nerovnosti. Zde má téměř identické postavení jako ostatní účastníci právního poměru, ve vztahu k nim nevystupuje v nadřazené pozici, nevykonává veřejnou moc, autoritativně nestanovuje práva a povinnosti. Postavení státu se od postavení jiných účastníků soukromoprávního poměru přesto vyznačuje určitými odlišnostmi. Stát zpravidla disponuje omezenou autonomií vůle,²⁸ která je limitována jednak zásadou *enumerativnosti veřejnoprávních pretenzí* (čl. 2 Listiny) a jednak zvláštními zákony, např. zákonem č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách nebo například zákonem č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů atp. Omezená autonomie vůle se projevuje například v tom, že stát může nabývat majetek, až na výjimky prostřednictvím smluv uzavřených pouze

---

²⁶ PELIKÁNOVÁ, I. Obchodní právo. 5. díl. Odpovědnost (s přihlédnutím k návrhu nového občanského zákoníku). Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. str. 53 an. ISBN 978-80-7357-714-8

²⁷ Česko. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník § 21. In Sbíрка zákonů České republiky. 2012, částka 33. s. 1026-1368. Dostupný také z WWW:

<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb12089&cd=76&typ=r>

²⁸ Srov. náleží Ústavního soudu ČR ze dne 4.3.2004, sp. zn. III. ÚS 495/02

písemnou formou, v některých případech je nabytí majetku vázáno na schválení ze strany Ministerstva financí ČR. V případě, že stát v soukromoprávních poměrech způsobí škodu nebo jinou újmu, vznikne mu závazek z deliktu, který se bude řídit režimem stanoveným v občanském zákoníku.²⁹

Podle jiných pravidel se posoudí újma a její náhrada v případech, kdy byla způsobena státem při výkonu státní moci nebo územně samosprávnými celky „*při výkonu veřejné moci svěřené jim zákonem v rámci samostatné působnosti*“³⁰. Újma může vzniknout jako negativní důsledek nesprávného úředního postupu nebo nezákonného rozhodnutí. Relevantním předpisem pro tyto zvláštní případy je zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem (dále jen „ZOŠ“). Jedná se o speciální právní úpravu ve vztahu k občanskému zákoníku. Ten se použije na principu subsidiarity (§ 26 ZOŠ). Z názvu zákona by se mohlo zdát, že vztahuje pouze náhradu škody (majetkové újmy), ale § 1 odst. 3 ZOŠ stanoví, že se aplikuje i na odškodnění nemajetkové újmy. Zákon je založen na „*přísné objektivní odpovědnosti, které se nelze zprostit žádným z liberačních důvodů*“³¹, což ostatně vyplývá z dikce ustanovení § 2 ZOŠ.

1.6. Promlčení práva na náhradu újmy

Tradičně pojatý právní institut promlčení je založen na zásadě *vigilantibus iura*, která vyjadřuje požadavek, aby osoby o svá práva pečovaly, byly právně bdělé. Podstatou promlčení je právě motivace oprávněných osob k vymáhání svých práv. Právní řád poskytuje určitým právům ochranu pouze v rámci zákonem stanoveného časového rozmezí – promlčecí lhůty. Během které může oprávněná osoba své

---

²⁹ Srov. nález Ústavního soudu ČR ze dne 3.10.2001, sp. zn. II. ÚS 93/99

³⁰ Česko. Zákon č. 82 ze dne 17. března 1998 o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona ČNR č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád). § 1 odst. 2. In Sbírká zákonů České republiky. 1998, částka 31. Dostupný také z WWW:

< <http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb98082&cd=76&typ=r> >

³¹ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol. Občanské právo hmotné 2. Díl třetí: závazkové právo. Páté jubilejní aktualizované vydání. Wolters Kluwer ČR, a.s. 2009. s. 425. ISBN 978-80-7357-473-4

subjektivní právo vymáhat prostřednictvím soudu³² a v případě úspěchu stanoví soud škůdci povinnost např. poskytnout náhradu újmy. Situace se ale mění za předpokladu, že již dojde k uplynutí promlčecí lhůty. Oprávněná osoba nadále disponuje právem, jehož úspěšné uplatnění u soudu je závislé na vznesení námitky promlčení práva ze strany škůdce.³³ Namítat promlčení je oprávněním škůdce, nikoliv jeho povinností. Za předpokladu, že námitku promlčení neuplatní (je bez právního významu, zda tak učiní záměrně nebo v důsledku nevědomosti o promlčení), soud oprávněné osobě (poškozenému) právo přizná, byť je promlčeno. Institut promlčení patří do materie hmotného práva, soudy k němu nepřihlíží z úřední povinnosti, ani se na něj nevztahuje poučovací povinnost o právech a povinnostech účastníků řízení, neboť ta zahrnuje pouze procesní práva a povinnosti.

V případech, kdy škůdce v rámci soudního řízení namítne promlčení, soud zásadně nemůže promlčené právo poškozenému přiznat a žaloba tak bude zamítnuta.³⁴ Neboť platí, že „účinným vznesením námitky promlčení v soudním řízení dochází k zániku nároku, tj. subjektivní právo věřitele přestává být soudně vymahatelné [...]“³⁵. Po marném uplynutí zákonem stanovené nebo sjednané lhůty zaniká povinnost poskytnout náhradu za způsobenou újmu, přičemž tento temporální účinek má za následek, že se původní povinnost škůdce přetransformuje do oprávnění. Bude tedy zcela na vůli škůdce, zda náhradu poskytne, ale pokud tak učiní, nemůže ji žádat zpět, nebude se jednat o bezdůvodné obohacení ze strany poškozeného. Protože ten má i po uplynutí promlčecí lhůty tzv. naturální právo na plnění, kterému odpovídá tzv. naturální povinnost škůdce plnění poskytnout. S ohledem na uvedené je možné uzavřít, že k následkům promlčení může dojít pouze tehdy, jsou-li splněny základní podmínky. Subjektivní právo není vymáháno ve stanovené lhůtě, oprávněný tedy zaujímá pasivní postoj ke svým právům a marné uplynutí času způsobí promlčení práv. Posledním podmínkou je vznesení námitky promlčení ze strany škůdce.

V závěru ustanovení § 610 odst. 1 OZ je stanoveno, že „vzdá-li se někdo předem práva uplatnit námitku promlčení, nepřihlíží se k tomu“. Jinými slovy není vyloučeno

---

³² Srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.7.2004, sp. zn. 32 Odo 1122/2003

³³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.4.2009, sp. zn. 28 Cdo 1358/2008

³⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23.6.2005, sp. zn. 25 Cdo 2268/2004

³⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.4.2006, sp. zn. 32 Odo 466/2004

vzdát se práva vznést námitku promlčení. Vznik tohoto oprávnění se kryje s okamžikem, kdy k promlčení skutečně dojde. Za předpokladu, že se osoba daného práva vzdá, ačkoliv promlčecí lhůta ještě neuplynula, tak se k právnímu jednání vůbec nepřihlíží. Považuje se tedy za neexistující, zdánlivé. Osoba, která se platně vzdala práva na uplatnění námitky promlčení, může své právní jednání vzít jednostranným prohlášením zpět, ale pouze se souhlasem druhé strany.

1.6.1. Subjektivní lhůta

Obecná subjektivní lhůta je formulována v § 629 odst. 1 OZ. Její délka je stanovena jako tříletá. S ohledem na dispozitivnost právní úpravy je možné, aby si strany vzájemným ujednáním stanovily subjektivní lhůtu odlišně od zákona. Ovšem ve své autonomii jsou limitovány ustanovením § 630 OZ. Zákon zakazuje sjednat subjektivní promlčecí lhůtu kratší než jeden rok a delší než patnáct let. Odstavec druhý § 630 OZ zakotvuje rovněž omezení z osobního a věcného hlediska. Osobní omezení záleží v tom, že k odchylném ujednání subjektivní lhůty se nepřihlíží v případech, kdy je sjednána v neprospěch slabší strany. Tato limitace sleduje ryze ochranný účel. Věcné omezení ve sjednání kratší subjektivní lhůty je odůvodněno zvláštní ochranou vymezených statků nebo intenzitou protiprávního jednání. Jako zdánlivé právní jednání bude kvalifikováno sjednání promlčecí lhůty, která je kratší než tři roky (§ 629 odst. 1 OZ) v případech, kdy se jedná o „*právo na plnění vyplývající z újmy na svobodě, životě nebo zdraví nebo o právo vzniklé z úmyslného porušení povinnosti*“³⁶. Dlužno upozornit na ustanovení § 636 odst. 3 OZ, který formuluje pravidlo, že právo „*vzniklé z újmy na svobodě, životě nebo zdraví*“ (taxativně stanoveno) se promlčuje výhradně v subjektivní lhůtě. Objektivní lhůty nejsou vůbec stanoveny. Uvedené pravidlo vychází z premisy, že není možné, aby se právo promlčelo dříve (v rámci objektivní lhůty) než se o újmě a o identitě škůdce dozví poškozená osoba.

Začátek běhu subjektivní promlčecí lhůty je připnut k okamžiku, kdy se poškozený dozví (anebo vzhledem k objektivním skutečnostem dozvědět měl a mohl) o škodě nebo újmě a rovněž o totožnosti osoby, která je povinná k její náhradě (škůdci).

---

³⁶ Česko. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník § 630 odst. 2. In Sbíрка zákonů České republiky. 2012, částka 33. s. 1026-1368. Dostupný také z WWW:

<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb12089&cd=76&typ=r>

Z judikatorních rozhodnutí vyplývá, že k započetí běhu subjektivní lhůty postačuje, že „poškozený na základě jemu dostupných informací může učinit pravděpodobný úsudek o tom, jaká konkrétní škoda vznikla a kdo konkrétně je škůdcem“³⁷. V případech, kdy se jedná o škodu způsobenou vadou výrobku, je pro běh subjektivní lhůty ve smyslu § 620 odst. 2 OZ rozhodující vědomost o vadě výrobku, škodě a zároveň o identitě výrobce. Zvláštní počátek plynutí subjektivní lhůty je upraven v § 622 OZ, který dopadá na situace, kdy je v pozici poškozeného nezletilý, který není plně svéprávný. Za těchto okolností začíná promlčecí lhůta běžet až od okamžiku, kdy poškozený dosáhne plné svéprávnosti, tedy dovršením osmnácti let (§ 30 odst. 1 OZ). Pokud poškozený dosáhne osmnácti let věku, aniž by nabyl plnou svéprávnost např. v důsledku duševní nemoci, je pro začátek běhu promlčecí lhůty klíčový okamžik jmenování opatrovníka.³⁸

1.6.2. Objektivní lhůta

Od subjektivní lhůty je nutno diferencovat lhůtu objektivní, která začne běžet nezávisle na subjektivní lhůtě. Obě lhůty tedy plynou současně a platí, že se právo promlčí v okamžiku, kdy jedna z lhůt uplyne. „Obecně však platí, že nárok na náhradu škody je třeba uplatnit v době, kdy ještě běží obě lhůty. Marným uplynutím jedné z těchto lhůt se nárok promlčuje, i když poškozenému ještě běží i druhá promlčecí lhůta“³⁹. Jinými slovy řečeno, koncepce promlčení je vystavěna na „kombinaci subjektivního počátku promlčení a lhůty s objektivně stanoveným koncem“⁴⁰. Občanskoprávním pravidlem je, že objektivní lhůta představuje maximální časový úsek, ve kterém je osobám dána možnost k uplatnění práva a v zásadě ji není možné překročit. Právní úprava objektivních lhůt je kogentního charakteru, stranám je tedy znemožněno stanovit si vlastní objektivní lhůty odlišné od zákona.

Obecná objektivní lhůta vztahující se k náhradě škody nebo jiné újmy je upravena v § 636 odst. 1 OZ a její délka činí deset let. Okamžik, od kterého lhůta začíná plynout, je připnut k objektivně zjistitelným skutečnostem. Stěžejní je totiž

---

³⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.8.2010, sp. zn. 25 Cdo 308/2009

³⁸ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18.6.2010, sp. zn. 25 Cdo 4670/2007

³⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 18.8.2010, sp. zn. 30 Cdo 479/2010

⁴⁰ TICHÝ, L. Obecná část občanského práva. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014. s. 352. ISBN 978-80-7400-4

moment vzniku škody popř. újmy. Zvláštní odchylku stanovil zákonodárce v § 636 odst. 2 OZ pro případy, kdy byla škoda resp. újma způsobena úmyslně anebo v důsledku úplatkářství. Zde dochází k prodloužení objektivní lhůty na patnáct let. Určitá niance je koncipována u škod způsobených vadou výrobku (§ 637 OZ), neboť zde je pro běh promlčecí lhůty rozhodný den, kdy byl výrobek uveden na trh. Právo se promlčí v obecné objektivní lhůtě deseti let.

1.6.3. Běh promlčecí lhůty

Občanskoprávní teorie předvídá vznik určitých skutečností, které mohou významně ovlivnit samotný průběh promlčecí lhůty. Způsobují, že promlčecí lhůta netvoří jeden souvislý časový úsek od svého počátku až do svého konce, jejich existence je příčinou jevů, které nazýváme jako stavení nebo přerušování lhůty.

Stavení lhůty můžeme rozlišovat na pravé a nepravé. Pravé stavení lhůty se vyznačuje tím, že lhůta začne plynout, ovšem běh lhůty se při vzniku zákonem předvídané překážky zastaví. K pokračování již započaté lhůty dochází až od okamžiku odpadnutí překážky. Jednotlivé případy stavení promlčecích lhůt jsou blíže uvedeny v pododdíle nazvaném *Běh promlčecí lhůty*. Například § 645 OZ stanoví, že lhůta neběží po dobu, kdy osoba nemá zákonného zástupce nebo opatrovníka, ačkoliv jej má mít. Po odpadnutí této překážky ovšem lhůta nesmí skončit dříve než po uplynutí jednoho roku.⁴¹ Jako další překážky mající obdobný účinek lze jmenovat hrozbu (*vis absoluta* nebo *vis compulsiva* - § 650 OZ) nebo například vyšší moc (§ 651 OZ).

O nepravém stavení lhůty hovoříme pokud lhůta nezačne vůbec plynout z důvodu existence relevantní překážky, kterou může představovat např. nesvéprávnost osoby, která nemá zákonného zástupce nebo opatrovníka (§ 622 OZ, § 645 OZ). Momentem relevantním pro začátek lhůty bude např. získání plné svéprávnosti nebo jmenování opatrovníka.

Druhým významným jevem je tzv. přerušování lhůty, kdy v důsledku vzniku překážky dochází k přerušování lhůty s tím, že k již uplynuté části lhůty nebude brán zřetel.⁴² Po odpadnutí překážky bude běžet nová promlčecí lhůta. Občanský zákoník upravuje přerušování lhůty v pododdíle nazvaném „*Obnovení nároku a běh nové*

⁴¹ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18.6.2010, sp. zn. 25 Cdo 4670/2007

⁴² Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.4.2011, sp. zn. 33 Cdo 190/2011

promlčecí lhůty“ (§ 653 OZ). Zahrnuje případy, kdy osoba promlčené právo uzná nebo kdy bylo přiznáno orgánem veřejné moci.

2. Vznik povinnosti nahradit újmu

2.1. Obecné předpoklady vzniku povinnosti nahradit újmu

Základní podmínkou vzniku povinnosti nahradit újmu je existence tří předpokladů, které musí být splněny kumulativně.⁴³ Prvním z nich je protiprávní jednání (delikt), kterého se, jak bylo pojednáno výše, může dopustit jak fyzická tak právnická osoba. Druhým esenciálním předpokladem je újma. Je zapotřebí, aby se jednalo o újmu ve sféře poškozeného, kterou nemá povinnost nést. Újmu zákon diferencuje na majetkovou (škodu) a nemajetkovou. Důležitým požadavkem je existence pojítka mezi deliktem a vznikem újmy, kterým je příčinná souvislost (*kauzální nexus*).⁴⁴ Jinými slovy, je třeba aby újma byla bezvýjimečně bezprostředním následkem protiprávního jednání škůdce – deliktu. K této základní triádě předpokladů přistupuje navíc ještě subjektivní prvek a to zavinění, buď ve formě nedbalosti nebo úmyslu. Vznik povinnosti k náhradě újmy bez zřetele k zavinění je příznačný pro objektivní odpovědnost, nazývanou rovněž jako odpovědnost za výsledek nebo odpovědnost striktní. S ohledem na dikci § 2895 OZ je možné konstruovat objektivní odpovědnost pouze v případech, kdy tak explicitně stanoví zákon.

Pokud je povinnost k náhradě újmy předmětem soudního sporu, soud o ní rozhodne deklaratorním rozhodnutím, neboť samotná povinnost k náhradě újmy není vázána na vydání rozhodnutí, ale vzniká škůdci od okamžiku, kdy v důsledku jeho protiprávního jednání byla způsobena újma. Konstitutivní rozhodnutí má ovšem v této problematice také své místo. Použije se, pokud soud rozhoduje o rozsahu náhrady újmy a způsobu jejího odčinění.⁴⁵

---

⁴³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23.2.2005, sp. zn. 25 Cdo 773/2004

⁴⁴ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 11.3.2009, sp. zn. 33 Odo 1629/2006

⁴⁵ PELIKÁNOVÁ, I. Obchodní právo. 5. Díl. Odpovědnost (s přihlédnutím k návrhu nového občanského zákoníku). Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. str. 117. ISBN 978-80-7357-714-8

2.1.1. Delikt

Základním stavebním kamenem materie závazků z deliktů je právě pojem delikt. Tento je odvozen od výrazu *delictum*, který se původně užíval k označení viny.⁴⁶ Zvolení deliktu, jakožto základního pojmu, není podle názoru některých autorů šťastné řešení, neboť v tradičním římském právu se užíval výhradně pro označení porušení povinnosti plynoucí ze zákona.⁴⁷ Nový občanský zákoník ovšem tuto koncepci nepřevzal. Koncipuje delikt, jako univerzální termín pro porušení jakékoliv právní povinnosti bez zřetele k tomu, zda vyplývá ze zákona, dobrých mravů nebo ze smlouvy.

Deliktu se může dopustit jak fyzická tak právnická osoba a to jednáním, které záleží v konání nebo v opomenutí a je v rozporu s objektivním právem.⁴⁸ Pojmovým znakem deliktu je tedy protiprávnost, která aktivuje povinnost škůdce nést odpovědnost za negativní následky svého chování. Protiprávnost lze chápat ve dvou základních významech. Zprvu jde o situace, kdy škůdce jedná v přímém rozporu se zákonem (*contra legem*) anebo sice jedná v souladu s textem zákona, ale ve skutečnosti obchází jeho účel, je veden nepoctivým záměrem (*in fraudem legis*). Výjimkou z uvedeného pravidla je, že osoba jedná za existence tzv. okolností vylučujících protiprávnost. Ty označují situace, „ve kterých ochranný účel deliktního práva ustupuje do pozadí a úmyslné nebo nedbalostní porušení právních statků třetího je aprobováno“⁴⁹.

2.1.2. Újma

Z logiky věci vyplývá, že dalším nutným předpokladem vedoucím ke vzniku povinnosti nahradit újmu je právě vznik újmy samotné. Důležité je, aby bylo prokázáno, že újma skutečně vznikla. Důkazní břemeno zde tíží poškozeného, pokud jej neunes, nemůže mu být přiznáno právo na náhradu újmy.

---

⁴⁶ RABAN, P. et al. Občanské právo hmotné. Závazkové právo. Brno. Václav Klemm - Vydavatelství a nakladatelství, 2014. s. 440. ISBN 978-80-87713-11-2

⁴⁷ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 861. ISBN 978-80-7478-630-3

⁴⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.3.2012, sp. zn. 23 Cdo 4140/2011

⁴⁹ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 929. ISBN 978-80-7478-630-3

Pojem újma je možné kvalifikovat jako následek negativního zásahu do sféry poškozeného. Jedná se o relativně širší pojem, který se užívá ve spojení s majetkovou, ale i nemajetkovou újmu. Újmu je možné členit dle různých hledisek. Jednak podle charakteru porušené povinnosti, kdy je možné rozeznávat újmu vzniklou v důsledku porušení dobrých mravů, zákona nebo smlouvy. Zvláštním případem je újma vzniklá v důsledku porušení povinnosti v rámci kontraktačního procesu (předsmluvní odpovědnost - *culpa in contrahendo*) anebo újma vzniklá náhodou. Další kritériem rozhodným pro dělení újmy je sféra, která byla zasažena protiprávním jednáním. Na základě tohoto hlediska dělíme újmu na osobní a majetkovou. Pro osobní újmu je příznačné, že došlo k porušení osobnostních práv, např. život, zdraví, svoboda. Oproti tomu o majetkové újmě hovoříme v případech zasažení majetkových práv, např. poškození věci.

Újmu lze dále rozdělit na přímou a nepřímou.⁵⁰ O přímé újmě hovoříme v případech, kdy v pozici poškozeného je přímo osoba, v jejíž sféře se projevil negativní zásah. Pouze poškozenému vzniká nárok domáhat se náhrady za způsobenou újmu. Není ale vyloučeno, že způsobení újmy jedné osobě se negativně projeví i ve sféře třetích osob, a tím jim vznikne újma. Zpravidla půjde o okruh osob, které s poškozeným spojoval poměr na rodinné nebo pracovní bázi. Občanský zákoník zakotvuje oprávnění těchto třetích osob domáhat se náhrady nepřímé újmy například v ustanoveních § 2959 OZ odčinění duševních útrap, § 2961 OZ náhrada nákladů pohřbu nebo například § 2966 OZ náhrada výživného.

Za specifickou kategorií újmy je možno považovat tzv. ztrátu šance, která se běžně objevuje v zahraniční právní úpravě i judikatuře. Český právní řád s tímto pojmem neoperuje, ale Ústavní soud ČR dovedl,⁵¹ že v určitých případech je možné požadovat odškodnění za tzv. ztrátu šance. Podle Ústavního soudu ČR je v odůvodněných případech nutné upustit od striktního požadavku stoprocentního prokázání příčinné souvislosti mezi protiprávním jednáním a vznikem újmy. Například v lékařském prostředí je mnohdy velmi obtížné či takřka nemožné prokázat, že

---

⁵⁰ ELIÁŠ, K. a kol. Občanský zákoník. Velký akademický komentář, úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008. 1. Svazek, § 1-487. Praha: Linde, a.s. 2008. str. 975-97. ISBN 978-80-7201-687-7

⁵¹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 12.8.2008, sp. zn., I. ÚS 1919/08

v důsledku nedbalého lékařského postupu utrpěl poškozený újmu (např. nemoc se rozšířila natolik, že ji už není možné vyléčit). Postačí, aby bylo prokázáno prostřednictvím znaleckého posudku, že s ohledem na poznatky lékařské vědy existuje pravděpodobnost, že při dodržení správného lékařského postupu by měl poškozený určitou procentuální šanci např. na vyléčení, prodloužení života. K tomu, aby soud mohl přiznat náhradu za ztrátu šance, je nutné prokázat vzhledem ke konkrétním okolnostem případu, že tato pravděpodobnost - šance byla větší než 50 %.

2.1.3. Příčinná souvislost

Integrálním požadavkem, který je nutno splnit, aby škůdci vznikla povinnost k náhradě újmy, je příčinná souvislost (*kauzální nexus*). Musí být prokázáno, že protiprávní jednání (delikt) skutečně vedlo ke vzniku újmy, tzn. újma byla bezprostředním následkem deliktu. V této problematice se uplatňuje teorie příčiny a následku. Podle předchozí občanskoprávní úpravy bylo vyloučeno, aby příčinné souvislosti svědčila pouhá pravděpodobnost, nýbrž bylo vždy nutné *kauzální nexus* mezi protiprávním jednáním škůdce a vznikem újmy bez nejmenší pochybnosti prokázat. Důkazní břemeno zde tížilo poškozeného. Možný odklon při posuzování příčinné souvislosti připustil Ústavní soud ČR, když judikoval,⁵² že v jistých případech, by nebylo spravedlivé, aby vzniklá újma tížila poškozeného i přesto, že se mu nepodaří s určitostí prokázat, že újma vznikla v důsledku protiprávního jednání škůdce (většinou lékaře). Zde je pak prostor pro využití teorie kauzální proporcionální odpovědnosti, která dovoluje, aby škůdce byl povinován k náhradě újmy pouze na základě pravděpodobnosti, podle které újmu způsobil. „*Je-li pravděpodobnost taková, že škůdce způsobil poškozenému újmu pouze 40 %, poškozený získá 40 %*“⁵³ náhrady vypočtené z celkové peněžité hodnoty újmy. S uvedenou koncepcí proporcionální odpovědnosti počítá i nový občanský zákoník, který ji výslovně zakotvil v § 2915 odst. 2 OZ. Uplatní se pouze v případech plurality škůdců a současné existence důvodů zvláštního zřetele hodných.

---

⁵² tamtéž

⁵³ TICHÝ, L., HRÁDEK, J. et al. Prokazování příčinné souvislosti multikauzálních škod. Praha: Centrum právní komparistiky, Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 2010. str. 11. ISBN 978-80-87488-01-0

Občanský zákoník v žádném svém ustanovení neobsahuje vymezení příčinné souvislosti, proto se zde vychází z obecných poznatků občanskoprávní teorie a soudní praxe. Nezastupitelnou úlohu zde hraje soudce, který při zjišťování příčinné souvislosti musí dodržovat stanovený postup spočívající v tom, „že škodu je třeba vyjmout z její všeobecné souvislosti a zkoumat ji izolovaně, toliko z hlediska jejích příčin. Protože příčinná souvislost je zákonitostí přírodní a společenskou, jde o hledání jevu, který škodu vyvolal. Z celého řetězce všeobecné příčinné souvislosti (každý jev má svou příčinu, zároveň je však příčinou jiného jevu) je třeba sledovat jen ty příčiny a následky, které jsou důležité pro odpovědnost za škodu“⁵⁴. Soudce zpravidla musí ze spleti příčin vyčlenit tu, která vedla ke vzniku újmy, vychází samozřejmě z konkrétních okolností daného případu, ale vypomáhá si teoriemi, které k tomuto účelu stanovila doktrína.

Důležitou roli v této problematice hraje tzv. teorie podmínky (*conditio sine qua non*), která vychází z premisy, že relevantní příčinou je ta, bez které by k újmě nedošlo. Odmyslíme-li si určité jednání újma nenastane. Další pomůckou je tzv. teorie adekvátní příčinné souvislosti, která vnáší do procesu posuzování kauzality korektiv obvyklosti či obecné zkušenosti.⁵⁵ Při její aplikaci je nezbytné zjistit, jednak zda byla újma nevyhnutelným následkem protiprávního jednání a jednak to, jestli uvedené jednání podle obecného měřítká, obvykle způsobuje danou újmu.⁵⁶

V případech, kdy k újmě přispělo více příčin, je nutno poměřovat relevanci každé z nich a vyvodit z toho důsledky pro jednotlivé škůdce. Za situace, kdy jednalo více osob, přičemž každé dílčí jednání by samo o sobě vedlo ke vzniku újmy, hovoříme o tzv. kumulativní příčinnosti. Škůdcům tak vzniká solidární povinnost k náhradě újmy. Druhá věta § 2915 odst. 1 OZ reflektuje teorii tzv. alternativní příčinné souvislosti, kdy se více osob samostatně odpustilo protiprávního jednání. Každé dílčí jednání mohlo být příčinou újmy, ale nedá se s potřebnou přesností určit, které z jednání bylo pro újmu to kauzální. Osoby jsou přesto povinny k náhradě újmy společně a nerozdílně.

---

⁵⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 9.10.2012, sp. zn. 21 Cdo 2204/2011

⁵⁵ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 934. ISBN 978-80-7478-630-3

⁵⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22.1.2014, sp. zn. 30 Cdo 1729/2013 „Podle teorie adekvátní příčinné souvislosti je příčinná souvislost dána tehdy, jestliže je škoda podle obecné povahy, obvyklého chodu věci a zkušeností adekvátním důsledkem protiprávního úkonu nebo škodní události. Současně se musí prokázat, že škoda by nebyla nastala bez této příčiny (*conditio sine qua non*).“

A konečně občanskoprávní teorie pamatuje i na tzv. potencionální příčinu, kterou lze demonstrovat na situaci, „*kdy jednání prvního škůdce vedlo definitivně a neodvratně ke způsobení škody poškozenému a bylo následováno jednáním, které by samo způsobilo tu samou škodu*“⁵⁷. Uvedená teorie se zabývá problematikou následné újmy, která nezakládá „druhému“ škůdci povinnost k náhradě s výjimkou případů, kdy následná škoda vede ke zvětšení rozsahu škody původní, popř. je relevantní příčinou vzniku nové, další újmy.

2.1.4. Zavinění

K výše specifikované triádě základních předpokladů se dále vyžaduje zavinění. Jedná se o jediný předpoklad, který má subjektivní charakter, neboť ústředním předmětem zkoumání bude právě subjekt, resp. jeho vnitřní vztah ke způsobené újmě. Občanskoprávní teorie vymezuje zavinění „*jako psychický vztah škůdce jak k vlastnímu protiprávnímu jednání, tak ke škodě, která je výsledkem tohoto protiprávního jednání*“⁵⁸. Zavinění subjektu se musí vztahovat na každou dílčí část skutkové postaty deliktu, tj. protiprávní jednání, újmu a příčinnou souvislost mezi nimi. Občanskoprávní teorie důsledně rozlišuje zavinění a protiprávnost. Aby subjektu vznikla povinnost k náhradě újmy je nutné, jak bylo již uvedeno, prokázat existenci protiprávního jednání, které je předpokladem zavinění. Bez protiprávního jednání není možné, aby subjektu vznikla odpovědnost za zavinění.

Zavinění může nabývat dvou základních forem, a to úmyslu nebo nedbalosti. Členění na jednotlivé formy se uskutečňuje podle konstelace latentních psychických složek vědění a volní ovlivňujících jednání subjektu. Prvek vědění záleží v tom, zda jednající subjekt dokázal rozeznat, že určité jednání je protiprávní. Prostřednictvím složky volní si subjekt zvolí, jakému jednání dá přednost, jak se bude chovat, zda protiprávně nebo v souladu s právem. Důležitými faktory, které mohou ovlivnit utváření vůle subjektu, jsou jeho motivace a pohnutky. Zákonodárce v § 2971 OZ postihuje

---

⁵⁷ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. str. 965. ISBN 978-80-7478-630-3

⁵⁸ JEHLIČKA, O., ŠVESTKA, J., ŠKÁROVÁ, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 9. vydání. Praha: C.H. Beck, 2004. str. 580. ISBN 80-7179-881-9

jednání, které je vedeno pohnutkou pramenící „z touhy ničit, ublížit nebo z jiné pohnutky zvlášť zavrženíhodné“⁵⁹.

Kategorizace zavinění na jednotlivé formy má svůj význam především z toho důvodu, že zákon spojuje určité následky pouze s konkrétní formou či stupněm zavinění (úmyslem nebo nedbalostí). Pro naplnění určité skutkové podstaty deliktu zákonodárce požaduje určitou míru (intenzitu) zavinění, např. § 2909 OZ uvádí, že škůdci vznikne povinnost k náhradě újmy porušením dobrých mravů pouze tehdy, pokud je poruší úmyslně. Forma zavinění má rovněž svůj význam v otázkách rozsahu náhrady újmy, což dokazuje dikce, např. § 2969 odst. 2 OZ stanovující, že při poškození věci ze škodolibosti či svévole, což lze charakterizovat jako úmyslné jednání, je škůdce zavázán hradit navíc i zvláštní nemajetkovou újmu – „*cenu zvláštní obliby*“ (*pretium affectionis*). Při úmyslném protiprávním jednání není dán prostor pro soudní snížení náhrady škody (pro uplatnění moderačního práva) dle § 2953 odst.1 OZ. Obdobná tendence postihovat přísněji úmyslné způsobení újmy je patrná i v rámci institutu promlčení, kdy dochází k prodloužení objektivní promlčecí lhůty z obecných deseti na patnáct let (§ 636 OZ).

2.1.5. Nedbalost

V obecném měřítku je nedbalost (*culpa*) považována za mírnější formu zavinění v porovnání s úmyslem. Nedbalost lze členit na dva stupně, a to nevědomou a vědomou. Dominantním prvkem u obou stupňů nedbalosti je právě prvek vědění.

Nevědomá nedbalost je založena na předpokladu, že jednající osoba nevěděla, že se dopouští protiprávního jednání, ovšem vzhledem k okolnostem a svým osobním poměrům to vědět měla a mohla. Zákonodárce nebere v potaz skutečnost, že osoba o protiprávnosti nevěděla, neboť neznalost zákona nikoho neomlouvá (*ignorantia legis non excusat*). Je rovněž bez právního významu, zda se osoba mylně domnívala, že jedná po právu, protože si text zákona špatně vyložila.

Oproti tomu nedbalost vědomá je založena na faktu, že si subjekt počíná neopatrně a přitom ví, že může způsobit újmu, ale bez přiměřených důvodů spoléhá na to, že k tomu nedojde. Nabízí se otázka, jakou interpretaci zvolit pro formulaci „*bez*

---

⁵⁹ Česko. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník § 2971. In Sbíрка zákonů České republiky. 2012, částka 33. s. 1026-1368. Dostupný také z WWW:

<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb12089&cd=76&typ=r>

přiměřených důvodů“. Občanskoprávní teorie zásadně odmítá subjektivní interpretační hledisko. Není relevantní jaké důvody interpretovala osoba jako přiměřené podle vlastního hodnocení a úvahy. Pro založení povinnosti k náhradě újmy je důležité vždy zmíněné sousloví vykládat na základě objektivního měřítka. Rozhodné tedy je, jaká by byla reakce průměrně rozumného člověka ve smyslu § 4 odst. 1 OZ v konkrétní situaci s přihlédnutím k místnímu a časovému aspektu případu. Presumování reakcí průměrné osoby v podmínkách konkrétního případu lze charakterizovat jako uplatňování „tzv. *konkrétního objektivního měřítka*“⁶⁰. Pokud jedná osoba se zvláštními odbornými znalostmi, kterými disponuje v důsledku své příslušnosti k určitému povolání nebo stavu ve smyslu § 5 OZ, bude její jednání hodnoceno pomocí tzv. „*diferencovaného objektivního měřítka*“⁶¹. Kritériem tedy bude chování rozumného příslušníka daného povolání nebo stavu v konkrétním případě. „*Postup musí být posuzován vždy ex ante, z pohledu okolností a informací, které měla posuzovaná osoba v rozhodném čase*“⁶².

V teoretické rovině je možné podle intenzity dělit nedbalost na lehkou (*culpa levis*) a hrubou (*culpa lata*). „*Hrubá nedbalost je nápadnou bezstarostností a mimořádnou lehkomyšlností, která se neočekává u škůdce, který zastává určité povolání, funkci nebo postavení*“⁶³. V rámci občanského práva se uplatňuje zásada *culpa lata dolo aequiparatur* (hrubá nedbalost je kladena na roveň úmyslu).⁶⁴ Prokáže-li poškozený, že škůdce porušil důležitou povinnost z hrubé nedbalosti, má právo na náhradu nemajetkové újmy ve smyslu § 2971 OZ.

2.1.6. Úmysl

Jednání, které je vedeno úmyslem (*dolus*) je mnohem závažnější a vykazuje větší společenskou nebezpečnost ve srovnání s nedbalostním jednáním. Teorie rozlišuje dva stupně úmyslu. O úmysl přímý (*dolus directus*) jde v případech, kdy škůdce jedná

---

⁶⁰ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol. Občanské právo hmotné 2. Díl třetí: závazkové právo. Páté jubilejní aktualizované vydání. Wolters Kluwer ČR, a.s. 2009. s. 417. ISBN 978-80-7357-473-4

⁶¹ tamtéž

⁶² MELZER, F., TĚGL, P. a kolektiv: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1-117. Praha: Leges, 2013, str. 97. ISBN 978-80-87576-73-1

⁶³ ROZEHNAL, A. Závazkové právo. Obecná část. Delikt ní právo. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. str. 127. ISBN 978-80-7380-496-1

⁶⁴ tamtéž

úmyslně protiprávně s cílem způsobit jinému újmu. Úmysl nepřímý (*dolus eventualis*) je charakteristický tím, že škůdce si byl při svém počínání vědom toho, že jedná protiprávně a že v důsledku toho může vzniknout jinému újmu a v případě, že by se tak stalo, s tím byl srozuměn. Příznačné pro nepřímý úmysl je, že hlavním cílem jednajících osoby není způsobení újmy jinému, to je pro ni zcela vedlejší. V případě, že uskutečnění záměru s sebou nese způsobení újmy je s tím jednajících osoba srozuměna, k újmě zaujímá lhostejný postoj, je jí jedno zda újma vznikne nebo ne.

2.2. Objektivní deliktní odpovědnost

V případě objektivní deliktní odpovědnosti vznikne škůdci povinnost k náhradě újmy bez ohledu k zavinění, neboť to se nevyžaduje. Postačuje naplnění tří základních předpokladů, kterými jsou protiprávní jednání, vznik újmy a příčinná souvislost mezi nimi. Tento druh odpovědnosti bývá označován např. jako odpovědnost striktní. Zpravidla je spojena s provozováním činnosti, která s sebou nese vysoké riziko vzniku újmy, přičemž není možné toto riziko zcela eliminovat. Je spravedlivé, aby osoba, která je původce nebezpečné rizikové činnosti, nesla kromě jejích pozitivních výsledků (např. zisku) i její negativní důsledky záležející v povinnosti nahradit újmu. Provozovatel rizikové činnosti se může pro případ vzniku újmy pojistit a v případě, že nastane pojistná událost – újma, dochází k vícezdrojovému financování odškodnění způsobené újmy, a to jednak ze strany pojišťovny a jednak ze strany škůdce. Osoba, která uzavřela škodové pojištění, zpravidla zaplacené pojistné promítne do ceny produkováných výrobků a služeb, čímž dochází k přenosu finančního zatížení na koncového spotřebitele. Dílčím cílem škodového pojištění je rovněž předcházet situacím, kdy škůdce nemá dostatek finančních prostředků na náhradu způsobené újmy.

Objektivní deliktní odpovědnost je s ohledem na § 2895 OZ konstruována spíše jako výjimečná. Uplatní se toliko v případech, kdy to výslovně stanoví zákon. Povinnost nahradit újmu není ovšem bezbřehá. Zákon umožňuje, aby se této povinnosti škůdce zprostil (exkulpoval, liberoval) prokáže-li např. „že škodu způsobila zvnějšku vyšší moc

nebo že ji způsobilo vlastní jednání poškozeného nebo neodvratitelné jednání třetí osoby“⁶⁵ (liberační důvody v rámci § 2925 OZ).

Od prosté objektivní odpovědnosti je nutno odlišovat absolutní objektivní odpovědnost, kdy škůdci není zásadně umožněno, aby se zprostil povinnosti k náhradě újmy prokázáním liberačních důvodů. Jedná se například o odpovědnost státu upravenou v zákoně č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti státu za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci ve znění pozdějších předpisů.

Striktní odpovědnost je možné dělit na dvě základní kategorie. Do první náleží odpovědnost za výkon zvláště nebezpečné činnosti (§ 2925 OZ). Do druhé kategorie spadají ostatní činnosti, u kterých zájem společnosti vyžaduje stanovení objektivní odpovědnosti. Jedná se například o škodu vzniklou z provozní činnosti (§ 2924 OZ) nebo škodu z provozu dopravních prostředků (§ 2927 OZ).

Na objektivním základě je vystavěna rovněž povinnost k náhradě škody způsobené zvířetem. Zákonná úprava se v této souvislosti rozpadá na dvě skutkové podstaty. První z nich je zakotvená v § 2933 OZ a je založena na principu tzv. absolutní objektivní odpovědnosti. Vlastník, který chová zvíře pouze pro potěchu (jedná se o domácí mazlíčky), je povinen nahradit škodu, kterou zvíře způsobí. Vlastníkovi v zásadě není umožněno zprostit se povinnosti k náhradě škody prokázáním liberačních důvodů. Základním východiskem právní úpravy je skutečnost, že „pokud někdo zvyšuje riziko pro ostatní jen pro své vlastní potěšení, má odpovídat přísně“⁶⁶. Druhá skutková podstata je kodifikována v § 2934 OZ a aplikuje se pouze na škodu způsobenou domácími zvířaty sloužícími k podnikání, výdělečné činnosti nebo jako pomocník (jedná se o hospodářská zvířata nebo např. slepecké psy). Základní odlišnost spočívá ve skutečnosti, že vlastník se může od povinnosti k náhradě škody exkulповat prokázáním, že „při doзору nad zvířetem nezanedbal potřebnou pečlivost, anebo že by škoda vznikla i při vynaložení potřebné pečlivosti“⁶⁷.

---

⁶⁵ Česko. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník § 2925 odst. 1. In Sběrka zákonů České republiky. 2012, částka 33. s. 1026-1368. Dostupný také z WWW:

<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb12089&cd=76&typ=r>

⁶⁶ MELZER, F. Co působí problémy při náhradě škody. Právní rádce 2015. č. 2. str. 42

⁶⁷ Česko. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník § 2934. In Sběrka zákonů České republiky. 2012, částka 33. s. 1026-1368. Dostupný také z WWW:

<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb12089&cd=76&typ=r>

Obdobný druh odpovědnosti se uplatňuje u škody způsobené informací nebo radou (§ 2950 OZ). Základem skutkové podstaty je skutečnost, že osoba disponující odbornými znalostmi (profesionál, odborník) poskytne jinému za úplatu radu, návod na řešení určité problematiky. Posléze se ale ukáže, že poskytnutá rada není správná a osoba, která se jí řídila, utrpěla újmu. Rádce (profesionál) je povinován k její náhradě. Nutno podotknout, že stejná povinnost stíhá osobu, která u jiného vyvolá pouhé zdání, že disponuje odbornými znalostmi, ale ve skutečnosti jde o laika.

2.3. Náhoda jako příčina újmy

V předchozím občanském zákoníku zcela absentovalo ustanovení, které by řešilo náhodně způsobenou újmu. Právní teorie si tak v tomto směru vypomáhala aplikací zásady *casum sentit dominus*,⁶⁸ tedy že náhoda postihuje majetkovou sféru poškozeného bez možnosti přenést břemeno náhrady na jinou osobu. Uvedené pravidlo posvětila i judikatura, když dovodila, že „*poškozený nese i následky náhody, která jej postihla. V rozsahu, v jakém se na vzniku škody podílelo jednání poškozeného, popř. náhoda, která se mu přihodila, je vyloučena odpovědnost škůdce [...]*“⁶⁹.

Náhodu je možné kvalifikovat jako událost vedoucí ke vzniku újmy, kterou nelze žádnému subjektu přičítat.⁷⁰ Doktrína rozeznává celkem tři druhy náhod. Náhodu prostou (*casus*), jejíž důsledky, jak bylo zmíněno výše, nese výhradně sám poškozený. Specifické místo zaujímá tzv. kvalifikovaná náhoda (*vis maior*). Lze ji popsat jako „*náhodu, kterou není možné za daných podmínek ani při vynaložení veškerého úsilí nikým odvrátit vzhledem k její mimořádnosti a nepředvídatelnosti*“⁷¹. Tento jev bude v zásadě zahrnovat nejrůznější přírodní pohromy (např. povodeň, vichřice, sesuv půdy apod.). Za zvláštní kategorii je považována tzv. smíšená náhoda (*casus mixtus*). Tou se rozumí situace, kdy škůdce poruší svoji právní povinnost, čímž navodí protiprávní stav, v jehož důsledku dojde k náhodě, která způsobí další újmu. Z uvedeného schématu je patrné, že náhodná újma musí být v příčinné souvislosti s porušením povinnosti škůdce.

⁶⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.9.2014, sp. zn. 25 Cdo 1229/2013

⁶⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.10.2011, sp. zn. 25 Cdo 3434/2009

⁷⁰ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 908. ISBN 978-80-7478-630-3

⁷¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.1.2007, sp. zn. 25 Cdo 2911/2006

Pak se uplatní pravidlo přičitatelnosti, které znamená, že náhodná újma se přičte na vrub škůdce. Nebýt protiprávního jednání škůdce, nebyla by zde ani náhoda způsobující újmu.

Tato koncepce (*casus mixtus*) je převzata v ustanovení § 2904 OZ, kde je uvedeno následující: „*újmou způsobenou náhodou nahradí ten, kdo dal ze své viny k náhodě podnět, zejména tím, že poruší příkaz nebo poškodí zařízení, které má nahodilě újmě zabránit*“⁷². Zvolená úprava podle některých autorů není zcela přesná.⁷³ Interpretací textu dochází k závěru, že pro náhodu zde není prostor. To, že dá osoba ke vzniku náhody podnět, lze charakterizovat jako protiprávní jednání a otevírá se tak prostor pro aplikaci § 2909 a násl. OZ. Jak bylo uvedeno spouštěcím faktorem náhody je podnět, který pochází od škůdce. Přičemž co je možno pod tento obecný pojem podřadit, uvádí zákon jen demonstrativně. Může spočívat v porušení příkazu (zákazu) určitého chování. Podnětem může být i porušení zařízení, které má zamezit náhodné újmě.

2.4. Okolnosti vylučující protiprávnost

Pro správné pochopení tohoto institutu je nutno provést krátký úvod do problematiky. Zpravidla se vychází ze zásady, že každý je oprávněn k výkonu svých subjektivních práv pouze v rámci mantinelů nastavených objektivním právem. Jinými slovy je zakázáno výkonem svých subjektivních práv porušovat subjektivní práva jiného. Ovšem v praxi není nijak neobvyklé, že k porušování subjektivních práv přeci jen dochází. S přihlédnutím k zásadě *nemo iudex in causa sua*, je „*každému, kdo se cítí na svém právu zkrácen*“ dána možnost dožadovat se ochrany u orgánu vykonávající veřejnou moc.

Pouze stát disponuje výhradním mocenským monopolem pro ochranu a vynucování práv a povinností. Svoji výsadu zajišťuje prostřednictvím mocenského aparátu (soudy, správní úřady...) a je zpravidla vyloučeno, aby subjekty vynucování

---

⁷² Česko. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník § 2904. In Sběrka zákonů České republiky. 2012, částka 33. s. 1026-1368. Dostupný také z WWW:

<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb12089&cd=76&typ=r>

⁷³ PELIKÁNOVÁ, I. Odpovědnost za škodu – trendy a otázky, malý náhled do osnovy nového občanského zákoníku. Bulletin advokacie. 2011. č. 3. str. 15 - 23

práva vzaly „do vlastních rukou“ a nastolily tak řád „*pěstního práva*“⁷⁴. Navzdory uvedenému stát připouští, byť jen ve velmi omezených případech, možnost ochrany soukromých práv bez režie orgánů vykonávajících veřejnou moc. Typicky se jedná o případy svépomoci, nutné obrany a krajní nouze, jejichž aplikace je možná striktně ve vazbě na zákonem stanovené podmínky.

V případě, kdy je jednání subjektu cíleně zaměřené na ochranu subjektivního práva před neoprávněným zásahem a dojde-li při jeho odvracení ke vzniku újmy na straně útočnicka, nemá útočnick právo na její náhradu. Důvodem je skutečnost, že útočnick porušil právní povinnost a současně zásadu *neminem laedere*, což lze chápat jako zneužití práva, které není právem chráněno, jak vyjadřuje ustanovení § 8 OZ. Jinak je tomu v případech, ve kterých se osoba bránící své právo dopustí tzv. excesu. Jedná se předně o situace, kdy osoba chrání své právo například příliš intenzivně a překročí tak zákonem stanovené meze a k vyloučení protiprávnosti nedojde. Útočnickovi v důsledku toho vznikne právo žádat náhradu újmy, kterou v rámci excesivní obrany utrpěl. Exces je možné členit na intenzivní a extenzivní. Osoba, která k ochraně práva užije nepřiměřené prostředky se dopouští intenzivního excesu. Naproti tomu extenzivního excesu se dopustí osoba, která se brání proti ataku, který již skončil.

2.4.1. Svépomoc

Jednu z výjimek, která připouští, aby subjekt své právo bránil, ochraňoval a vymáhal bez součinnosti veřejných orgánů, je právě svépomoc. Spočívá v aktivním přístupu (*facere*) subjektu, nelze ji uskutečnit prostřednictvím omisivního jednání. K legální svépomoci je oprávněna výhradně osoba, jejíž subjektivní právo je ohroženo. Vylučuje se, aby byla svépomoc vykonávána ve prospěch třetí osoby. Jedním, ze základních předpokladů právem aprobované svépomoci je skutečnost, že subjekt disponuje nárokem, který by mohl uplatnit u soudu. Pokud tomu tak není, nelze přistoupit k svépomoci. „*Co by nemohl věřiteli nebo majiteli práva přiznat soud, nemůže dosáhnout svojí vlastní soukromou mocí*“⁷⁵. V teoretické rovině rozeznáváme

---

⁷⁴ TICHÝ, L. Obecná část občanského práva. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014. s. 126. ISBN 978-80-7400-4

⁷⁵ TICHÝ, L. Obecná část občanského práva. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014. s. 127. ISBN 978-80-7400-4

dva druhy svépomoci, a to obrannou a útočnou. Obranná svépomoc je zaměřena na ochranu subjektivního práva. Oproti tomu cílem útočné svépomoci je narušení pokojného stavu nebo ochrana proti již skončenému útoku. Tento druh nemá v právním řádu místo a je považován za protiprávní.

Textace § 14 odst. 1 OZ stanoví základní podmínky, za kterých zůstane svépomoc v mezích zákona. „Každý si může přiměřeným způsobem pomoci ke svému právu sám, je-li jeho právo ohroženo a je-li zřejmé, že by zásah veřejné moci přišel pozdě“⁷⁶. Z uvedeného vyplývá, že danou možnost má fyzická i právnická osoba. Jedná se o oprávnění, nikoliv o povinnost. Je důležité, aby svépomoc směřovala proti zásahu do subjektivních práv osoby, který není povinná strpět (vazba, exekuce atp.). Aplikuje se na principu subsidiarity,⁷⁷ pouze není-li možné vzhledem k bezprostřednímu zásahu očekávat, že by pomoc ze strany veřejné moci byla včasná. Obdobně se posuzují situace, kdy orgány veřejné moci neoprávněně odmítají zasáhnout, přičemž pro svoji nečinnost nemají oporu v zákoně.

Zvláštní skutková podstata svépomoci je uvedena v § 14 odst. 2 OZ: „Hrozí-li neoprávněný zásah bezprostředně, může jej každý, kdo je takto ohrožen, odvrátit úsilím a prostředky, které se osobě v jeho postavení musí jevit vzhledem k okolnostem jako přiměřené“⁷⁸. Bezprostřední zásah je možno charakterizovat jako přímo hrozící, když všechny okolnosti indikují, že se k němu schyluje nebo pokud trvá. Přiměřenost se posuzuje se zřetelem k intenzitě zásahu, prostředkům útočníka a jeho osobě. Zákon dává osobě oprávnění přistoupit k zajištění svého práva, pokud hrozí reálné nebezpečí jeho zmaření (§ 14 odst.2 *in fine* OZ). Poté je nutno obrátit se na orgány veřejné moci.

Pouze svépomoc, která splňuje požadavky stanovené zákonem, je legální. Pokud při ní útočník utrpí újmu, nevzniká mu nárok na její náhradu. Jiná je ovšem situace za předpokladu, že svépomoc překročila zákonem stanovené meze, jsou například užity

---

⁷⁶ Česko. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník § 14 odst. 1. In Sbíрка zákonů České republiky. 2012, částka 33. s. 1026-1368. Dostupný také z WWW:

<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb12089&cd=76&typ=r>

⁷⁷ MELZER, F. TÉGL, P. a kolektiv: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. §1-117. Praha: Leges, 2013. s. 245. ISBN 978-80-87576-73-1

⁷⁸ Česko. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník § 14 odst. 2. In Sbíрка zákonů České republiky. 2012, částka 33. s. 1026-1368. Dostupný také z WWW:

<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb12089&cd=76&typ=r>

nepřiměřené prostředky obrany nebo je uplatňována obrana v době, kdy už útok netrvá. Tyto případy jsou kvalifikovány jako tzv. exces ze svépomoci a je na ně nahlíženo jako na protiprávní jednání (§ 2910 OZ). Osoba je stížena povinností k náhradě újmy, která vznikla excesem útočníkovi.

Svépomoc bývá někdy nesprávně zaměňována s termínem svémoc, jejíž význam je však diametrálně odlišný. Vyjadřuje „*nedovolené zmocnění se věci či práva vlastní moci*“⁷⁹. Může se jednat o situace, kdy dojde k porušení soukromých práv osoby, která se v době útoku nijak nebránila, neboť o útoku například nevěděla. V důsledku toho byl nastolen pokojný stav, byť protiprávní. Poškozený může obnovení původního právního stavu požadovat pouze prostřednictvím orgánu veřejné moci (soudu). Pokud se uchýlí k vymáhání práva vlastními prostředky, jde z jeho strany o svémoc.⁸⁰

2.4.2. Krajní nouze

V rámci krajní nouze dochází ke kolizi hodnot chráněných zákonem. Jedna hodnota je vystavena nebezpečí vzniku újmy, přičemž nebezpečí může být odvráceno pouze za předpokladu, že bude obětována jiná zákonem chráněná hodnota (např. majetek třetí osoby).⁸¹ Krajní nouzi lze definovat jako výjimečný stav, při kterém osoba odvrací přímo hrozící nebezpečí a v důsledku toho způsobí újmu, ovšem nevznikne jí povinnost k její náhradě. A to pouze za předpokladu, že při jednání v krajní nouzi nepřekročí zákonné mantinely. Platí, že osoba je povinna nahradit způsobenou újmu v případech, kdy odvrací nebezpečí, které ovšem vyvolala vlastní vinou.

Zákonná úprava krajní nouze je rozvedena v § 2906 OZ. Základním předpokladem, který může stimulovat osobu k jednání v krajní nouzi, je „*přímo hrozící nebezpečí újmy*“⁸². Bezprostřednost hrozby není splněna v případech, kdy nebezpečí již pominulo nebo osoba odvrací nebezpečí, o kterém má za to, že vznikne teprve v budoucnu. „*Nebezpečí může být způsobeno přírodní silou (např. povodní či bleskem),*

---

⁷⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 15.10.2014, sp. zn. 23 Cdo 855/2013

⁸⁰ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21.6.2006, sp. zn. 25 Cdo 2696/2004

⁸¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21.11.2013, sp. zn. 6 Tdo 871/2013

⁸² Česko. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník § 2906. In Sbíрка zákonů České republiky. 2012, částka 33. s. 1026-1368. Dostupný také z WWW:

<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb12089&cd=76&typ=r>

*člověkem (např. řidičem při dopravní nehodě), zvířetem, (např. psem), věcí (např. poruchou strojního zařízení) i jiným způsobem (např. epidemií nakažlivé choroby)*⁸³.

Obranou proti útoku ze strany fyzické nebo právnické osoby je výhradně nutná obrana nikoliv krajní nouze.

Institutu krajní nouze může využít pouze osoba, která není povinna vzniklé nebezpečí snášet. Tato povinnost vyplývá příslušníkům určitých povolání, např. hasič, policista atp. Základní zásada, která musí být dodržena, je subsidiarita. Jednající osoba musí vždy posoudit, zda nebezpečí není možné odvrátit jinak s ohledem na okolnosti konkrétního případu. Způsobení újmy v důsledku jednání v krajní nouzi je koncipováno jako nejzazší možnost. Druhou zákonnou zásadou je proporcionalita, vyžadující aby osoba jednající v krajní nouzi nezpůsobila stejně závažný nebo ještě závažnější následek, než který by byl způsoben přímo hrozícím nebezpečím v případě, že by nebylo odvráceno. Kritérium proporcionality se neužije v případech, kdy je patrné, že majetek bude zničen i bez jednání v krajní nouzi. Za těchto okolností je jednající osobě dovoleno obětovat tento majetek na ochranu svého nebo majetku třetí osoby bez ohledu na poměr hodnot zničené a zachráněné věci.

Při posuzování naplnění zákonných podmínek krajní nouze popř. excessu soud zpravidla přihlíží k okolnostem, které mohly ovlivnit schopnost jednající osoby vyhodnocovat nebezpečí a způsob výběru vhodné reakce na nebezpečí. Zohledňuje se tedy tzv. „*omluvitelné vzrušení mysli*“ ve smyslu § 2907 OZ způsobené např. strachem.

2.4.3. Nutná obrana

Nutnou obranu řadíme mezi okolnosti vylučující protiprávnost. Považuje se za zvláštní formu krajní nouze, neboť směřuje výhradně proti konkrétní osobě (útočníkovi) a újma vzniká pouze jemu, nikoliv širšímu okruhu osob, jak je tomu u krajní nouze. Znění § 2905 OZ stanoví, že „*kdo odvrací od sebe nebo od jiného bezprostředně hrozící nebo trvající protiprávní útok a způsobí přitom útočníkovi újmu, není povinen k její náhradě*“⁸⁴. Odvracet útok je tedy oprávněná jak fyzická tak právnická osoba. Přičemž

---

⁸³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 13.2.2013, sp. zn. 8 Tdo 1391/2012

⁸⁴ Česko. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník § 2905. In Sbíрка zákonů České republiky. 2012, částka 33. s. 1026-1368. Dostupný také z WWW:

<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb12089&cd=76&typ=r>

pro posuzování legálnosti nutné obrany není rozhodné, zda osoba chrání své statky nebo statky někoho jiného (pomoc v rámci nutné obrany). Což je důležitý rozdíl oproti svépomoci. Útokem se rozumí v zásadě úmyslné jednání útočníka, které může mít formu aktivního konání (př. fyzické napadení), ale vyloučen není ani pasivní útok ve formě nekonání - *omittere* (př. nezadržení útočícího zvířete). Znaky útoku osoby jsou naplněny i v případě, že úmyslně poštvě zvíře proti jinému. Za těchto okolností právní teorie považuje zvíře za „živý nástroj v ruce člověka“⁸⁵. Kvalifikovaná nutná obrana je možná pouze proti protiprávnímu útoku. Není ji možné použít například proti svépomoci nebo plnění zákonné povinnosti (exekuce, omezení osobní svobody apod.). Bezprostředně hrozící útok je možné chápat jako „*nebezpečí pro právem chráněné zájmy a nevyhnutelně musí začít v nejbližší době, hrozba nemusí být vyslovena, stačí, když z okolností případu vyplývá*“⁸⁶. Nevyžaduje se tedy, aby obránce vyčkával do doby, než útočník prvně zaútočí. Pokud se obránce uchýlí k nutné obraně v čase, kdy útok netrvá, protože skončil, nelze jeho jednání posuzovat jako legitimní nutnou obranu, která by vylučovala protiprávnost. Zde se musí dotčený subjekt obrátit na orgán veřejné moci (soud), aby zjednal nápravu. Neučiní-li tak a pokusí se dosáhnout nápravy „po svém“ jedná se o svémoc, která je zakázána a případně mu může vzniknout povinnost k náhradě újmy. V rámci nutné obrany se neuplatňuje princip subsidiarity, „*tj. nevyžaduje se, aby se obránce snažil vyhnout hrozícímu nebo již probíhajícímu útoku, nebo aby použil nejdříve mírnější způsoby obrany a jejich intenzitu případně stupňoval až podle způsobu útoku*“⁸⁷.

Nutná obrana nepožívá privilegia oprávněnosti v případě, že je zcela zjevně nepřiměřená a stejně tak v případě, kdy v důsledku útoku hrozí vznik pouze nepatrné újmy s ohledem na poměry napadeného. Pro určení nepatrné hodnoty zákon nestanovuje žádné objektivní měřítko. Hlavním kritériem jsou individuální poměry napadené osoby, a to jak poměry majetkové, tak vztah osoby k ohroženému statku. Základním hlediskem (subjektivním) tedy bude, zda napadený způsobenou újmu mohl považovat za nepatrnou. Důležitou roli v rámci posuzování hodnoty hraje rovněž

---

⁸⁵ JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné. 2. Vydání. Praha: Leges, 2010. s. 251. ISBN 978-80-87212-49-3

⁸⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 13.10.2010, sp. zn. 8 Tdo 1206/2010

⁸⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.2.2007, sp. zn. 5 Tdo 162/2007

zvláštní vztah, který napadený měl k věcem, které objektivně nemají velkou cenu. Jejich „cena zvláštní oblíby“ záleží např. v tom, že se jedná o rodinné dědictví, dárek apod.

Pouze soud rozhoduje, zda nutná obrana překročila zákonné meze. Při své úvaze soudce musí zohlednit rovněž duševní rozpoložení osoby (obránce). Vychází se z předpokladu, že osoba útok nečeká, bázlivost a úlek mohou vést ke zkratkovitému jednání, osoba se ocitne tváří v tvář hrozícímu útoku (útočníkovi), není prostor pro dlouhé úvahy o tom, jak se bránit, aby její jednání nedosáhlo dimenze zcela zjevné nepřiměřenosti. Judikatura toto „*omluvitelné vzrušení mysli*“ popsala jako „*okolnostmi (objektivními, subjektivními) vyvolaný duševní stav, při němž pachatel jak vnitřně, tak zpravidla i navenek, vykazuje značné emoční vzrušení či neklid ovlivňující jeho další jednání a projevující se v průběhu činu*“⁸⁸. Tyto faktory mohou způsobit, že napadená osoba může nepřesně a zkresleně vnímat objektivní realitu, a nebylo by zcela v souladu se zásadami spravedlnosti, aby tyto okolnosti, které nemohla ovlivnit, jí byly přičítány k tíži.

Z ustanovení § 2908 OZ vyplývá, že osoba, která odvracela hrozící újmu, má právo na náhradu účelně vynaložených nákladů a rovněž na náhradu újmy, kterou při tom utrpěla. Ustanovení je aplikovatelné i na případy nutné obrany, krajní nouzi nebo svépomoci, v nichž vznik újmy hrozí bezprostředně. Ale rovněž na případy, kdy osobě vzniknou náklady v souvislosti s prováděním opatření, jejichž cílem je zabránit vzniku újmy v budoucnu (tzv. preventivní náklady). Újma tedy bezprostředně nehrozí, ale je téměř jisté, že bez preventivních opatření by v budoucnu vznikla. Právo na náhradu nákladů vzniká osobě pouze za předpokladu, že bude objektivně prokazatelné, že újma skutečně hrozila a nejednalo se tak pouze o klamnou představu ohrožené osoby. Dále je nutné, aby ohrožený prokázal skutečnou výši vynaložených nákladů a jejich účelnost. Posuzuje se, zda byly vynakládány výhradně za účelem odvracení újmy a byly s to ji odvrátit nebo minimalizovat její rozsah. Zákon zakotvuje limity pro kompenzaci nákladů a újmy, když v § 2908 *in fine* OZ stanoví, že ohrožený je oprávněn požadovat náhradu „*nanejvýš však v rozsahu přiměřeném tomu, co odvrátil*“⁸⁹. Jinak řečeno,

---

⁸⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 3.11.2010, sp. zn. 3 Tdo 1367/2010

⁸⁹ Česko. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník § 2908. In Sbíрка zákonů České republiky. 2012, částka 33. s. 1026-1368. Dostupný také z WWW:

náhrada „je omezena výší škody, která byla přijetím přiměřeného opatření odvrácena“⁹⁰.

2.4.4. Ostatní okolnosti vylučující protiprávnost

Občanský zákoník explicitně upravuje pouze výše uvedené druhy okolností vylučující protiprávnost, ovšem občanskoprávní teorie uznává existenci i dalších okolností, které mohou mít identický účinek z hlediska protiprávnosti.

Do této množiny se řadí tzv. plnění zákonné povinnosti. Platí totiž, že plnění zákonné povinnosti nemůže být z logiky věci protiprávní. Povinnost může být stanovena zákonem nebo např. rozhodnutím soudu nebo jiného orgánu veřejné moci. Stanovená povinnost jednat určitým způsobem může být spojena s výkonem jistých povolání nebo funkcí. Protiprávně například nejedná lékař, který v souladu s *lex artis* amputuje nohu pacientovi, jeho jednání tak nelze kvalifikovat jako ublížení na zdraví a nevzniká mu tak povinnost k náhradě újmy. Obdobná je situace u exekutorů, kteří postihují majetek povinného. V případě absence této okolnosti vylučující protiprávnost by docházelo k rozporuplným situacím. Osoba, která při plnění zákonné povinnosti způsobila újmu by byla povinna k její náhradě, ale na druhou stranu, kdyby svoji zákonnou povinnost nesplnila, byla by potrestána zákonnou sankcí.⁹¹

Komu náleží subjektivní právo, je oprávněn k jeho výkonu. Na jeho počínání nelze hledět jako na protiprávní, což vyjadřuje zásada „*neminem laedit qui suo iure utitur*“. Protiprávnost je vyloučena toliko za předpokladu, že se výkon subjektivního práva uskutečňuje v mezích zákona a sleduje rovněž zákonný účel. Nelze hovořit o vyloučení protiprávnosti pokud se výkon subjektivního práva přičí zákonu nebo dobrým mravům. Právní ochrany se netěší rovněž výkon práv, při kterém osoba sleduje nepoctivý závěr (např. šikanu jiného), což je kvalifikováno jako zneužití práva s ohledem na ustanovení § 8 OZ. Textace uvedeného paragrafu uvádí, že je vyloučena právní ochrana toliko „*zjevného zneužití práva*“. Onu zjevnost je třeba vykládat tak, že je na první pohled patrná všem, nevystává žádná pochybnost o tom, že dané jednání je možné definovat jako zjevné zneužití práva. Tato formulace není podle některých

---

<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb12089&cd=76&typ=r>

⁹⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 2.9.2004, sp. zn. 25 Cdo 1360/2003

⁹¹ Srov. náleží Ústavního soudu ČR ze dne 20.1.2015, sp. zn. II. ÚS 3000/13

autorů šťastná, neboť je možné dojít k závěru, že jednání, kterým dochází pouze k zneužití práva je právem chráněno. Což je nepřipustné, neboť by se tím otevíral prostor pro legalizaci „*zavrženíhodného jednání na základě toho, že je rafinovaně skryto. Ve skutečnosti nezjevné zneužití práva je závažněji protiprávní, než zneužití zjevné*“⁹².

O protiprávním jednání nelze hovořit v případech, kdy došlo ke vzniku újmy se svolením poškozeného, což deklaruje zásada „*volenti non fit iniuria*“. Svolení může udělit pouze osoba, jejíž svéprávnost to nevyklučuje. Svolení je charakterizováno jako právní jednání, resp. projev vůle poškozeného, a musí mít zákonem vyžadovanou kvalitu, k níž se řadí vážnost vůle, určitost a srozumitelnost právního jednání. Neméně důležité je, aby poškozený svolil se zásahem do práv, se kterými může volně nakládat.

Zvláštní kategorií okolností vylučujících protiprávnost je přípustné riziko. Jeho legální vymezení se nachází v § 31 odst. 1 TZ: „*kdo v souladu s dosaženým stavem poznání a informacemi, které měl v době svého rozhodování o dalším postupu, vykonává v rámci svého zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce společensky prospěšnou činnost, kterou ohrozí nebo poruší zájem chráněný zákonem, nelze-li společensky prospěšného výsledku dosáhnout jinak*“⁹³. Východiskem je premisa, že k rozvoji vědy, techniky anebo medicíny určitá míra rizika přirozeně patří a nelze ji úplně vyloučit. V zásadě je dovoleno vystavit zákonem chráněné statky riziku, pouze pokud výsledku není možné dosáhnout jinak, uplatňuje se zde zásada subsidiarity. Jako přípustné riziko nelze kvalifikovat činnost, v rámci které dojde k ohrožení života nebo zdraví člověka bez jeho souhlasu. Obdobně je pojmána činnost, jejíž výsledek zjevně nekoreluje s mírou rizika nebo se „*příčí právnímu předpisu, veřejnému pořádku, zásadám lidskosti nebo dobrým mravům*“, jak je předvídáno v § 31 odst. 2 *in fine* TZ.

Poslední okolností vylučující protiprávnost je oprávněné použití zbraně mající svůj legislativní základ v různých zvláštních právních předpisech, např. v zákoně č.

---

⁹² PELIKÁNOVÁ, I. Obchodní právo. 5. díl. Odpovědnost (s přihlédnutím k návrhu nového občanského zákoníku) Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. Str. 120. ISBN 978-80-7357-714-8

⁹³ Česko. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník § 31 odst. 1. In Sbíрка zákonů České republiky. 2009, částka 11. Dostupný také z WWW:

<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb09040&cd=76&typ=r>

273/2008 Sb., o Policii ČR nebo např. v zákoně č. 300/2013 Sb., o Vojenské policii a o změně některých zákonů, apod.

2.5. Solidární povinnost k náhradě újmy

Je-li příčinou újmy protiprávní jednání více škůdců (minimálně dvou), vznikne jim povinnost nahradit újmu společně a nerozdílně. Hovoříme o tzv. solidární odpovědnosti za újmu. V pozici škůdce se může nacházet jak fyzická tak právnická osoba. Solidární závazek z deliktu vzniká bez zřetele na formu zavinění. Jinými slovy je nerozhodné, zda se škůdce podílí na újmě úmyslně anebo z nedbalosti. Přičemž není vyloučeno, aby jeden ze škůdců odpovídal na subjektivním principu a druhý na základě objektivní odpovědnosti. Právní úprava je obsažena v § 2915 a násl. OZ. Odstavec první uvedeného paragrafu solidární odpovědnost člení na dvě skutkové podstaty.

Prvá skutková podstata se týká případů, kdy vznikla újma v důsledku společného protiprávního jednání osob, které mezi sebou navzájem kooperovaly a pomáhaly si. Základní podmínkou společného jednání škůdců je, že *„každý pachatel má vztah nejen k vlastnímu jednání, ale také k jednání jiných osob podílejících se na vzniku škody“*⁹⁴. Protiprávní jednání může záležet jednak v aktivním konání osob nebo v opomenutí povinnosti něco konat. Do této kategorie spadají i smíšené případy, kdy jedna osoba aktivně protiprávně koná a druhá opomene konat, je přitom většinou vedena záměrem usnadnit protiprávní jednání. Ovšem i nepřímé podílení se na újmě může osobě založit solidární povinnost k její náhradě. Nepřímou účastí se rozumí ve smyslu § 2915 odst. 2 OZ podpora nebo utvrzování přímého škůdce v jeho protiprávním jednání, které je příčinou újmy.

Druhá skutková podstata zahrnuje případy, kdy jednotlivé osoby jednaly samostatně a každé dílčí jednání mohlo být samo o sobě *„s pravděpodobností blížící se jistotě“*⁹⁵ dostatečnou příčinou újmy. Základem pro stanovení jejich solidární odpovědnosti je skutečnost, že nelze s jistotou určit, která z osob je původcem škody.

---

⁹⁴Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22.8.2002, sp. zn. 25 Cdo 2126/2000

⁹⁵ Česko. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník § 2915 odst. 1. In Sbíрка zákonů České republiky. 2012, částka 33. s. 1026-1368. Dostupný také z WWW:

<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb12089&cd=76&typ=r>

Od společné odpovědnosti osob je nutno odlišovat dílčí (proporcionální) odpovědnost, která je upravena v § 2915 odst. 2 OZ. Škůdce tedy nebude odpovídat společně a nerozdílně za celou újmu, nýbrž jenom za její část. Jedná se spíše o výjimečné pravidlo, které je vázáno na existenci „*důvodů zvláštního zřetele hodných*“. Takovým důvodem může být např. skutečnost, že účast škůdce na vzniku újmy byla pouze marginální. To v jakém rozsahu bude škůdce povinen k náhradě, stanoví soud s přihlédnutím k jeho účasti, kterou přispěl ke vzniku újmy. Za předpokladu, že nebude možno míru účasti s přesností určit, je dán soudci prostor k tomu, aby míru účasti stanovil podle pravděpodobnosti. Uvedené znamená průlom do dosavadního striktního požadavku právního řádu, aby příčinná souvislost mezi protiprávním jednáním škůdce a újmou byla stoprocentně prokázána. Proporcionální odpovědnost nelze aplikovat na všechny případy. Zákon podává výčet skutečností, které zabraňují separaci jednoho škůdce. Půjde o případy, kdy se škůdce „*vědomě účastnil na způsobení škody jiným škůdcem nebo je podněcoval či podporoval*“⁹⁶. Pro dílčí odpovědnost není prostor rovněž v případech, kdy bude prokázáno, že dílčí jednání každého ze škůdců bylo s to způsobit celou újmu, bylo tedy *conditio sine qua non*. Poslední předpokladem vylučující uplatnění dílčí odpovědnosti jsou situace, kdy má „*škůdce hradit škodu způsobenou pomocníkem a vznikla-li povinnost k náhradě také pomocníkovi*“⁹⁷. S ohledem na znění ustanovení § 2914 OZ se uvedené uplatní pouze tehdy, pokud škůdce bude v pozici ručitele.

2.5.1. Vypořádání škůdců

Solidární povinnost k náhradě škody dává poškozenému oprávnění požadovat náhradu po kterémkoliv ze škůdců. Zpravidla si vybere toho nejvíce solventního. Škůdce, na kterého se poškozený obrátil, má povinnost poskytnout náhradu v plné výši. Poté co uspokojí poškozeného může po zbylých škůdcích, kteří s ním byli solidárně zavázáni k poskytnutí náhrady, požadovat finanční vypořádání ve smyslu § 2916 OZ. Výše dílčích částek v rámci vypořádání jednotlivých „*spoluškůdců*“ je odvislá od toho,

---

⁹⁶ Česko. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník § 2915 odst. 2. In Sběrka zákonů České republiky. 2012, částka 33. s. 1026-1368. Dostupný také z WWW:

<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb12089&cd=76&typ=r>

⁹⁷ tamtéž

jakou měrou přispěli ke vzniku újmy. Samotný institut vypořádání lze charakterizovat jako „vnitřní úpravu poměrů škůdců, která se navenek nedotýká jejich celkové povinnosti ve vztahu vůči poškozenému“⁹⁸.

2.5.2. Regres

Zákonné vymezení regresu je obsaženo v § 2917 OZ. „Kdo je povinen k náhradě škody způsobené jinou osobou, má proti ní postih“⁹⁹. Typicky půjde o situace, kdy určitý subjekt odpovídá za jednání osob (např. pomocníků, zaměstnanců), které např. používá při své činnosti s ohledem na § 2914 OZ.¹⁰⁰ Povinnost k náhradě škody vzniká v zásadě odpovědné osobě, v této souvislosti se hovoří o tzv. nepřímé odpovědnosti.¹⁰¹ Újma způsobená protiprávním jednáním pomocníka je přičitatelná odpovědné osobě. Závazek z deliktu vzniká pouze mezi poškozeným a tzv. nepřímým škůdcem (odpovědnou osobou).

Osoba, které se jednání pomocníka přičítá, stejně jako jím způsobená újma, má nárok vůči pomocníkovi uplatňovat postih (regres). Výši nárokovaného postihu ovlivňuje především míra účasti pomocníka na způsobené újmě a rovněž forma a stupeň zavinění.

2.6. Spoluúčast poškozeného

Dikce ustanovení § 2918 OZ zakotvuje princip spoluúčasti poškozeného v případech, kdy je jeho jednání výlučnou nebo minimálně dostatečně relevantní příčinou újmy. Ale pokud k újmě vedlo více příčin, přičemž jedna z nich je pouze zanedbatelného významu, princip dělení újmy neuplatní. Platí, že se újma přičte pouze té osobě, jejíž jednání bylo vyhodnoceno jako významná a dominující příčina újmy.

---

⁹⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.3.2002, sp. zn. 25 Cdo 845/2000

⁹⁹ Česko. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník § 2917. In Sběrka zákonů České republiky. 2012, částka 33. s. 1026-1368. Dostupný také z WWW:

<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb12089&cd=76&typ=r>

¹⁰⁰ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18.10.2005, sp. zn. 25 Cdo 1479/2005

¹⁰¹ PELIKÁNOVÁ, I. Obchodní právo. 5. díl. Odpovědnost (s přihlédnutím k návrhu nového občanského zákoníku). Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. str. 53 an. ISBN 978-80-7357-714-8

Při zjištění, že jednání poškozeného bylo výlučnou příčinou vzniku újmy, nemá poškozený právo na jakoukoliv náhradu a újma postihuje toliko jeho majetkovou sféru. V těchto případech nelze na jednání poškozeného nahlížet jako na protiprávní, neboť poškození popř. zničení svého majetku lze chápat jako jeden ze základních atributů vlastnického práva. Vlastník je tedy oprávněn mimo jiné s majetkem v mezích zákona nakládat, ale může jej i zničit (*ius abutendi*), jak vyplývá z analytické definice vlastnického práva.

Bude-li prokázáno, že jednání škůdce bylo pouze jednou z příčin vzniku újmy vedle protiprávního jednání škůdce, má poškozený právo pouze na poměrnou náhradu.¹⁰² Důvodem pro uvedené pravidlo je skutečnost, že část újmy si poškozený způsobil sám a je tedy spravedlivé, aby se tento negativní následek poměrně promítnul ve sféře poškozeného. Škůdci vzniká povinnost k náhradě újmy, k jejíž vzniku skutečně přispěl svým protiprávním jednáním, neboť „*v míře, v jaké se na vzniku škody podílelo chování poškozeného, je pro nedostatek příčinné souvislosti vyloučena odpovědnost škůdce*“¹⁰³.

Úpravu spoluúčasti poškozeného obsaženou v § 2918 OZ lze charakterizovat jako univerzální. Aplikuje se jak v případech, kdy poškozený jednal zaviněně, tak v případech objektivní odpovědnosti. Za předpokladu, že se poškozený podílel na vzniku újmy zaviněně (úmyslně nebo v nedbalosti), vyžaduje se k založení spoluúčasti, aby byl deliktně způsobilý. Není-li poškozený schopen rozeznat následky svého chování ani je ovládnout, je vyloučena jeho spoluúčast na újmě, vyjma případů objektivní odpovědnosti, při které se zkoumá pouze „*do jaké míry přispělo chování poškozeného ke vzniku škody, a to ve vztahu k právem kvalifikované události*“¹⁰⁴. Spoluúčast není možné konstruovat v případech, kdy se v pozici poškozeného nachází osoba, která není deliktně způsobilá, protože je např. stížena duševní poruchou. Zpravidla nelze porušení povinnosti náležitého dohledu ze strany pomocné osoby (např. opatrovníka) přičítat

---

¹⁰² Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 16.5.2002, sp. zn. 25 Cdo 1427/2001

¹⁰³ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol. Občanské právo hmotné 2. Díl třetí: závazkové právo. Páté jubilejní aktualizované vydání. Wolters Kluwer ČR, a.s. 2009. s. 427. ISBN 978-80-7357-473-4

¹⁰⁴ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 990. ISBN 978-80-7478-630-3

k tíži poškozeného. Zde se uplatní dílčí odpovědnost škůdce a osoby, která nad poškozeným vykonávala dohled.¹⁰⁵

2.7. Bezdůvodné obohacení škůdce

Protiprávní jednání škůdce může být relevantní příčinou, která vede ke vzniku škody, ale současně může vést k obohacení škůdce na úkor poškozeného. Takové obohacení je charakterizováno jako bezdůvodné. Poškozený má nárok jednak na náhradu škody a současně na vydání bezdůvodného obohacení. Právní úprava nároků je zakotvena v § 2919 OZ, který rovněž významně modifikuje promlčení práva na vydání bezdůvodného obohacení. Obecná lhůta pro promlčení práva na vydání bezdůvodného obohacení je dle ustanovení § 638 odst. 1 OZ deset let, došlo-li k bezdůvodnému obohacení úmyslným jednáním škůdce, je promlčecí lhůta prodloužena na patnáct let (§ 638 odst. 2 OZ). Okamžik od kterého počíná lhůta běžet je vázán na vědomost poškozeného o tom, že k bezdůvodnému obohacení došlo a kdo je neoprávněně obohaceným. Uplynutí promlčecí lhůty pro náhradu škody nic nemění na tom, že získané obohacení bude označováno jako bezdůvodné. V závěru § 2919 OZ je stanoveno oprávnění poškozeného domáhat se vydání bezdůvodného obohacení i přesto, že již došlo k promlčení práva na náhradu škody. Což je některými autory¹⁰⁶ vykládáno, jako prolongace promlčecí lhůty pro vydání bezdůvodného obohacení. Od okamžiku, kdy dojde k promlčení práva na náhradu škody, začne běžet nová promlčecí lhůta pro vydání bezdůvodného obohacení.

2.8. Škoda způsobená úmyslným trestným činem

Ustanovení § 2954 OZ dává poškozenému širší možnosti k uspokojení nároku na náhradu škody, která byla způsobena úmyslně. Uvedené ustanovení se vztahuje na situace, kdy protiprávní jednání škůdce naplňuje všechny znaky skutkové podstaty úmyslného trestného činu a zároveň v důsledku toho škůdce získá majetkový prospěch. Při splnění uvedených podmínek může poškozený navrhnout soudu, aby rozhodl o

---

¹⁰⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21.10.2010, sp. zn. 25 Cdo 4269/2007

¹⁰⁶ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 994. ISBN 978-80-7478-630-3

uspokojení jeho nároku z věcí, které škůdce získal z majetkového prospěchu nabytého trestným činem. Zvýšenou ochranu poškozeného lze spatřovat v tom, že k uspokojení jeho nároku je možné užít i věci, které jsou ze standardního vykonávacího řízení vyloučeny ve smyslu § 322 OSŘ. Do množiny věcí vyloučených z vykonávacího řízení, jak plyne z intencí § 322 OSŘ, náleží např. „*věci, které škůdce (povinný) nezbytně potřebuje k uspokojování hmotných potřeb anebo k plnění pracovních úkolů, obvyklé vybavení domácnosti, snubní prsten, zdravotnické potřeby, atp.*“ Škůdce je omezen v možnosti nakládat s věcmi blíže specifikovanými v soudním rozhodnutí až do doby, kdy dojde k uspokojení práva na náhradu škody.

Uvedený postup civilního soudu není vázán na existenci pravomocného odsuzujícího trestního rozsudku, v případě jeho absence soud posoudí splnění podmínek jako předběžnou otázku ve smyslu § 135 odst. 2 OSŘ.

3. Rozsah a způsob náhrady újmy

3.1. Způsob náhrady škody

Způsoby, kterými se nahrazuje vzniklá škoda, lze charakterizovat jako prostředky, které zajistí poškozenému co možná nejúplněji obnovení stavu, který existoval před vznikem škody. Občanský zákoník upřednostňuje naturální restituci před finanční náhradou, kterou činní podmíněnou jednak žádostí poškozeného anebo možností její realizace. Nutno poukázat na fakt, že *Principy evropského deliktního práva* (dále jen „PETL“) stanovují obrácený model způsobu náhrady oproti občanskému zákoníku. Článek 10:101 PETL určuje, že škoda se nahrazuje v penězích, naturální restituce je možná pouze na požádání poškozeného a „*pokud je to možné a nepředstavuje-li příliš velkou zátěž pro druhou stranu*“ (Čl. 10:104 PETL).¹⁰⁷

---

¹⁰⁷ TICHÝ, L., HRÁDEK, J. et al. Prokazování příčinné souvislosti multikauzálních škod. Praha: Centrum právní komparatistiky, Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 2010. Str. 95. ISBN 978-80-87488-01-0

3.1.1. Uvedení do předešlého stavu

Podle zásady uvedené v § 2951 odst. 1 OZ mají být negativní následky protiprávního jednání napraveny primárně uvedením do předešlého stavu (*restitutio in integrum*). Podstatou naturální restituce je provedení činností, které plně vyrovnají způsobenou újmu a obnoví tak stav, který existoval před jejím vznikem. Může být provedena samotným škůdcem, ale není vyloučeno, aby byla realizována prostřednictvím třetích osob.

3.1.2. Peněžítá náhrada

Druhou variantou náhrady škody je peněžítá (relutární) náhrada, která je koncipována na principu subsidiarity. Druhá věta ustanovení § 2951 odst. 1 OZ uvádí, že peněžítá náhrada jakožto protipól naturální restituce přichází v úvahu pouze tehdy, pokud uvedení v předešlý stav není „dobře možné, anebo žádá-li to poškozený“¹⁰⁸. Soud tedy posuzuje jednak objektivní možnost provedení naturální restituce a jednak její účelnost, hospodářskou smysluplnost, spočívající především v porovnání nákladů na její realizaci, a únosnost zatížení pro škůdce. Naturální restituci zpravidla soud nepovolí, pokud dojde k závěru, že to po škůdci nelze spravedlivě požadovat a pokud by jejím realizováním poškozený sledoval nepoctivý závěr spočívající např. v šikaně škůdce. Zde by se jednalo o zneužití práva ze strany poškozeného, které je prosto právní ochrany ve smyslu § 8 OZ. Za předpokladu, že poškozený preferuje finanční náhradu, postačí, aby o ni pouze požádal. Zákon pro žádost nepředepisuje žádné náležitosti, nemusí být učiněna písemně, stačí, že poškozený projeví vůli, která je jednoznačná, určitá, vážná, srozumitelná a prosta omylu a tísně.

Podstatou peněžíté náhrady je poskytnutí určitého finančního obnosu poškozenému, který zajistí, aby mohl vše uvést do předešlého stavu, ale záleží výhradně na něm, jak se získanými finančními prostředky naloží. Pro povinnost nahradit škodu

---

¹⁰⁸ Česko. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník § 2951 odst. 1. In Sbíрка zákonů České republiky. 2012, částka 33. s. 1026-1368. Dostupný také z WWW:

<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb12089&cd=76&typ=r>

není rozhodné, zda má poškozený v úmyslu nechat si věc opravit nebo ji nadále užívat v poškozeném stavu.¹⁰⁹

Není vyloučeno, aby byla za způsobenou škodu poskytnuta tzv. smíšená náhrada, tj. zčásti peněžítá a zčásti naturální restituce.¹¹⁰ Ale v zásadě se nepřipouští, aby tatáž škoda byla zcela nahrazena v penězích a zároveň došlo k naturální restituci. Bude-li škoda plně nahrazena jedním z uvedených způsobů, vylučuje to současné (kumulativní) použití druhého způsobu náhrady. Uvedený závěr dovodil i Nejvyšší soud ČR, když judikoval, že „za tutéž újmu nelze vedle peněžní náhrady požadovat navrácení do předešlého stavu“¹¹¹.

3.2. Rozsah náhrady škody

Rozsah náhrady udává, jaké množství finančních prostředků je škůdce povinen poskytnout poškozenému, aby došlo k úplné náhradě způsobené škody. Zákonné vymezení rozsahu náhrady je uvedeno v § 2952 OZ, který uvádí, že se hradí jak skutečná škoda, tak ušlý zisk. Oproti předchozí úpravě může škoda spočívat ve vzniku dluhu.

3.2.1. Skutečná škoda

Z intencí § 2894 odst. 1 OZ plyne, že „povinnost nahradit jinému újmu zahrnuje vždy povinnost k náhradě újmy na jmění (škody)“¹¹². Pro pochopení kontextu je nutné vyložit pojem jmění ve smyslu § 495 OZ jako „souhrn majetku a dluhů“ konkrétní osoby. Pojmovým rysem škody je její vyjádřitelnost v penězích. Občanský zákoník neobsahuje legální definici škody (majetkové újmy), její vymezení přenechává doktríně a judikatuře. Ústavní soud ČR definoval škodu jako „újmu, která nastala v majetkové sféře poškozeného, a její výše je dána rozdílem mezi majetkovým stavem poškozeného před a po poškození, a proto musí i rozsah náhrady škody zohlednit výši všech nutných

¹⁰⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.11.2001, sp. zn. 25 Cdo 347/2000

¹¹⁰ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 12.2.2014, sp. zn. 25 Cdo 2911/2013

¹¹¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 21.11.2007, sp. zn. 25 Cdo 376/2006

¹¹² Česko. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník § 2894 odst. 1. In Sbíрка zákonů České republiky. 2012, částka 33. s. 1026-1368. Dostupný také z WWW:

<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb12089&cd=76&typ=r>

prostředků, které byl poškozený nucen vynaložit k obnovení původního majetkového stavu [...]“¹¹³.

Pod pojmem skutečná škoda (*damnum emergens*) rozumíme hodnotu, o kterou se majetek poškozeného snížil v důsledku protiprávního zásahu škůdce. Obdobné pojetí škody je patrné z článku 10:201 PETL. Podle tzv. diferenční teorie je skutečná škoda dána rozdílem mezi majetkem poškozeného před vznikem škody a po jejím vzniku. Existují dva základní způsoby, prostřednictvím kterých je možné určit rozsah náhrady škody.¹¹⁴ U prvního z nich je stěžejní komparace obvyklé ceny věci v okamžiku poškození a obvyklé ceny poškozené věci. Vzniklý rozdíl udává hodnotu skutečné škody. Obvyklá cena je určena podle kritérií stanovených v § 2 odst. 1 zákona č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku a změně některých zákonů. Stěžejní je hodnota, za kterou se prodává věc na tuzemském trhu. Nejvyšší soud ČR kvalifikoval obvyklou cenu jako „*cenu, za kterou lze v daném místě a čase koupit náhradní věc (obvyklou cenu) a nikoliv účetní hodnotu poškozené věci, vyjádřenou odečtením amortizace od pořizovací ceny věci, která nerespektuje užitnou hodnotu věci k okamžiku jejího poškození*“¹¹⁵. Druhým způsobem stanovení rozsahu škody je vyčíslení nákladů, které je nutno vynaložit k tomu, aby byla věc ve stejném stavu a mohla plnit stejnou funkci jako před vznikem škody. Hodnota vynaložených nákladů pak vyjadřuje skutečnou škodu.

3.2.2. Ušlý zisk

Ušlý zisk (*lucrum cessans*) je tradičně pojímán jako specifický druh majetkové újmy. Vyjadřuje hodnotu, o kterou se majetek poškozeného nezvětšil, zůstal neměnný ovšem zvětšit se (rozmnožit) z objektivních důvodů mohl. Nejvyšší soud ČR judikoval, že „*charakter ušlého zisku má i majetková újma představovaná ztrátou majetkového přínosu, který poškozený mohl očekávat při obvyklém sledu událostí, nebýt škodné události*“¹¹⁶. Je zcela na poškozeném, aby prokázal např. pomocí dokumentů, podkladů,

---

¹¹³ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 19.3.2008, sp. zn. II. ÚS 2221/07

¹¹⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.9.2009, sp. zn. 25 Cdo 2659/2007

¹¹⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 23.10.2003, sp. zn. 25 Cdo 214/2002

¹¹⁶ Rozsudek Nejvyššího soud ČR ze dne 26.2.2004, sp. zn. 25 Cdo 1702/2002 nebo např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.3.2004, sp. zn. 25 Cdo 142/2004

ze kterých vyplývá, že zisku mohl skutečně dosáhnout. Tato možnost, očekávání zisku se musí zakládat na objektivní realitě, nemůže být pouze čistě hypotetická.¹¹⁷ Nutno prokázat, že záměr, který měl přinést poškozenému zisk, byl plánovaný a byly splněny veškeré předpoklady k tomu, aby bylo zisku dosaženo. Zvláštností ušlého zisku je skutečnost, že v sobě obsahuje aspekty jak škody současné, tak budoucí. Na zmaření příležitosti dosáhnout zisku lze nahlížet jako na škodu současnou. Budoucí aspekt škody lze spatřovat v tom, že ke zvětšení majetkové sféry poškozeného by došlo až za nějaký čas v budoucnu.¹¹⁸

V případě, kdy poškozený prokáže, že mu v důsledku protiprávního jednání (deliktu) vznikla jak skutečná škoda, tak ušlý zisk, má právo na náhradu obou těchto nároků, totiž odčiněním skutečné škody se škůdce nezbavuje povinností poskytnout náhradu za ušlý zisk, neboť se jedná o samostatné, navzájem nepodmíněné nároky. Uvedený závěr podpořila i judikatura.¹¹⁹

3.2.3. Dluh

Jednou ze zásadních změn, kterou s sebou přinesl nový občanský zákoník, je skutečnost, že dluh je považován za škodu již od okamžiku svého vzniku. Uvedené lze dovodit z pojetí škody jako „*újmy na jmění*“, stanovené v § 2894 odst. 1 OZ. Zákonné vymezení jmění je podáno v § 495 OZ jako souhrn majetku a dluhů. Jinými slovy, dluh, jakožto kategorie škody, vzniká v okamžiku, kdy poškozenému vznikne dluh (dojde k navýšení pasiv poškozeného), není již rozhodné, zda bude dluh uhrazen. Předchozí právní úprava tuto koncepci odmítala. „*Skutečná škoda nevznikla, jestliže se ke dni rozhodování soudu majetkový stav poškozeného dosud nesnížil*“¹²⁰. Dluh byl považován za jakýsi předstupeň škody. Doktrína důsledně odlišovala okamžik vzniku dluhu a škody. Poškozenému vznikl dluh (navýšila se pasiva), ale teprve v okamžiku, kdy ze svých aktiv dluh uhradil (např. z bankovního účtu, čímž došlo ke snížení aktiv), mu

---

¹¹⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.10.2007, sp. zn. 25 Cdo 2857/2005

¹¹⁸ PELIKÁNOVÁ, I. Obchodní právo. 5. díl. Odpovědnost (s přihlédnutím k návrhu nového občanského zákoníku). Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. Str. 153. ISBN 978-80-7357-714-8

¹¹⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.1.1996, sp. zn. II Odon 15/96

¹²⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29.1.2003, sp. zn. 25 Cdo 586/2001

vznikla škoda,¹²¹ což byl zároveň relevantní okamžik ve vztahu k povinnosti k náhradě škody.¹²² Tehdejší judikatura zastávala stanovisko, že „*pohledávka věřitele vůči dlužníkovi ani soudní rozhodnutí o povinnosti dlužníka zaplatit dluh není totiž skutečnou škodou ani ušlým ziskem*“¹²³.

Ustanovení § 2952 OZ věta druhá stanoví, že „*záleží-li skutečná škoda ve vzniku dluhu, má poškozený právo, aby ho škůdce dluhu zprostil nebo mu poskytl náhradu*“¹²⁴. Škůdce může zprostit poškozeného dluhu tak, že věřiteli dluh plně uhradí, což umožňuje dikce § 1936 odst. 1 OZ stanovující věřiteli povinnost přijmout plnění poskytnuté od třetí osoby se souhlasem dlužníka (poškozeného). Není ovšem vyloučeno, že škůdce zajistí zproštění dluhu jiným způsobem, například tím, že sjedná prominutí dluhu nebo jeho započtení. Druhou alternativou je náhrada, která spočívá v poskytnutí finančních prostředků poškozenému, který je užije na úhradu dluhu.

3.3. Odčinění nemajetkové újmy

Protipólem majetkové újmy (škody) je újma nemajetková, označovaná rovněž jako morální, ideální,¹²⁵ o které platí, že se nahrazuje výhradně v případech, kdy to stanoví explicitně zákon nebo kdy si to smluvní strany výslovně sjednají, jak vyplývá z ustanovení § 2894 odst. 2 OZ. Základním rysem nemajetkové újmy je její abstraktnost. Není jí možné objektivně vyčíslit v penězích nebo jiných měřitelných jednotkách. Z toho důvodu plní odčinění nemajetkové újmy „*funkci pouze jejího určitého zmírnění*“¹²⁶. Východiskem pro uvedené je, že např. duševní útrapy, vytrpěné bolesti nebo poškozenou pověst nelze zcela napravit. Ani není možné z objektivních důvodů navrátit vše v předešlý stav. V důsledku toho hovoříme o odčinění nebo

---

¹²¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20.2.2003, sp. zn. 25 Cdo 986/2001

¹²² MELZER, F. Co působí problémy při náhradě škody. Právní rádce 2015. č. 2 str. 38-42

¹²³ R 14/2005

¹²⁴ Česko. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník § 2952. In Sběrka zákonů České republiky. 2012, částka 33. s. 1026-1368. Dostupný také z WWW:

<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb12089&cd=76&typ=r>

¹²⁵ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 1101. ISBN 978-80-7478-630-3

¹²⁶ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. s. 402. ISBN 978-80-7478-326-5

kompenzaci nemajetkové újmy a nikoliv o její náhradě, která by primárně znamenala naturální restituci.

Základním vodítkem pro odčinění nemajetkové újmy je § 2951 odst. 2. OZ, stanovující, že „nemajetková újma se odčiní přiměřeným zadostiučiněním“¹²⁷. Zadostiučinění může nabývat dvou základních forem, a to finanční, anebo morální. Peněžitým zadostiučiněním zákon rozumí poskytnutí určitého finančního obnosu poškozenému ze strany škůdce, který má poškozenému pomoci, aby se s újmou vyrovnal a zmírnil její nepříznivé dopady. Při stanovení výše finančního zadostiučinění je nutno zohlednit všechny okolnosti konkrétního případu, a to především intenzitu protiprávního zásahu škůdce a dobu, po kterou zásah trval (srov. článek 10:301 PETL). Oproti tomu morální zadostiučinění má nejčastěji podobu upřímné omluvy, anebo autoritativního konstatování protiprávnosti jednání škůdce ze strany orgánu veřejné moci. Zákon stanovuje zásadu subsidiarity pro finanční zadostiučinění, které lze poskytnout pouze za předpokladu, že jiným způsobem nelze zajistit efektivní a opravdové odčinění nemajetkové újmy. Obdobná tendence je patrná z četných judikатурních rozhodnutí, která stanovila pravidla, jaká se uplatňují při posuzování nemajetkové újmy a jejího odčinění. Zprvu je nutno prokázat vznik nemajetkové újmy, poté je třeba zkoumat, zda k jejímu odčinění nepostačí pouze morální zadostiučinění, pokud dojdeme k negativnímu závěru např. vzhledem k intenzitě a trvání protiprávního zásahu, je možné přiznat poškozenému peněžitou (relutární) satisfakci.¹²⁸

Zvláštní ustanovení § 2971 OZ, zabývající se náhradou nemajetkové újmy lze označit jako tzv. malou generální klauzuli,¹²⁹ která doplňuje právní úpravu odčinění nemajetkové újmy formulovanou v § 2956 až § 2957 OZ. Primárním cílem této klauzule je rozšířit okruh osob, kterým je možné při splnění zákonem stanovených podmínek přiznat právo na náhradu nemajetkové újmy. Zpravidla půjde o osoby nacházející se v pozici tzv. druhotných obětí, tj. osob, vůči kterým protiprávní jednání sice škůdce přímo nesměřovalo, ale přesto utrpěly újmu.

---

¹²⁷ Česko. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník § 2951 odst. 2. In Sbirka zákonů České republiky. 2012, částka 33. s. 1026-1368. Dostupný také z WWW:

<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb12089&cd=76&typ=r>

¹²⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19.6.2013, sp. zn. 8 Tdo 46/2013

¹²⁹ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 1151. ISBN 978-80-7478-630-3

Předpokladem pro přiznání nároku na odčinění nemajetkové újmy je posouzení zvláštních okolností případu, za kterých se škůdce dopustil protiprávního jednání. Škůdci vzniká povinnost k náhradě nemajetkové újmy zejména tehdy „*porušil-li z hrubé nedbalosti důležitou právní povinnost, anebo způsobil-li újmu úmyslně z touhy ničit, ublížit nebo z jiné pohnutky zvláště zavrženíhodné*“¹³⁰. Zvláště zavrženíhodnou pohnutku lze kvalifikovat jako pohnutku, „*kteřá je v příkrém rozporu s morálkou občanské společnosti a svědčí zpravidla o morální bezcitnosti, zvrhlosti, o bezohledném sobectví, o pohrdavém postoji k základním lidským hodnotám [...]*“¹³¹.

Osobou oprávněnou požadovat náhradu nemajetkové újmy je každý, kdo důvodně vnímá újmu jako osobní neštěstí.

3.4. Náhrada při poškození věci

Základním kritériem pro stanovení rozsahu náhrady škody způsobené na věci je obvyklá cena věci v době poškození. Stanovení jiného rozhodného časového okamžiku je možné pouze ve zcela výjimečných případech, a to zejména tehdy, „*jestliže by určení škody podle ceny věci k době poškození bylo v rozporu s dobrými mravy*“¹³². Východiskem je tedy peněžitá částka, za kterou lze obdobnou věc obvykle pořídit v určitém místě a čase. Současně je nutné zohlednit potřebné náklady, které musí poškozený vynaložit, aby věc byla ve stejném stavu a plnila stejnou funkci, jako před poškozením. Může docházet k situacím, kdy si uvedení věci do předešlého stavu žádá vynaložení vysokých nákladů na opravu, které jsou v konečném důsledku vyšší než je obvyklá cena věci v okamžiku poškození. Provedení takové opravy v zásadě není vyloučeno, ale je vázáno na podmínku účelnosti. Obecně se připouští, aby byla náhrada vyšší než obvyklá cena věci, za předpokladu, že převýšení nebude vyšší než jedna

---

¹³⁰ Česko. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník § 2971. In Sběrka zákonů České republiky. 2012, částka 33. s. 1026-1368. Dostupný také z WWW:

<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb12089&cd=76&typ=r>

¹³¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.3.2009, sp. zn. 6 Tdo 1334/2008

¹³² Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23.4.2003, sp. zn. 25 Cdo 1706/2002

třetina obvyklé ceny.¹³³ S opravou poškozené věci souvisí problematika modernizace věci a zvýšení její hodnoty. Typicky se jedná o situace, kdy dojde k poškození starší věci, jejíž oprava zajistí jednak uvedení od předešlého stavu, ale zároveň dojde k modernizaci věci, resp. k navýšení její hodnoty v porovnání s obvyklou cenou v době poškození. Důvodem pro uvedené je například použití nových součástí, náhradních dílů apod. Původní právní úprava byla vystavěna na zásadě neobohacení poškozeného, resp. hodnota, o kterou se cena věci zvýšila, musela být od konečné náhrady škody odečtena. Pokud by tomu tak nebylo, došlo by k bezdůvodnému obohacení ze strany poškozeného. V rámci současné úpravy by aplikace uvedené zásady přicházela v úvahu v případech, kdy by provedená oprava a následné navýšení ceny věci vedly zjevně ku prospěchu poškozeného. Ale s ohledem na možnost požadovat náhradu subjektivně vnímané hodnoty věci (*ceny zvláštní oblíby*) dochází k prolomení této zásady.

Ustanovení § 2969 odst. 2 OZ dává poškozenému možnost požadovat navíc zvláštní druh nemajetkové újmy, když stanoví, že „*poškodí-li škůdce věc ze svévole nebo škodolibosti, nahradí poškozenému cenu zvláštní oblíby*“¹³⁴ (*pretium affectionis*). Zpravidla reflektuje zvláštní vztah poškozeného k poškozené věci, „*představující pro něj rodinnou památku, vzpomínku na nějaké události či mající význam dokumentární*“¹³⁵. Takto vyjádřená zvláštní cena obvykle není rovna tržní ceně věci, není vyloučeno, aby byla podstatně vyšší v porovnání s obvyklou tržní cenou. Možnost požadovat cenu zvláštní oblíby je podmíněna zvláštním počínáním škůdce. Je nutné, aby škůdce poškodil věc ze škodolibosti nebo ze svévole, což lze kvalifikovat jako druh úmyslného protiprávního jednání. O škodolibosti hovoříme v případech, kdy škůdce jedná s cílem způsobit škodu konkrétní osobě, jejíž identitu zná. U svévole je škůdci lhostejné, kdo je vlastníkem poškozené věci, důležitá je pouze skutečnost způsobení škody, která vyvolává ve škůdci pocit radosti a potěšení.

---

¹³³ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 2969. [online] 2012. [cit. 2015-03-05]. Dostupná z WWW: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

¹³⁴ Česko. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník § 2969 odst.2. In Sbírnka zákonů České republiky. 2012, částka 33. s. 1026-1368. Dostupný také z WWW: <http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb12089&cd=76&typ=r>

¹³⁵ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 1148. ISBN 978-80-7478-630-3

3.5. Náhrada při poranění zvířete

Zvláštní postup stanovení náhrady při poranění zvířete je odůvodněn skutečností, že zvíře není považováno za pouhou věc, nýbrž za „*smysly nadaného živého tvora*“, jak jej kvalifikuje § 494 OZ. Základem pro stanovení rozsahu náhrady jsou účelně vynaložené náklady na léčení zvířete. Škůdce je povinen na požádání poskytnout přiměřenou zálohu na náklady léčby. Výše náhrady není omezena cenou zvířete, vynaložené náklady ji mohou několikanásobně převýšit. S ohledem na okolnosti konkrétního případu je však nutné vždy poměřovat, zda by uvedené náklady „*vynaložil rozumný chovatel v postavení poškozeného*“¹³⁶, čímž zákon stanoví určité objektivní měřítko pro stanovení maximálního rozsahu náhrady.

Zvířata jsou často chována pro potěchu jako domácí mazlíčci, ale rovněž i pro hospodářské účely. Tito tvorové se často vyznačují svojí nenahraditelností s ohledem na své jedinečné vlastnosti, specifické dovednosti, na svoji výjimečnost. Osoby k nim pociťují zvláštní osobní a emocionální vztah, náklonnost a případné poranění zvířete v nich může vyvolat citové strádání a duševní útrapy. Uvedené je možné kvalifikovat jako vznik nemajetkové újmy, ovšem její náhrada je často vázána na existenci zvláštní okolnosti. Na základě analogie formulované v § 494 OZ je možné využít právní úpravu § 2969 OZ vztahující se k věcem. Náhrada *ceny zvláštní oblíby*, která reflektuje zvláštní osobní vztah majitele ke zraněnému zvířeti, jeho jedinečnost, zvláštní vlastnosti apod., připadá v úvahu pouze v případech, kdy škůdce poranil zvíře ze škodolibosti, nebo ze svévole ve smyslu § 2969 odst. 2 OZ. Aplikace ustanovení § 2971 OZ vztahující se k náhradě nemajetkové újmy je opět vázána pouze na existenci zvláštních okolností. Nezbyvá než konstatovat, že v případech, kdy k poranění zvířete dojde za „běžných“ okolností, nemá vlastník zvířete nárok na náhradu nemajetkové újmy s výjimkou jejího výslovného sjednání se škůdcem ve smyslu § 2894 odst. 2 OZ.

---

¹³⁶ Česko. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník § 2970. In Sbíрка zákonů České republiky. 2012, částka 33. s. 1026-1368. Dostupný také z WWW:

<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb12089&cd=76&typ=r>

4. Náhrada újmy na přirozených právech

Právní úprava odčinění negativního zásahu do přirozených práv člověka je obsažena v § 2956 a násl. OZ. V těchto případech je škůdce povinen k náhradě jak způsobené majetkové újmy (škody), tak nemajetkové újmy. Množina přirozených práv je demonstrativně vymezena v § 81 odst. 2 OZ, náleží do ní především „*život a důstojnost člověka, jeho zdraví a právo žít v příznivém životním prostředí, jeho vážnost, čest, soukromí a jeho projevy osobní povahy*“¹³⁷. Poškozený má primárně právo na upuštění od neoprávněného zásahu a současně na odstranění jeho negativního následku ve smyslu § 82 odst. 1 OZ.

Vodítko při stanovení způsobu a rozsahu přiměřeného zadostiučinění poskytuje ustanovení § 2957 OZ, které stanovuje povinnost zohlednit zvláštní okolnosti, za kterých došlo ke vzniku nemajetkové újmy. Uvedené okolnosti je možné systematicky rozčlenit na čtyři základní skupiny. V rámci první skupiny je brán zřetel k úmyslu škůdce a k tomu, zda byla újma způsobena „*s použitím lsti, pohrůžky, zneužitím závislosti poškozeného na škůdci*“¹³⁸. Do druhé skupiny náleží zveřejňování a rozšiřování informací o způsobené nemajetkové újmě ze strany škůdce. Třetí významnou okolností je vznik nemajetkové újmy jako důsledek diskriminace poškozeného s ohledem na „*jeho pohlaví, zdravotní stav, etnický původ, víru*“¹³⁹. Čtvrtá skupina dává prostor pro zohlednění i jiných závažných okolností nebo důvodů, které je třeba promítnout do konečné výše a způsobu odčinění nemajetkové újmy. V neposlední řadě je nutno rovněž brát v potaz strach poškozeného ze způsobení nemajetkové újmy (př. ztráty života, poškození zdraví atd.), neboť i to může mít významný vliv na její vznik popřípadě na rozsah újmy.

---

¹³⁷ Česko. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník § 81 odst. 2. In Sběrka zákonů České republiky. 2012, částka 33. s. 1026-1368. Dostupný také z WWW:

<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb12089&cd=76&typ=r>

¹³⁸ Česko. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník § 2957. In Sběrka zákonů České republiky. 2012, částka 33. s. 1026-1368. Dostupný také z WWW:

<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb12089&cd=76&typ=r>

¹³⁹ tamtéž

4.1. Náhrada při ublížení na zdraví

Ublížení na zdraví je možné kvalifikovat jako negativní následek zásahu do tělesné a duševní integrity poškozeného. Jedná se o druh nemajetkové újmy, kterou lze stanovit, rozpoznat prostřednictvím lékařské vědy. Rozsah a způsob odčinění nemajetkové újmy je blíže konkretizován v § 2958 OZ. Zde jsou zakotveny tři dílčí nároky poškozeného, a to na odčinění vytrpěných bolestí, ztížení společenského uplatnění a další nemajetkové újmy.

Bolest lze charakterizovat jako „*každé tělesné a duševní strádání*“¹⁴⁰ vzniklé v důsledku ublížení na zdraví. Předmětem odškodnění jsou jednak bolesti způsobené bezprostředně při vzniku újmy a současně bolesti vytrpěné v rámci procesu uzdravování. Ztížení společenského uplatnění je spojeno s ublížením na zdraví, které zanechalo trvalé a nenapravitelné následky. V důsledku toho jsou možnosti poškozeného na společenský, profesní rozvoj a seberealizaci značně omezené. Konkrétně se může jednat o „*omezení možnosti volby povolání, volby životního partnera a dalších způsobů osobního uplatnění, o omezení možnosti účastnit se kulturní a sportovní činnosti, popř. omezení možnosti jiného společenského uplatnění*“¹⁴¹. Zákonnou podmínkou pro přiznání náhrady za ztížení společenského uplatnění je existence „*překážky lepší budoucnosti*“¹⁴². Pro poslední dílčí nárok zákonodárce zvolil relativně neurčitý pojem „*další nemajetkové újmy*“. Pod tento termín lze patrně podřadit širokou škálu způsobených nemajetkových újem na zdraví, které jsou natolik intenzivní a závažné, že je spravedlivé, aby se za ně poškozenému dostalo přiměřeného zadostiučinění.

Ustanovení § 2958 OZ výslovně zakotvuje jediný možný způsob odčinění nemajetkové újmy, a to prostřednictvím peněžité náhrady. Základním vodítkem pro určení její výše jsou okolnosti konkrétního případu. Pokud není možné určit výši

---

¹⁴⁰ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kolektiv. Občanské právo hmotné 2. Díl třetí: závazkové právo. Páté, jubilejní aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s. 2009. str. 433-434. ISBN 978-80-7357-473-4

¹⁴¹ JEHLIČKA, O., ŠVESTKA, J., ŠKÁROVÁ, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 9. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2004. str. 638. ISBN 80-7179-881-9

¹⁴² Česko. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník § 2958. In Sběrka zákonů České republiky. 2012, částka 33. s. 1026-1368. Dostupný také z WWW:

<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb12089&cd=76&typ=r>

náhrady uvedeným způsobem, bude východiskem pro její stanovení zásada slušnosti. Soudy se při rozhodování o výši náhrady musí držet relativně neurčitého pojmu, který bezesporu pojem slušnost je. Uvedené může zpočátku vést k nejednotné rozhodovací praxi soudů, neboť lze s jistotou tvrdit, že o ustálené rozhodovací praxi budeme moci hovořit až po uplynutí několika let. Reálně tak hrozí problém, že v mezidobí bude o obdobných nárocích rozhodováno nejednotně, což narušuje legitimní očekávání osob ve smyslu ustanovení § 13 OZ. Aby se uvedenému zabránilo a nedocházelo k nedůvodným odlišnostem v rozhodování soudních sporů, vypracovalo *Občanskoprávní a obchodní kolegium Nejvyššího soudu ČR* pro tyto účely odborný dokument nazvaný *Metodika Nejvyššího soudu ČR* (dále jen „Metodika“). Metodika má sloužit jako nezávazná pomůcka pro stanovení náhrady podle § 2958 OZ. Její aplikace je omezena pouze na odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění.

Pro účely odškodňování bolesti je v rámci Metodiky vypracován podrobný seznam jednotlivých „bolestí“ a každé je přiřazen určitý počet bodů. Na vytvoření bodového ohodnocení každé bolesti se podílela především odborná lékařská veřejnost. Konkrétní výše náhrady se odvíjí od celkového počtu získaných bodů. Hodnota jednoho bodu má odpovídat jednomu procentu průměrné měsíční hrubé mzdy. Takto vypočtená finanční kompenzace může být procentuálně navýšena v případech, kdy je léčba poškozeného doprovázena zdravotními komplikacemi. V závislosti na povaze komplikace od lehké po těžkou dochází k poměrnému zvýšení náhrady v rozmezí od 5 % do 20 %.

Zcela jiná systematika je zvolena pro určování náhrady za ztížení společenského uplatnění. Východiskem je procentuální vyjádření překážky lepší budoucnosti. Proces posuzování je postaven na komplexní komparaci předchozího stavu a poměrů poškozeného se zhoršeným stavem, ve kterém se poškozený nachází v důsledku způsobené zdravotní újmy. Jako pomůcka v této oblasti slouží dokument nazvaný *Aktivity a participace - Mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví* vytvořená *Světovou zdravotnickou organizací*. Uvedená klasifikace obsahuje velmi podrobný výčet úkonů a činností z rozličných oblastí společenského života systematicky rozčleněných do devíti kapitol. V rámci posuzování se procentuálně vyjádří překážka lepší budoucnosti v každé ze společenské oblasti za pomoci speciálních kvalifikátorů rozdělených do pěti stupňů od 0 do 4. Každému stupni je

přiřazeno určité procentuální rozmezí, které má reflektovat obtíže, které poškozenému trvalá zdravotní indispozice přinesla. Jednotlivé stupně obtíží jsou stanoveny podle intenzity zdravotního problému s ohledem na jeho snesitelnost a diskomfort pro poškozeného a frekvenci jeho výskytu v horizontu třiceti dní. V případě, kdy překážka lepší budoucnosti bude spadat do čtvrtého stupně, lze hovořit o tom, že představuje pro poškozeného úplnou obtíž znamenající 96-100 % omezení. Metodika pro tyto účely stanovuje maximální možný rámec náhrady, který by měl oscilovat kolem částky 10 000 000,- Kč. V zásadě se má vycházet ze 400násobku průměrné hrubé mzdy, což má odrážet vývoj cenové hladiny a rovněž ekonomickou dynamiku. Metodika umožňuje flexibilní stanovení náhrady s ohledem na konkrétní okolnosti případu. Počítá především se snížením či zvýšením vypočtené náhrady. Relevantní skutečností pro uvedené je především věk poškozeného. „Vzhledem k tomu, že na vrcholu sil i intenzity společenského zapojení se obvykle dosahuje ve věku od 45 do 55 let, je na místě základní částku stanovenou shora popsaným postupem zvýšit přibližně o 10 % ve věku 35-44 let, o 20 % ve věku 25-34 let a o 30-35 % ve věku 0-24 let“¹⁴³. Významnou skutečností, která ovlivňuje výši náhrady je participace poškozeného na nejrůznějších společenských aktivitách. Podle míry zapojení poškozeného do společenského života je možné zvýšit náhradu v rozmezí od 10-30 %. Naopak snížit náhradu o 10 % lze v případech, kdy je poškozený ve věku od 55-69 let, dvacetiprocentní snížení přichází v úvahu od věkové hranice 70 let a více. Sluší se podotknout, že nejenom věk poškozeného, ale rovněž jeho zapojení do společenského života, mohou být důvodem pro snížení náhrady. Je-li společenská participace poškozeného vyhodnocena jako podprůměrná, sníží se náhrada o 10 % a za předpokladu, že není téměř žádná, dochází ke snížení náhrady o 20 %.

---

¹⁴³ NEJVYŠŠÍ SOUD ČR. Metodika Nejvyššího soudu ČR k náhradě nemajetkové újmy na zdraví (bolest a ztížení společenského uplatnění podle 2958 občanského zákoníku). Preambule. Článek X. [online], 2014, [cit. 2015-03-05]. Dostupné z WWW:

[http://www.nsoud.cz/JudikaturaNS_new/ns_web.nsf/93e375467cbe0a12c1257cba003e85e7/\\$FILE/A%20-%20Preambule%20-%20Sb%C3%ADrka.002.pdf/A%20-%20Preambule%20-%20Sb%C3%ADrka.pdf](http://www.nsoud.cz/JudikaturaNS_new/ns_web.nsf/93e375467cbe0a12c1257cba003e85e7/$FILE/A%20-%20Preambule%20-%20Sb%C3%ADrka.002.pdf/A%20-%20Preambule%20-%20Sb%C3%ADrka.pdf)

4.2. Náhrada při usmrcení a při zvlášť závažném ublížení na zdraví

V případech, kdy zásah škůdce do přirozených práv poškozeného vede k jeho usmrcení nebo ke způsobení zvlášť závažného ublížení na zdraví, má zákonem vymezený okruh osob nárok na odškodnění nemajetkové újmy spočívající v duševních útrapách ve smyslu § 2959 OZ. Do uvedené skupiny osob oprávněných k náhradě újmy patří manžel, rodiče, děti nebo jiná blízká osoba poškozeného. Blízkou osobou je třeba rozumět osobu ve smyslu § 22 odst. 1 OZ. Občanský zákoník jako jediný možný způsob odčinění předpokládá jednorázovou relativní náhradu. Nebude-li možné její výši vyčíslit, stanoví se její přesná výše podle slušnosti. Pro konkrétní stanovení peněžité náhrady se užijí pomocná kritéria, která byla formulována rozhodovací praxí soudů. Tato kritéria se člení do dvou základních skupin podle toho, zda se vztahují k osobě škůdce nebo pozůstalého. Relevantními hledisky v relaci k pozůstalým je jejich věk, závislost na poškozeném popř. usmrceném a především vztah, který je s poškozeným spojoval. Posuzuje se hlavně jeho intenzita a doba trvání. Stěžejními kritérii ze strany škůdce jsou především forma a stupeň zavinění, jeho postoj, který zaujal ve vztahu ke způsobenému následku a jak se způsobený následek odrazil na jeho duševním stavu, dále jsou velmi významné jeho majetkové poměry.

4.3. Náhrada nákladů spojených s péčí o zdraví

Způsobení újmy na zdraví má obvykle dopad v majetkové sféře nejen poškozeného, ale rovněž i majetkové sféře třetích osob. Zákon počítá s možností, že o poškozeného v době jeho zdravotní indispozice pečují třetí osoby. V případě že v souvislosti s tím jsou vynaloženy potřebné náklady, mají uvedené osoby nárok na jejich uhrazení ze strany škůdce. Zákonné vymezení jednotlivých nákladů je obsaženo v § 2960 OZ, patří sem „účelně vynaložené náklady spojené s péčí o zdraví poškozeného, s péčí o jeho osobu nebo jeho domácnost“¹⁴⁴. Pod pojmem náklady spojené s péčí o zdraví rozumíme široké spektrum účelně vynaložených finančních prostředků na

---

¹⁴⁴ Česko. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník § 2960. In Sbíрка zákonů České republiky. 2012, částka 33. s. 1026-1368. Dostupný také z WWW:

<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb12089&cd=76&typ=r>

zlepšení a stabilizaci zdravotního stavu poškozeného. Do této množiny spadají například náklady na prostředky umožňující nebo usnadňující mobilitu poškozeného (např. vozík, protéza), nebo například „náklady spojené s rehabilitační léčbou, náklady spojené s přibráním ošetřovatele, náklady spojené s přilepšením na stravě, náklady na dietní stravování nebo náklady nejbližších příbuzných poškozeného spojené s návštěvami“¹⁴⁵. Předmětem náhrady jsou pouze vynaložené náklady na péči, která není hrazena z prostředků veřejného zdravotního pojištění. Osobní péčí se rozumí pomoc při běžných životních úkonech, které poškozený v důsledku svého zdravotního stavu sám nezvládne (např. osobní hygiena, oblékání atd.). Péče o domácnost implikuje především obstarávání domácích prací, nákupy atd.

Právo na náhradu uvedených nákladů má osoba, která je skutečně vynaložila, a ta může žádat zaplacení přiměřené zálohy na jejich úhradu ze strany škůdce.

4.4. Náhrada nákladů pohřbu

Zásah do přirozených práv člověka může vést až k úmrtí poškozeného. Osoba, které vynaložila náklady spojené s pohřbem, má nárok na jejich úhradu podle § 2961 OZ. Zpravidla se hradí pouze účelně vynaložené náklady, které zahrnují například „náklady účtované pohřebním ústavem, hřbitovní poplatky, cestovní výlohy, náklady na zřízení pomníku nebo desky, úpravu hrobu [...]“¹⁴⁶. Maximální možná výše požadované náhrady je limitována místními zvyklostmi, tradicemi a rovněž okolnostmi konkrétního případu. Škůdce je povinen poskytnout náhradu, která je rovna rozdílu mezi prokázanými účelně vynaloženými náklady a jednorázovou dávkou pohřebného poskytovanou podle zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, jehož ustanovení § 48 odst. 2 stanovuje fixní výši pohřebného na pět tisíc korun českých.

4.5. Ztráta výdělku po dobu pracovní neschopnosti

Ztrátu výdělku lze charakterizovat jako druh škody (majetkové újmy), kterou utrpěl poškozený v důsledku jednání škůdce. Podstatou škody je skutečnost, že poškozený z objektivních důvodů nemůže vykonávat výdělečnou činnost, čímž přichází

---

¹⁴⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.11.2004, sp. zn. 25 Cdo 1875/2003

¹⁴⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 14.10.2004, sp. zn. 25 Cdo 818/2004

o finanční prospěch, který by mu jinak náležel. Povinnost škůdce nahradit ztrátu na výdělku není odvislá od skutečnosti, zda v okamžiku způsobení újmy (vzniku pracovní neschopnosti) poškozený vykonával výdělečnou činnost. Postačí, aby bylo prokázáno, že nebýt způsobené újmy, poškozený by začal výdělečnou činnost vykonávat. Jedná se například o situace, kdy poškozený má již uzavřenou pracovní smlouvu a určen den nástupu, ovšem v důsledku vzniklé újmy nemůže do práce nastoupit. Výše náhrady je rovna rozdílu mezi průměrným výdělkem a nemocenskými dávkami poskytovanými na základě zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění. Náhradu ztráty výdělku si mohou nárokovat rovněž osoby samostatně výdělečně činné. Pro určení výše náhrady je nutno u těchto osob provést komplexní a detailní zkoumání jejich poměrů. Určité vodítko pro určení konkrétní výše náhrady stanovila judikatura; „výše ušlého výdělku podnikatele je dána rozdílem mezi celkovým příjmem z podnikání a náklady potřebnými k dosažení tohoto příjmu“¹⁴⁷. Pouhé zkoumání daňového přiznání není dostačující, je nutno přihlídnout rovněž k účetnictví osoby nebo jiné evidenci, která věrně a úplně zachycuje výši a popis jednotlivých příjmů a výdajů.

Rovněž žáci a studenti mají za splnění zákonem stanovených podmínek právo na náhradu ztráty výdělku ve smyslu § 2962 odst. 2 OZ. Základem pro uvedené je skutečnost, že způsobená újma měla za následek prodloužení jejich studia, resp. přípravy na budoucí povolání čímž, se oddálil okamžik jejich nástupu do práce. Utrpená újma spočívá ve ztrátě potenciálního budoucího výdělku. Okamžik, který je stěžejní pro výpočet výše náhrady je den, kdy mělo dojít ke skončení povinné školní docházky, studia anebo přípravy na budoucí povolání. Náhrada se poskytuje po dobu jejich nuceného prodloužení. Dále náhrada náleží za období, po které trvala neschopnost, zdravotní postižení, které představuje překážku pro úplný výkon výdělečné činnosti. Náhrada náleží poškozenému rovněž v případech, kdy zdravotní postižení představuje pro poškozeného toliko částečné omezení ve výdělečné činnosti, zde je ovšem poskytnutí náhrady vázáno na podmínku, že poškozený bez svého zavinění nevyužil příležitosti získat výdělek, který by byl s ohledem na jeho zdravotní indispozici vhodný. Stanovení výše náhrady za ztrátu výdělku žáka či studenta naráží na skutečnost, že tyto osoby nebyly výdělečně činné. Absentuje tedy srovnávací základ v podobně průměrného výdělku dosahovaného před vznikem újmy. Proto se zde uplatní zvláštní

---

¹⁴⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19.4.2011, sp. zn. 25 Cdo 912/2009

pravidlo, kdy se vychází z pravděpodobného výdělku, kterého by tyto osoby s nejvyšší pravděpodobností dosahovaly. Hlavním východiskem zde bude úroveň výdělků obvykle dosahovaných v konkrétním odvětví.

4.6. Ztráta výdělku po skončení pracovní neschopnosti

Důsledkem způsobené újmy na zdraví mohou být následky, které přetrvávají i po skončení pracovní neschopnosti a mohou vést až k invaliditě. Invaliditu lze charakterizovat ve smyslu § 39 odst. 1 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění jako pokles pracovní schopnosti nejméně o 35 %. Následkem uvedených skutečností dochází ke snížení pracovní schopnosti poškozeného, která se může například projevovat v neschopnosti udržet původní pracovní tempo, v obtížné koncentraci na výkon práce, snížení motoriky, zručnosti apod. Pokles pracovní schopnosti s sebou obvykle přináší pokles výdělku v porovnání s tím, co poškozený vydělával před vznikem újmy. Škůdce, který je odpovědný za vzniklou újmu, má povinnost nahradit poškozenému rozdíl mezi výdělkem, který dosahoval před vznikem újmy a po ní. Výši náhrady ovlivňuje rovněž pobírání dávek v invaliditě. Náhrada se uskutečňuje v pravidelných, opakujících se dávkách a soud může rozhodnout o zajištění těchto budoucích dávek pomocí instrumentů upravených v § 2010 a násl. OZ (např. ručení). Nutno ale dodat, že samotnou výši náhrady ovlivňují další okolnosti. Zprvu jde o případy, kdy situace na trhu práce je pro osoby se zdravotním postižením velmi obtížná a dochází tak k vysoké nezaměstnanosti těchto osob v důsledku nedostatku volných pracovních míst. Uvedená situace postihuje všechny osoby bez ohledu na to, jak k jejich zdravotní indispozici došlo. Zde je východiskem pro stanovení náhrady pravděpodobný výdělek, kterého by osoba dosáhla, pokud by získala vhodnou pracovní pozici. Není vyloučeno, aby poškozený projevil vůli nevykonávat výdělečnou činnost, aniž by pro své počínání měl ospravedlnitelný důvod. Pak se do náhrady nezapočítává částka, kterou si mohl poškozený vydělat. Východiskem tedy není celá výše pravděpodobně dosaženého výdělku, nýbrž jeho redukováná část.

Škudci vznikne povinnost k náhradě i přesto, že poškozený dosahuje stejného výdělku jako před vznikem újmy, ale pouze při vynaložení zvýšeného úsilí, námahy.¹⁴⁸ Z dikce § 2963 odst. 2 OZ výslovně plyne, že uvedené zvýšené úsilí i námaha jsou hodny peněžité náhrady.

Soud při stanovení náhrady musí zohlednit především dvě kritéria. První z nich je uvedeno v § 2963 odst. 1 OZ, jeho užití je vázáno na podmínku, že v důsledku újmy došlo ke zvýšení potřeb poškozeného. Jejich financování se musí tedy rovněž nutně odrazit ve výši důchodu. Druhé kritérium je formulováno v 2963 odst. 2 OZ a vyjadřuje požadavek stanovit náhradu tak, aby do jisté míry odpovídala vývoji výdělků v určitém odvětví a rovněž zohledňovala individuální předpoklady a možnosti profesního růstu poškozeného. Soudce určující výši náhrady bude jistě v nezáviděníhodné pozici, neboť musí vývoj mezd předvídat do budoucna. Jako pomůcka mohou sloužit různé odborné prognózy, statistiky apod.

4.7. Náhrada za ztrátu důchodu

Poškozený, který pobíral náhradu za ztrátu výdělku v pracovní neschopnosti ve smyslu § 2962 OZ anebo ztrátu výdělku po ukončení pracovní neschopnosti podle § 2963 OZ, může v důsledku toho utrpět majetkovou újmu spočívající ve vyměření nižšího starobního důchodu v porovnání se starobním důchodem, který by mu náležel za předpokladu, že by se náhrady za ztrátu výdělků zahrnovaly do základu rozhodného pro vyměření starobního důchodu podle zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. Rozdíl mezi uvedenými důchody lze kvalifikovat jako druh majetkové újmy (škody) a poškozenému vzniká právo na její náhradu, jak plyne z dikce § 2964 OZ.

4.8. Náhrada za bezplatné práce

Občanský zákoník v § 2965 OZ přiznává aktivní legitimaci třetím osobám domáhat se náhrady újmy, když stanoví: *„Konal-li poškozený bezplatně práce pro jiného v jeho domácnosti nebo závodu, nahradí škudce této jiné osobě peněžitým*

---

¹⁴⁸Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29.6.2004, sp. zn. 25 Cdo 1783/2003

*důchodem, oč přišla*¹⁴⁹. Zákonná úprava dopadá na situace, kdy poškozený vykonává určitou činnost bez nároku na finanční odměnu. Újma způsobená poškozenému představuje natolik razantní překážku, že mu znemožňuje, aby uvedené činnosti nadále vykonával. Z pohledu osob, které jeho bezplatnou činností využívaly, to obvykle znamená vyvinutí určitého úsilí k hledání náhrady za poškozeného a mnohdy i vynaložení finančních nákladů k zabezpečení činnosti vlastními silami anebo prostřednictvím jiné osoby. Škůdce je povinen poskytnout těmto osobám peněžité důchod, který bude plně kompenzovat vše, o co osoby přišly.

4.9. Náhrada za výživu

Majetková újma vzniká osobám v případě, že došlo k usmrcení osoby, která vůči nim měla v okamžiku smrti vyživovací povinnost. Osoby zpravidla nemají právo na náhradu výživy, kterou by jim hypoteticky mohl poškozený v budoucnu poskytovat.¹⁵⁰ Pro přiznání náhrady škody není rozhodné zda poškozený vyživovací povinnost plnil či nikoliv, resp. zda se placení vyživovací povinnosti vyhýbal. Ustanovení § 2966 odst. 1 OZ vymezuje okruh osob, které jsou oprávněny požadovat od škůdce náhradu výživného. Jedná se o pozůstalé, kterým právo na výživné vyplývá přímo ze zákona, do této kategorie patří manželé (§ 697 OZ), předci a potomci (§ 910 OZ), neprovdaná matka (§ 920 OZ) a osvojenci a jejich předci a potomci (§ 853 OZ). Poskytovaná náhrada výživného má charakter pravidelně opakujícího se peněžitého plnění. Výše náhrady je stanovena jako rozdíl mezi výživným, které bylo nebo mělo být poskytováno a důchodem vyplaceným pozůstalým na základě zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění (vdovský, vdovecký nebo sirotčí důchod). Vodítkem pro určení náhrady je předně výše výživného, které bylo fakticky poskytováno dobrovolně na základě dohody stran, nebo se vychází z výživného stanoveného soudním rozhodnutím a v případě absence uvedených východisek se posoudí výše výživného v rámci předběžné otázky dle ustanovení občanského zákoníku vymezující vyživovací povinnost. Nutno ale dodat, že výživné může být dobrovolně poskytováno i v několikanásobně vyšší částce, než

---

¹⁴⁹ Česko. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník § 2965. In Sbíрка zákonů České republiky. 2012, částka 33. s. 1026-1368. Dostupný také z WWW:

<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb12089&cd=76&typ=r>

¹⁵⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24.4.2003, sp. zn. 25 Cdo 1409/2001

kteřá by oprávněné osobě náležela podle zákona. V těchto případech se určí náhrada výživného s ohledem na poměry škůdce a oprávněné osoby.¹⁵¹ Východiskem pro vyčíslení náhrady je průměrný výdělek zemřelého (§ 2967 odst. 1 OZ). Zákon reguluje maximální rozsah náhrady, když stanoví, že „náhrada nákladů na výživu pozůstalým nebo jiným osobám nesmí úhrnem převýšit to, co by zemřelému náleželo jako náhrada za ztrátu na výdělků, popř. na důchodu“¹⁵².

Doba poskytování náhrady za výživu je jednak ovlivněna pravděpodobnou délkou života usmrcené osoby (§ 2967 odst. 2 OZ) a jednak je vázána na splnění zákonných podmínek oprávněných osob pro přiznání výživného. V okamžiku, kdy oprávněná osoba přestane splňovat podmínky pro přiznání výživného, zaniká rovněž povinnost škůdce poskytovat náhradu.

Právní úprava obsažená v § 2966 odst. 2 OZ se vztahuje i na situaci, kdy osoba poskytovala výživné osobě, ačkoliv k tomu nebyla povinna. Placení výživného i jeho výše tak zcela závisely na uvážení osoby. Pro účely přiznání náhrady je nutno zkoumat, zda se skutečně jednalo o peněžitá plnění, co do svého charakteru obdobná vyživovací povinnosti. Musí být naplněn aspekt pravidelnosti. Z jednorázového poskytnutí finančního obnosu nelze vyvozovat závěr o existenci dobrovolného výživného mezi osobami. Právo na přiznání tzv. příspěvku na výživné má oprávněná osoba pouze za podmínky, že se to jeví jako vhodné z důvodu slušnosti. Příspěvek lze přiznat pouze na dobu, po kterou by usmrcený zřejmě plnění poskytoval (§ 2967 odst. 2 OZ).

4.10. Odbytné

Namísto vyplácení pravidelně se opakujících plnění (renty, důchodu) např. náhrady za ztrátu výdělků, náhrady důchodu, náhrady za výživné apod. je možné žádat přiznání jednorázové finanční náhrady. Poskytování peněžitého důchodu se realizuje většinou po relativně dlouhou dobu, což je spojeno s určitými transakčními náklady. Nesporná výhoda jednorázového odškodnění spočívá v poskytnutí finančních prostředků předem, což má poškozenému, popřípadě jiným oprávněným osobám,

---

¹⁵¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29.7.2004, sp. zn. 25 Cdo 27/2004

¹⁵² Česko. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník § 2967 odst. 1. In Sbířka zákonů České republiky. 2012, částka 33. s. 1026-1368. Dostupný také z WWW:

<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb12089&cd=76&typ=r>

umožnit lepší kompenzaci způsobené újmy. Ustanovení § 2968 OZ váže přiznání odbytného na existenci důležitého důvodu a žádost oprávněné osoby.

5. Zvláštní případy stanovení náhrady a její limitace

5.1. Moderační právo soudu

Hlavním cílem moderace (*ius moderandi*, nebo také tzv. zmínění) je snížení náhrady škody s poukazem na zvláštní okolnosti, za kterých byla škoda způsobena. Tyto okolnosti sice nemají vliv na vznik povinnosti škůdce k náhradě škody, ale jejich zohlednění vede k závěru, že poškozený nedostane plnou náhradu utrpěné škody, nýbrž pouze její část. Soud tedy upustí od použití principu plné náhrady za způsobenou škodu, neboť jeho důsledná aplikace by vedla k nepřiměřené tvrdosti a přísnosti, což by bylo v rozporu s principem spravedlnosti. Snížení náhrady se uskutečňuje *ex post*, což znamená, že soud zprvu zjistí skutečný rozsah plné náhrady škody, který v závislosti na existenci zvláštní okolnosti může přiměřeně snížit. Nutno zdůraznit, že moderace dává prostor toliko pro snížení náhrady nikoliv pro úplné zproštění od povinnosti nahradit škodu.

Tento výjimečný postup soudu je vázán na existenci důvodu zvláštního zřetele hodného, přičemž druhá věta ustanovení § 2953 odst. 1 OZ stanovuje pouze demonstrativní výčet okolností, které jsou důvodem snížení náhrady. Soud při své úvaze zohledňuje jaké okolnosti doprovázely vznik škody, čímž je míněna především subjektivní stránka škůdce (vědomá a nevědomá nedbalost), intenzita protiprávního jednání a jeho trvání. Soud rovněž bere zřetel k „*majetkovým poměrům člověka, který škodu způsobil a odpovídá za ni, jakož i k poměrům poškozeného*“¹⁵³. Z uvedeného by se mohlo zdát, že jsou relevantní pouze majetkové poměry škůdce fyzické osoby, ale vzhledem k demonstrativnímu výčtu není vyloučeno, že majetkové poměry právnické osoby v pozici škůdce budou hrát rovněž důležitou roli.¹⁵⁴

---

¹⁵³ Česko. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník § 2953 odst. 1. In Sbíрка zákonů České republiky. 2012, částka 33. s. 1026-1368. Dostupný také z WWW:

<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb12089&cd=76&typ=r>

¹⁵⁴ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.3.2011, sp. zn. 25 Cdo 4506/2008

Soud může snížení vázat i na jiné skutečnosti než uvedené v ustanovení § 2953 odst. 1 OZ pod podmínkou, že svůj postup náležitě a přesvědčivě odůvodní s ohledem na zásadu legitimního očekávání a právní jistoty zakotvenou v § 13 OZ. Soud v zásadě nemůže snížit náhradu škody v případě, že byla způsobena úmyslně anebo za předpokladu, že škoda vznikla jako negativní následek nedodržení standardu odborné péče ze strany škůdce „profesionála,“ který se hlásí „*k odbornému výkonu jako příslušník určitého stavu nebo povolání*“¹⁵⁵ ve smyslu § 2953 odst. 2 OZ ve spojení s § 5 OZ.

Moderační právo připadá v úvahu pouze v případech rozhodování o náhradě škody (majetkové újmy). Jeho využití je vyloučeno při stanovení přiměřeného zadostiučinění za způsobenou nemajetkovou újmu. Důvodem pro uvedené je skutečnost, že nemajetkovou újmu nelze objektivně měřit, vyjádřit a tak rozsah zadostiučinění primárně určuje soud. Ten při své úvaze zohledňuje identická kritéria, která jsou stěžejní při moderaci, ale základní rozdíl spočívá v časovém okamžiku jejich uplatnění. U přiměřeného zadostiučinění ovlivňují jeho výši bezprostředně k okamžiku jeho vyčíslení, ale u moderace zprvu dojde k určení náhrady škody a teprve poté může dojít k jejímu zmírnění, pokud se to v konkrétním případě jeví jako spravedlivé.

5.2. Výše náhrady stanovená soudem

Občanskoprávní úprava předvídá rovněž situace, kdy jsou bezpečně prokázány základní předpoklady pro vznik povinnosti k náhradě škody, tj. škoda vznikla jako bezprostřední následek protiprávního jednání škůdce, ale není objektivně možné určit rozsah škody. Návod pro řešení uvedené situace nabízí ustanovení § 2955 OZ stanovující, že „*nelze-li výši náhrady škody přesně určit, určí ji podle spravedlivého uvážení jednotlivých okolností případu soud*“¹⁵⁶. Z uvedené textace je patrné, že určení výše náhrady odhadem je možné pouze na principu subsidiarity. Paralela k uvedenému

---

¹⁵⁵ Česko. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník § 2953 odst. 2. In Sbíрка zákonů České republiky. 2012, částka 33. s. 1026-1368. Dostupný také z WWW:

<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb12089&cd=76&typ=r>

¹⁵⁶ Česko. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník § 2955. In Sbíрка zákonů České republiky. 2012, částka 33. s. 1026-1368. Dostupný také z WWW:

<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb12089&cd=76&typ=r>

ustanovení je obsažena také v procesní úpravě v § 136 OSŘ. Soud tedy nemůže dospět k závěru, že nevyčíslení požadované náhrady škody ze strany poškozeného jde k jeho tíži a vede k zamítnutí žaloby.¹⁵⁷ Uvedený postup by znamenal nepřipustné odmítnutí spravedlnosti (*denegatio iustitiae*). Soud naopak musí posoudit, zda je prokázán základ nároku a pokud dospěje ke kladnému závěru, stanoví výši náhrady odhadem. Základním vodítkem budou okolnosti konkrétního případu, forma a stupeň zavinění škůdce, délka trvání protiprávního zásahu apod. Uvážení soudu v této rovině není možné zaměňovat s libovůlí. Je nutné, aby soud stanovenou výši náhrady pečlivě a náležitě zdůvodnil s poukazem na zásadu legitimního očekávání deklarovanou v § 13 OZ, vyjadřující požadavek obdobného rozhodnutí v případech, které jsou v podstatných znacích stejné.

Obdobná úprava je zakotvena v článku 2:105 PETL, kde je formulována možnost soudu „*odhadnout rozsah škody v případech, kde by jeho přesné prokázání bylo příliš obtížné a nákladné*“.

5.3. Oznámení

Občanský zákoník jednoznačně vymezuje nemožnost jednostranného vyloučení povinnosti k náhradě újmy, což dokazuje dikce § 2896 OZ, když stanoví, že „*oznámí-li někdo, že svoji povinnost k náhradě újmy vůči jiným vylučuje nebo omezuje, nepřihlíží se k tomu*“¹⁵⁸. Úprava je univerzální povahy, neboť z užitého termínu újma plyne možnost jeho aplikace jak na náhradu škody (majetkové újmy), tak na odčinění nemajetkové újmy. Jednostranné prohlášení nebo oznámení škůdce (např. pozor zlý pes, za odložené věci se neručí atp.), kterým zcela nebo zčásti omezuje svoji povinnost k náhradě újmy, je prosto právních účinků. Jedná se o zdánlivé právní jednání ve smyslu § 554 OZ, ke kterému se nepřihlíží.

Věta druhá ustanovení § 2896 OZ uvádí, že na zmíněné oznámení škůdce je třeba nahlížet jako na preventivní varování před nebezpečím, které se vyskytuje ve sféře potencionálního škůdce. Osoba, která nebude brát avizované nebezpečí v potaz a bude jí způsobena újma v důsledku tohoto nebezpečí, bude povinna podílet se na její

---

¹⁵⁷ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.2.2007, sp. zn. 25 Cdo 1160/2005

¹⁵⁸ Česko. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník § 2896. In Sběrka zákonů České republiky. 2012, částka 33. s. 1026-1368. Dostupný také z WWW:

<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb12089&cd=76&typ=r>

náhradě.¹⁵⁹ Jinými slovy, následkem neopatrného chování poškozeného bude vznik spoluúčasti na způsobené újmě.

5.4. Právní jednání limitující náhradu újmy

Občanskoprávní úprava dává subjektům možnost platně se vzdát práva na náhradu újmy, a to již způsobené, a stejně tak potencionální újmy, která vznikne teprve v budoucnu. V tom lze spatřovat poměrně razantní odklon od předchozí právní úpravy, která striktně zakazovala vzdát se budoucích práv, které subjektům teprve vzniknou. Zákon nabízí subjektům několik instrumentů, prostřednictvím kterých mohou svoji vůli realizovat. Za předpokladu, že se jedná o již existující nárok na náhradu újmy, může dojít k jeho úplnému nebo částečnému zániku prostřednictvím institutu prominutí dluhu ze strany poškozeného ve smyslu § 1995 OZ. Poškozený se může úplně nebo zčásti vzdát práva domáhat se náhrady újmy, a to prostřednictvím jednostranného právního jednání (např. oznámení, prohlášení) anebo prostřednictvím dvoustranného právního jednání (§ 1981 OZ), např. dohody o vzdání se práva na náhradu škody. Zvláštní postup předvídá ustanovení § 2897 OZ v případech, kdy se vlastník vzdá práva „*domáhat se náhrady škody vzniklé na pozemku*“¹⁶⁰, a má-li tímto dojít k rozšíření právních účinků i na další budoucí vlastníky, vyžaduje se, aby vzdání se práva bylo zaneseno do veřejného seznamu. Posledním instrumentem je dvoustranné právní jednání vedoucí k omezení povinnosti k náhradě újmy, která může vzniknout v budoucnu. Pro uvedené jednání (např. dohodu, smlouvu) nejsou předepsány žádné zvláštní náležitosti, nevyžaduje se dokonce ani písemná forma.

Smluvní volnost stran je v této rovině omezena ustanovením § 2898 OZ, které se vztahuje i na vzdání se práva na náhradu újmy. Uvedené omezení lze členit podle důvodů na tři základní okruhy. Zaprvé není možné předem vyloučit povinnost k náhradě újmy, způsobené zásahem do přirozených práv člověka. Přirozená práva jsou rámcově vymezena v § 19 odst. 1 OZ jako „*již samotným rozumem a citem poznatelná práva*“, do této množiny náleží například „*život a důstojnost člověka, jeho zdraví a právo žít*

---

¹⁵⁹ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20.2.2002, sp. zn. 25 Cdo 2471/2000

¹⁶⁰ Česko. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník § 2897. In Sběrka zákonů České republiky. 2012, částka 33. s. 1026-1368. Dostupný také z WWW:

<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb12089&cd=76&typ=r>

v příznivém životním prostředí, jeho vážnost, čest, soukromí a jeho projevy osobní povahy¹⁶¹. Nemožnost vzdání se těchto práv je předvídána rovněž § 19 odst. 2 OZ. Podstatou dalšího okruhu omezení je posouzení subjektivní stránky škůdce, resp. vznikla-li újma jako bezprostřední následek hrubé nedbalosti anebo úmyslného jednání škůdce. Konečně třetí omezení se vyznačuje ochrannou funkcí slabších stran a vztahuje se na situace, kdy právě v pozici potencionálně poškozeného se nachází ona slabší strana (např. spotřebitel). Zde je nutné zdůraznit, že za slabší stranu je považován subjekt, „jehož autonomie je z důvodu faktické překážky omezena tak, že nemá reálnou možnost rozhodnout o vstupu do závazku či změnit jeho základní podmínky“¹⁶². Postavení stran je vždy nutno zkoumat v každém konkrétním případě, neboť není vyloučeno, aby v pozici slabší strany byl podnikatel a v pozici silnější strany naopak spotřebitel.

Sankcí za nedodržení zákonem stanovených limitů v § 2898 OZ je absolutní neplatnost právního jednání ve smyslu § 588 OZ, ke které soudy přihlíží z úřední povinnosti. Důvodem pro tento negativní následek je rozpor jednání se zákonem.

5.5. Smluvní pokuta

Smluvní strany si pro případ porušení povinnosti vyplývající ze smlouvy, mohou sjednat smluvní pokutu, což plyne z intencí § 2048 OZ. Je zcela na jejich vůli, jaká bude její výše, popř. jakým způsobem bude určena. Za předpokladu sjednání neadekvátně vysoké smluvní pokuty může soud na návrh smluvní strany její výši snížit užitím moderačního práva. Podstata smluvní pokuty spočívá v zaplacení sjednaného finančního obnosu bez ohledu na zavinění a bez ohledu na to, zda porušení smluvní povinnosti vedlo ke vzniku škody. Smyslem smluvní pokuty je především stimulovat smluvní strany k dodržování smluvních povinností (*pacta sunt servanda*). V případě porušení povinnosti se projevuje její sankční aspekt.

---

¹⁶¹ Česko. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník § 81 odst. 2. In Sbíрка zákonů České republiky. 2012, částka 33. s. 1026-1368. Dostupný také z WWW:

<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb12089&cd=76&typ=r>

¹⁶² MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654. Praha Leges, 2014. s. 988. ISBN 978-80-7502-003-1

Smluvní pokuta, hraje významnou roli v oblasti náhrady škody, což potvrzuje dikce § 2050 OZ stanovující zásadu, že v případě sjednání smluvní pokuty „*nemá věřitel právo na náhradu škody vzniklé z porušení povinnosti, ke které se pokuta vztahuje*“¹⁶³. Smluvní pokuta zde plní funkci tzv. paušalizované náhrady škody. Nutno ale zdůraznit, že § 2050 OZ je dispozitivní povahy (s ohledem na dikci ustanovení § 1 odst. 2 OZ), nic tedy smluvním stranám nebrání, aby si režim smluvní pokuty upravily odlišně od zákona.

5.6. Úroky z prodlení

Dlužníkovi vzniká povinnost platit úroky z prodlení za předpokladu, že již uplynulo datum splatnosti jeho peněžitého závazku, a přesto nedošlo k jeho řádnému a včasnému splnění. Při splnění těchto podmínek je dlužník povinen platit úroky z prodlení, které jsou kvalifikovány jako zákonná sankce. Uplatní se bez ohledu na to, zda byly sjednány či nikoliv. Jejich výše může být stanovena nařízením vlády, anebo může být určena stranami. Úroky z prodlení mají dvě základní funkce. Prvá z nich je funkce sankční, kterou lze charakterizovat jako postih za prodlení, což zároveň může působit jako motivace k včasnému a řádnému splnění dluhu. Druhá funkce je reparační, uplatní se pouze za předpokladu, že v důsledku prodlení vznikla věřiteli majetková újma. V těchto případech dochází k započtení úroků z prodlení na náhradu způsobené škody. Uvedené dokazuje dikce § 1971 OZ „*věřitel má právo na náhradu škody nesplněním peněžitého dluhu jen tehdy, není-li kryta úroky z prodlení*“¹⁶⁴. Z tohoto úhlu pohledu lze úroky z prodlení charakterizovat jako paušalizovanou náhradu škody. Vzhledem k dispozitivní povaze § 1971 OZ (s poukazem na § 1 odst. 2 OZ) se mohou smluvní strany od uvedeného ustanovení odchýlit, tzn. stanovit vlastní úpravu úroků z prodlení ve vztahu k náhradě škody.

---

¹⁶³ Česko. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník § 2050. In Sbíрка zákonů České republiky. 2012, částka 33. s. 1026-1368. Dostupný také z WWW:

<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb12089&cd=76&typ=r>

¹⁶⁴ Česko. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník § 1971. In Sbíрка zákonů České republiky. 2012, částka 33. s. 1026-1368. Dostupný také z WWW:

<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb12089&cd=76&typ=r>

6. Obecné delikty

6.1. Porušení dobrých mravů

Porušení dobrých mravů je jedním z předpokladů vzniku povinnosti nahradit újmu. Obecně lze konstatovat, že se jedná o ustanovení s relativně neurčitou hypotézou,¹⁶⁵ neboť zde není vymezeno, co spadá pod pojem dobré mravy, teprve judikaturní rozhodnutí stanovují v tomto směru zřetelnější kontury.

Česká ale i většina zahraničních předpisů se vyhýbá stanovení legislativní definice dobrých mravů. Důvod je pochopitelný. Jedná se o pojem značně široký, a pokud se zákonodárce pokusil tento fenomén definovat, okamžitě se jeho počin stal terčem kritiky. To, zda je určité jednání v rozporu s dobrými mravy, určuje až soud se zřetelem ke konkrétním okolnostem daného případu. Právní teorie ale především judikatura vytvořila definice dobrých mravů. „*Dobré mravy netvoří společenský normativní systém, nýbrž jsou spíše měřítkem etického hodnocení konkrétních situací odpovídajícím obecně uznávaným pravidlům slušnosti, poctivého jednání [...]*“¹⁶⁶. Z jiného zorného úhlu na ně lze nahlížet jako na „*nejzazší korektiv smluvní svobody a mají vyjádřit princip souladnosti právního řádu se širším celospolečenským řádem. Dobré mravy tak musí v právním řádu odrážet mimoprávní hodnoty [...]*“¹⁶⁷. Dlužno zdůraznit, že dobré mravy nejsou statickým pojmem, v průběhu času dochází k jejich rozvoji. Při posuzování, zda je jednání v souladu s dobrými mravy, je nutno brát zřetel na lokalitu, kde k jednání došlo. Neboť místní hodnoty, zvyky a tradice mají vliv jednak na utváření dobrých mravů a jednak slouží jako měřítko pro hodnocení, zda jednání zůstalo v intencích dobrých mravů.

Skutková podstata deliktu je specifikována v ustanovení § 2909 OZ stanovící, že škůdce je povinen nahradit škodu, kterou způsobil úmyslným porušením dobrých mravů (jednání *contra bonos mores*). V zásadě zákon požaduje subjektivní zavinění, a to

---

¹⁶⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.11.2010, sp. zn. 25 Cdo 200/2008

¹⁶⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.2.2007, sp. zn. 33 Odo 236/2005

¹⁶⁷ SALAČ, J. Rozpor s dobrými mravy a jeho následky v civilním právu: obsahové meze platnosti právních úkonů (smluv) z hlediska rozporu se zákonem, dobrými mravy a veřejným pořádkem. 2. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2004. s. 280. ISBN 80-7179-914-9

výhradně ve formě úmyslu, přičemž blíže nespecifikuje, zda se má jednat o úmysl přímý nebo nepřímý. Vyžaduje se, aby škůdce jednal s cílem porušit dobré mravy anebo jednal tak, že byl od počátku seznámen s možností, že při svém počítání dobré mravy může porušit a pro případ, že se tak stane, s tím byl srozuměn. Delikt je vystavěn na probačním principu, což znamená, že je na poškozeném, aby dokázal, že škůdce byl při svém jednání veden úmyslem. Není zde stanovena žádná zákonná domněnka presumující zavinění.

Uvedená skutková podstata dopadá i na případy, kdy škůdce vykonává své právo a jedná souladně s literou zákona, ale je přitom veden nepoctivým záměrem, který spočítává v poškození nebo šikaně jiného, což lze rovněž kvalifikovat jako jednání proti dobrým mravům.¹⁶⁸

6.2. Porušení zákona

Právní úprava závazků z deliktů, vznikajících v důsledku porušení zákona, je soustředěna v § 2910 OZ. Zde jsou vymezeny dvě základní skutkové podstaty deliktu. Východiskem pro jejich členění je povaha právní sféry, která byla protiprávním činem dotčena.

Věta první uvedeného paragrafu postihuje jednání škůdce, který „*vlastním zaviněním poruší povinnost stanovenou zákonem a zasáhne tak do absolutního práva poškozeného*“¹⁶⁹. Pro aplikaci této skutkové podstaty je důležité definovat sféru absolutních práv. Zákon sice definici absolutních práv nepodává, ale občanskoprávní teorie vymezila jejich základní rysy. Předně se jedná o práva, která působí vůči každému (*erga omnes*), resp. oprávněný má právo požadovat, aby ho blíže neurčený okruh osob nerušil při výkonu absolutních práv. Charakter absolutnosti může právu přiznat pouze zákon, jejich počet je uzavřený (*numerus clausus*) a nelze jej výkladem rozšiřovat. Ustanovení, která přiznávají osobám absolutní práva, mají výhradně kogentní povahu. Do množiny absolutních práv náleží například přirozená práva člověka, a to zejména „*život a důstojnost člověka, jeho zdraví a právo žít v příznivém*

---

¹⁶⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.1.2007, sp. zn. 25 Cdo 874/2005

¹⁶⁹ Česko. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník § 2910. In Sbíрка zákonů České republiky. 2012, částka 33. s. 1026-1368. Dostupný také z WWW:

<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb12089&cd=76&typ=r>

*životním prostředí, jeho vážnost, čest, soukromí a jeho projevy osobní povahy*¹⁷⁰. Množina absolutních majetkových práv je obsažena v části třetí občanského zákoníku. Druhá skutková podstata se zaměřuje na zaviněné porušení relativních práv. Jejich základním rysem je, že působí pouze mezi omezeným okruhem osob (*inter partes*) a zároveň nesplňují definiční kritéria absolutních práv.

Důležité je poukázat na skutečnost, že skutková podstata dopadá pouze na případy, kdy dojde k porušení povinnosti stanovené zákonem. V rámci ústavního pořádku totiž platí zásada, že povinnosti mohou být ukládány pouze na základě zákona (čl. 4 odst. 1 Listiny). Jednání v rozporu s podzákonným právním předpisem tak nenaplňuje skutkovou podstatu tohoto deliktu. Je vyloučeno, aby podzákonný předpis, např. vyhláška nebo nařízení, samostatně stanovil povinnosti subjektům. Slouží zpravidla ke konkretizaci a zpřesnění již zákonem uložené povinnosti.

Delikt spočívající v porušení zákona je založen na principu subjektivního zavinění, které je v tomto případě presumováno (§ 2911 OZ), a to ve formě prosté nedbalosti, kterou lze charakterizovat jako nejmírnější stupeň zavinění. Pro její založení zvolil zákonodárce vyvratitelnou právní domněnku připouštějící důkaz opaku. Bude tedy zcela na škůdci, aby prokázal (unesl důkazní břemeno), že si při svém jednání počínal s náležitou péčí a opatrností a neporušil prevenční povinnost a zachoval náležitý „*standard péče, jenž musí dodržovat každý jednotlivý právní subjekt*“¹⁷¹. Pro posouzení, zda je chování subjektu v souladu se zákonnými požadavky, nebo zda již dosahuje nedbalostního charakteru, je stanoveno objektivní měřítko průměrnosti, resp. s ohledem na § 4 OZ je základním kritériem „*rozum průměrného člověka i schopnost užívat jej s běžnou péčí a opatrností*“¹⁷².

Ovšem existují případy, kdy se toto objektivní kritérium průměrného člověka neužije. Dochází k nim zpravidla tehdy, pokud je v pozici škůdce osoba, která dala

---

¹⁷⁰ Česko. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník § 81 odst. 2. In Sbíрка zákonů České republiky. 2012, částka 33. s. 1026-1368. Dostupný také z WWW:

<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb12089&cd=76&typ=r>

¹⁷¹ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 951. ISBN 978-80-7478-630-3

¹⁷² Česko. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník § 4 odst. 1. In Sbíрка zákonů České republiky. 2012, částka 33. s. 1026-1368. Dostupný také z WWW:

<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb12089&cd=76&typ=r>

najevo, že disponuje zvláštními znalostmi, dovednostmi, hlásí se tedy k výkonu odborného povolání nebo stavu (např. právník, lékař) a je s to postupovat *lege artis* ve smyslu § 5 odst. 1 OZ. U těchto osob se presumuje zvláštní standard péče, který musí při svém jednání zachovávat a třetí osoby to od nich mohou důvodně očekávat. Za předpokladu, že škůdce „profesionál“ nejedná *lege artis* a neuplatňuje deklarované odborné znalosti, tak se má za to (vyvratitelná právní domněnka), že jedná nedbale.

6.3. Předšmluvní odpovědnost

Povinnost nahradit škodu může subjektům vzniknout i během kontraktačního procesu v rámci tzv. předšmluvní odpovědnosti. „*Uvedený institut lze definovat jako odpovědnost za porušení povinností, kterými jsou kontrahenti (případně i další subjekty) při negociaci vázáni*“¹⁷³. Východiskem pro tuto zvolenou koncepci je pravidlo, že každý sice může vést svobodně jednání o smlouvě a neodpovídá přitom za to, že v samotném závěru smlouvu neuzavře. Nutno ale zdůraznit, že toto nastíněné pravidlo neplatí bezvýjimečně. Předně je postihováno jednání, které vede subjekt, jenž od počátku nemá úmysl smlouvu uzavřít. Pravidlo dopadá na situace, kdy je vyjednávání o smlouvě zahájeno z iniciativy potencionálního škůdce nebo v takovém jednání nadále pokračuje. V tomto případě lze hovořit o smluvním jednání „na oko.“ Subjekt se k takovému jednání může uchýlovat z rozličných důvodů, např. „*proto, aby z druhé strany vylákal určité konkurenčně ocenitelné informace*“¹⁷⁴. Dlužno podotknout, že důkazní pozice poškozeného bude velmi vratká, neboť prokázat, že druhá strana nedisponovala skutečným úmyslem smlouvu uzavřít, bude jistě velmi obtížné.

Odpovědnost za neuzavření smlouvy nastupuje rovněž tehdy, pokud jednání o smlouvě dospělo do takové fáze, že se její uzavření jeví jako velmi pravděpodobné. Pak nepoctivě jedná ta strana, která v tomto okamžiku jednání náhle ukončí, aniž by pro to měla rozumné vysvětlení či vážný důvod, což by činilo její chování ospravedlnitelné.

Jednou z funkcí předšmluvní odpovědnosti je chránit stranu, která jednala s obecně uznávanou etikou, poctivě a v dobré víře a obdobné chování tak legitimně

---

¹⁷³ MATULA, Z. *Culpa in contrahendo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. s. 3. ISBN 978-80-7357-719-3

¹⁷⁴ ELIÁŠ, K. a kol. *Občanské právo pro každého. Pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku. 2., doplněné a aktualizované vydání*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 94. ISBN 978-80-7478-493-4

očekávala i od protistrany. Východiskem pro její očekávání tak byla maxima poctivosti a dobré víry uvedená v § 7 OZ a obecně respektovaný princip *neminem laedere* (nikomu neškodit). Mnohdy je pojmán institut předsmuvní odpovědnosti jako zvláštní druh prevenční povinnosti.¹⁷⁵ Cílem předsmuvní odpovědnosti je sankcionovat nepoctivé jednání v intencích ustanovení § 1729 OZ ve spojení s § 6 odst. 2 OZ. Sankcí za nepoctivé jednání je tak vznik povinnosti nahradit škodu. Vzhledem ke skutečnosti, že úprava obsažena v části, která reguluje kontraktační proces obecně, užije se předsmuvní odpovědnost na všechny typy smluv i na spotřebitelské. Maximální výše náhrady škody, kterou je možné po nepoctivém kontrahentovi požadovat, je limitována „ztrátou z neuzavřené smlouvy v obdobných případech“¹⁷⁶. Z uvedeného je zřejmé, že se náhrada škody bude poskytovat v peněžité formě. Měřítkem pro rozsah náhrady budou náklady vynaložené na jednání o smlouvě, ale rovněž ušlý zisk¹⁷⁷ (zmařená příležitost), kterého subjekt obvykle dosahuje ve srovnatelných případech. Zde je možné pozorovat určitý posun v porovnání s předchozí judikaturou,¹⁷⁸ neboť ta formulovala postulát, že každý, kdo vede kontraktační proces, musí počítat s tím, že ne vždy bude ukončen právě uzavřením smlouvy. Obvyklé náklady, které tak vznikly, nese subjekt sám. Ale jinak je tomu v případech, kdy strana vyžaduje specifické požadavky, v důsledku toho náklady překračují dimenzi obvyklosti, pak je spravedlivé tyto náklady požadovat jako náhradu škody v rámci předsmuvní odpovědnosti za škodu.

6.4. Porušení smluvní povinnosti

Z vůdčí zásady dispozitivnosti, na které je založen občanský zákoník, vyplývá, že si strany mohou vzájemná práva a povinnosti upravit odchylně od zákona ve smlouvě, pokud dodrží limitace stanovené v § 1 odst. 2 OZ. S ohledem na zásadu smluvní autonomie, je zcela na vůli subjektů, zda smlouvu uzavřou, jakého smluvního partnera si k tomu zvolí a jak upraví vzájemná práva a povinnosti (obsah smlouvy).

---

¹⁷⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.7.2013, sp. zn. 32 Cdo 3020/2011

¹⁷⁶ Česko. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník § 1729 odst. 2. In Sbirka zákonů České republiky. 2012, částka 33. s. 1026-1368. Dostupný také z WWW:

<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb12089&cd=76&typ=r>

¹⁷⁷ HRÁDEK, J. Předsmuvní odpovědnost. Bulletin advokacie. 2011. č. 3. str. 44-53

¹⁷⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 11.10.2006, sp. zn. 29 Odo 1166/2004

Subjekty musí mít ale na paměti, že v okamžiku uzavření smlouvy jsou textem smlouvy vázáni a aktivuje se tak zásada formulovaná v ustanovení § 3 odst. 2 písm. d) *pacta sunt servada* (smlouvy se mají dodržovat). Strana, která poruší smluvní povinnost, je povinna nahradit škodu druhé smluvní straně, a popřípadě i jiné osobě, stojící mimo závazkový poměr. To platí pouze v případech, kdy sjednaná smluvní povinnost zjevně sledovala zájem či prospěch třetí osoby, jak plyne ze znění § 2913 odst. 1 OZ.

Ustanovení 2913 OZ obsahuje obecnou úpravu vzniku povinnosti nahradit škodu nebo jinou újmu. Použije na principu subsidiarity s ohledem na zvláštní ustanovení o povinnosti nahradit škodu obsažené v právní úpravě jednotlivých smluvních typů.¹⁷⁹ Pro určení, jaká konkrétní smluvní povinnost byla porušena a v jakém rozsahu, bude stěžejním dokumentem konkrétní smlouva (*lex contractus*). Nutno předeslat, že porušení smluvní povinnosti může mít vícero podob. Předmětem porušení se mohou stát povinnosti podstatné (*essentialia negotii*), obvyklé povinnosti, (*naturalia negotii*) stejně tak povinnosti nahodilé (*accidentalia negotii*).¹⁸⁰ Obecně lze konstatovat, že může rovněž dojít k porušení smluvní povinnosti ve vztahu k plnění. Jedná se o případy, kdy je plnění realizováno až po splatnosti (dlužník je v prodlení), anebo vůbec. Povinnost nahradit škodu může vzniknout rovněž v důsledku nedostatečné kvality plnění, kdy vykazuje vady.

Pro povinnost k náhradě škody, vzniklé porušením smluvní povinnosti, je zvolena koncepce odpovědnosti za následek (objektivní odpovědnost), nevyžaduje se tedy zavinění škůdce. Jeho povinnost v tomto směru není zcela bezbřehá, neboť mu je zákonem umožněno, aby se povinnosti k náhradě škody zprostil a prokázal, že mu ve splnění povinnosti zabránily okolnosti, které zákon označuje jako liberační důvody. Je zřejmé, že důkazní břemeno tíží škůdce. Pozitivní i negativní liberační důvody zákonodárce vymezuje v ustanovení § 2913 odst. 2 OZ. Smluvní strany mohou jednotlivé liberační důvody blíže specifikovat ve smlouvě. Mohou například rozšířit jejich okruh.

---

¹⁷⁹ ŠVESTKA, J.; DVORÁK, J.; FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 959. ISBN 978-80-7478-630-3

¹⁸⁰ tamtéž

Obecně se za liberační důvody považuje ve smyslu § 2913 odst. 2 OZ „nepředvídatelná a nepřekonatelná překážka vzniklá nezávisle na vůli škůdce“¹⁸¹. Charakter nepředvídatelnosti má skutečnost, jejíž vznik subjekt nemohl předpokládat vzhledem k okolnostem případu a obvyklého chodu věcí. Nebere se zde ohled na subjektivní vnímání konkrétní osoby, klíčové je objektivní měřítko optikou průměrného rozumného člověka ve smyslu § 4 odst. 1 OZ. Za nepředvídatelnou překážku není možné považovat např. povodeň, která se v dané lokalitě v určitém ročním období zpravidla vyskytuje.¹⁸² Charakter nepřekonatelnosti má zpravidla překážka, kterou nelze překlenout s vynaložením prostředků, které lze po subjektu spravedlivě požadovat.

Některé skutečnosti, jejichž existence činí plnění ze strany dlužníka jako náročnější či obtížnější, nelze považovat za liberační důvody. Jejich výčet podává věta druhá ustanovení § 2913 odst. 2 OZ. Předně k nim lze přiřadit osobní poměry škůdce, které spočívají například ve zdravotním stavu nebo nepříznivé finanční situaci. Časový aspekt hraje rovněž důležitou roli při posuzování možnosti liberace. V případě, že je dlužník v prodlení s plněním a v tomto okamžiku u něj nastane některá z výše specifikovaných překážek, nezakládá mu to možnost liberovat se. Důvodem pro přijetí tohoto závěru, je především obecný princip stanovený v § 6 odst. 2 OZ, kde se uvádí, že „nikdo nesmí těžit ze svého nepoctivého nebo protiprávního činu. Nikdo nesmí těžit ani z protiprávního stavu, který vyvolal nebo nad kterým má kontrolu“¹⁸³. Pokud by takové pojetí absentovalo, bylo by to možné vykládat jako rozpor s principy spravedlnosti. V závěru ustanovení § 2913 odst. 2 OZ je uvedeno, že povinnosti k náhradě škody nemůže škůdce zprostit překážka, kterou byl povinen podle smlouvy překonat.

V případě, kdy je smluvní strana zavázána k provedené činnosti specifikované ve smlouvě, může ji realizovat buď sama anebo prostřednictvím třetích osob (zaměstnanců, zmocněnce, pomocníka), k čemuž v praxi obvykle dochází. V případě

---

¹⁸¹ Česko. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník § 2913 odst. 2. In Sbíрка zákonů České republiky. 2012, částka 33. s. 1026-1368. Dostupný také z WWW:

<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb12089&cd=76&typ=r>

¹⁸² ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 965. ISBN 978-80-7478-630-3

¹⁸³ Česko. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník § 6 odst. 2. In Sbíрка zákonů České republiky. 2012, částka 33. s. 1026-1368. Dostupný také z WWW:

<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb12089&cd=76&typ=r>

vzniku škody je povinovanou osobu k náhradě zpravidla osoba, která je uvedena jako smluvní strana. Na způsobenou škodu se tedy nahlíží, jako by ji způsobila „hlavní“ osoba, bez zřetele na její pomocníky. Okruh pomocných osob je v zákoně uveden příkladmo („jiného pomocníka“) pro účely náhrady škody je relevantní pouze skutečnost, že se dané osoby na činnosti podílely s vědomím nebo souhlasem „hlavní“ osoby (dlužníka).¹⁸⁴ Je bez právního významu, zda mezi nimi existoval závazkový poměr nebo zda byl pomocník činný za úplatu.

Odchytky jsou stanoveny pro situace, kdy se jedna osoba zaváže k dílčímu samostatnému výkonu činnosti v rámci plnění jiné osoby dle ustanovení § 2914 OZ. Pomocná osoba zde má status subdodavatele, tedy osoby, která vykonává činnost vlastním jménem, na vlastní účet a vlastní odpovědnost. Pokud způsobí škodu, plně za ni odpovídá, ovšem z této premisy jsou stanoveny dvě výjimky, v jejichž důsledku se dostává hlavní dodavatel do pozice ručitele za škodu způsobenou subdodavatelem. Prvá výjimka se uplatní tehdy, pokud hlavní dodavatel výběru subdodavatele nevěnoval náležitou pozornost, vybral jej tedy nepečlivě. Druhá v případech, kdy hlavní dodavatel nedostatečně dohlížel na činnost subdodavatele. Pro výkon náležitého dostatečného dohledu je nutné, aby se neomezoval pouze na kontrolu administrativní (dokumenty, účetnictví, stavební deníky...), ale zaměřil se rovněž na kontrolu reálného stavu v „terénu“, resp. je nutné prověřit, zda administrativní stav odpovídá realitě.

Významně ovlivňuje povinnost k náhradě škody sjednání jistých sankčních instrumentů. Typicky se jedná o smluvní pokutu (§ 2048 a násl. OZ) a úroky z prodlení (§ 1968 a násl. OZ). Smluvní pokuta slouží „jednak jako prevence porušování smluvních vztahů, jednak slouží jako paušalizovaná náhrada škody, a je i jedním z nástrojů sloužících k zajištění závazků (funkce sankční, kompenzační a zajišťovací)“¹⁸⁵. Škudce tedy zaplacením smluvní pokuty nahradil způsobenou škodu. Úroky z prodlení mají mimo jiné rovněž kompenzační funkci, byť jen částečnou, jak uvádí § 1971 OZ: „věřitel má právo na náhradu škody vzniklé nesplněním peněžitého

---

¹⁸⁴Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 13.12.2005, sp. zn. 25 Cdo 2777/2004 „Pro uplatnění principu přičitatelnosti škody je důležité zkoumat, zda byla způsobena v rámci činnosti FO nebo FO (zaměstnavatele) jejím zaměstnancem. Přičemž je rozhodující místní, časový a věcný (vnitřní, účelový) vztah činnosti, při níž byla škoda způsobena, k provozní činnosti zaměstnavatele, tedy zda objektivně šlo o činnost konanou pro zaměstnavatele, byť bez jeho příkazu, pouze na základě vlastního rozhodnutí.“

¹⁸⁵Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.5.2009, sp. zn. 23 Cdo 873/2009

*dluhu jen tehdy, není-li kryta úroky z prodlení*¹⁸⁶. Z uvedeného je možno dovodit závěr, že dlužník (škůdce) je povinován zaplatit věřiteli (poškozenému) náhradu škody v rozsahu sníženém o zaplacené úroky z prodlení. Závěrem je ale důležité upozornit na skutečnost, že ustanovení o smluvní pokutě a úrocích z prodlení má dispozitivní charakter. Strany si mohou vzájemná práva a povinnosti k uvedeným sankčním instrumentům a náhradě škody upravit odlišně.

---

¹⁸⁶ Česko. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník § 1971. In Sběrka zákonů České republiky. 2012, částka 33. s. 1026-1368. Dostupný také z WWW:
<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb12089&cd=76&typ=r>

Závěr

Tématem diplomové práce byla „Náhrada škody“ v oblasti soukromého práva. Právní úprava je soustředěna v části čtvrté občanského zákoníku, konkrétně v hlavě třetí nesoucí název *Závazky z deliktů*, která tvoří jeden ze základních pilířů občanského práva. Diplomová práce si kladla za cíl především podat obecný a srozumitelný výklad tohoto právního institutu a představit změny, které s sebou přinesl nový občanský zákoník.

Text diplomové práce je systematicky rozvržen do šesti kapitol.

První kapitola je pojata jako obecný úvod do problematiky právního institutu náhrady újmy. Na začátku jsou blíže vymezeny změny a odlišnosti v právní úpravě v porovnání s původním občanským zákoníkem. Jedná se především o terminologickou diskontinuitu, neboť nový kodex v oblasti závazků z deliktů operuje v obecné rovině s termínem újma, která může být majetková (škoda) nebo nemajetková. Dále jsou představeny základní funkce odpovědnosti a její nové pojetí na perspektivní bázi. V dalších podkapitolách se práce zabývá zejména novým přístupem k prevenční povinnosti, zvláštní úpravou dobrovolného převzetí rizika nebo například promlčením.

Základní předpoklady, které vedou ke vzniku povinnosti nahradit újmu, jsou hlavním tématem kapitoly druhé. Jedná se o známou teoretickou konstrukci modifikovanou novou terminologií. Ona konstrukce zahrnuje delikt, újmu, *kauzální nexus* a zavinění. Novým ústředním pojmem je zde delikt, který označuje protiprávní jednání, v důsledku kterého došlo ke vzniku újmy. Jednou z významných změn je rovněž výslovná úprava režimu újem, které byly způsobeny náhodou. V předchozím občanském zákoníku podobné ustanovení zcela absentovalo a bylo nutné si v tomto ohledu vypomáhat základními zásadami, ale nová právní úprava tento nedostatek překlenula. V závěru uvedené kapitoly je blíže pojednáno o solidární povinnosti škůdců k náhradě újmy nebo o okolnostech vylučujících protiprávnost a podmínkách jejich legitimního uplatnění.

Stěžejní část diplomové práce je obsažena v kapitole třetí a čtvrté zabývající se rozsahem a způsobem náhrady újmy. Recentní občanský zákoník v tomto směru klade důraz na naturální restituci, která je považována za primární způsob náhrady. Peněžitá náhrada je podmíněna žádostí poškozeného nebo nemožností provedení naturální restituce. Sluší se upozornit, že obrácený model způsobu náhrady je upraven

v *Principech evropského deliktního práva*, kde je naopak upřednostněna peněžitá náhrada. Následně je kladen důraz na vymezení újmy na přirozených právech člověka a popis jednotlivých nároků z toho plynoucích. Ve zbylých kapitolách se práce zaměřuje na výjimečné případy, kdy se na určování rozsahu podílí soud, a to prostřednictvím moderace anebo tím, že stanoví náhradu odhadem. Blíže je rovněž věnována pozornost instrumentům, které mohou významně ovlivnit výši náhrady, do této množiny patří například smluvní ujednání o limitaci náhrady újmy, vzdání se práva na náhradu újmy anebo smluvní pokuta. V samém závěru práce popisuje skutkové podstaty obecných deliktů včetně předšmluvní odpovědnosti.

Významným podkladem pro vypracování diplomové práce byla četná judikatorní rozhodnutí, která se ovšem vztahovala k předchozí právní úpravě. Ale vzhledem k relativně krátké účinnosti nového kodexu absentuje judikatura, která by nejasnosti vyplývající z nového zákoníku blíže objasnila. Nutno ale předeslat, že bude trvat několik let, než budeme moci hovořit o ustálené soudní rozhodovací praxi. Z toho důvodu lze mít za to, že původní judikatura bude nadále relevantním východiskem.

Nelze přehlédnout fakt, že po účinnosti nového občanského zákoníku se vůči němu téměř okamžitě vzedmula vlna kritiky mířící například proti terminologii, zvolenému konceptu některých právních institutů, nepřesnostem v legislativním textu či gramatickým chybám. To a další rozličné skutečnosti vedly k tomu, že po více než roční účinnosti se chystá novela občanského zákoníku. Její tvůrci sice avizují, že bude toliko technického charakteru s cílem odstranit gramatické chyby apod., ovšem zmíněná novela počítá i s doplněním dalších paragrafů, s cílem odstranit legislativní mezery a pochybnosti ze strany právnické obce. V rámci závazků z deliktů má dojít k zpřesnění odpovědnosti původního vlastníka za újmu způsobenou věcí nebo zvířetem, které *derelinkvoval* – opustil, v důsledku čehož mají status *res nullius*. Chystaná novela má zavést pravidlo, že původní vlastník odpovídá jako standardní vlastník. Část právnické veřejnosti s uvedenou novelizací nesouhlasí, neboť zastávají názor, že na danou ojedinělou situaci dopadá právní úprava generální prevence, popř. tzv. zakročovací povinnosti. Jiní jsou toho názoru, že aplikace prevenční povinnosti na uvedenou situaci by byla možná, ale pouze za použití velmi extenzivního výkladu. Stanoviska na legislativní změnu nebo doplnění jsou vskutku rozporuplná. Ostatně bude velice zajímavé sledovat, jak uvedená novelizace dopadne, a zda tato změna bude skutečně ta

jediná, která se dotkne deliktního práva. S ohledem na fakt, že občanský zákoník je teprve na počátku svého „právního života,“ lze s určitostí tvrdit, že ho čeká ještě nepřehledné množství dílčích novelizací.

Seznam použitých zkratek

OZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
OSŘ	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
ZOŠ	zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona ČNR č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád)
TZ	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
Listina	usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky
PETL	Principy evropského deliktního práva
R	Sbírka rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu ČR

Seznam použité literatury a pramenů

Literatura

BĚLOHLÁVEK, Alexander J. Nový občanský zákoník: srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, 829 s. ISBN 978-80-7380-413-8.

BEZOUŠKA, P., PIECHOWICZOVÁ, L. Nový občanský zákoník: nejdůležitější změny. 1. vyd. Olomouc: ANAG, 2013, 375 s. Právo (ANAG). ISBN 978-80-7263-819-2.

DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, 432 s. ISBN 978-80-7478-326-5.

ELIÁŠ, K. a kol. Občanský zákoník: velký akademický komentář : úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008. 1. svazek. Praha: Linde, 2008, 1391 s. ISBN 978-80-7201-687-7.

ELIÁŠ, K. Občanské právo pro každého: pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku. 2., dopl. a aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 358 s. ISBN 978-80-7478-493-4.

ELIÁŠ, K. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. 1. vyd. Sagit, 2012. ISBN 978-80-7208-922-2.

FIALA, J. a kol. Občanské právo: výklad je zpracován k právnímu stavu ke dni 31.5.2012. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, 1000 s. Meritum. ISBN 978-80-7357-948-7.

HURDÍK, J. et al. Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. 308 s. ISBN 978-80-7380-377-3.

JANEČKOVÁ, E., HORÁLEK, V., ELIÁŠ, K. Encyklopedie pojmů nového soukromého práva. Praha: Linde, 2012, 205 s. ISBN 978-80-7201-870-3.

JEHLIČKA, O., ŠVESTKA, J., ŠKÁROVÁ, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 9. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2004. 1440 s. ISBN 80-7179-881-9.

JELÍNEK, J. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. Vyd. 2. Praha: Leges, 2010, 912 s. ISBN 978-80-87212-49-3.

KNAPPOVÁ, M. Povinnost a odpovědnost v občanském právu. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, 319 s. ISBN 80-86432-55-6.

MATULA, Z. Culpa in contrahendo. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, x, 95 s. Právní monografie. ISBN 978-80-7357-719-3.

MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1-117. Praha: Leges, 2013. 720 s. ISBN 978-80-87576-73-1.

MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654. Praha: Leges, 2014. 1264 s. ISBN 978-80-7502-003-1.

NOVOTNÝ, P. Nový občanský zákoník: principy a základní pojmy. První vydání. 144 s. ISBN 978-80-247-5163-4.

NOVOTNÝ, P., KOUKAL, P. Nový občanský zákoník: náhrada škody. První vydání. 139 s. ISBN 978-80-247-5165-8.

PELIKÁNOVÁ, I. Obchodní právo. 5. díl. Odpovědnost (s přihlédnutím k návrhu nového občanského zákoníku). Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, 356 s. ISBN 978-80-7357-714-8.

POKORNÝ, M., HOCHMAN, J. Odpovědnost za škodu v právu občanském a pracovním: praktická příručka. 3. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2008, 319 s. ISBN 978-80-7201-722-5.

RABAN, P. et al. Občanské právo hmotné: závazkové právo. Brno: Václav Klemm - Vydavatelství a nakladatelství, 2014, 528 s. ISBN 978-80-87713-11-2.

ROZEHNAL, A. Závazkové právo. Obecná část Deliktní právo. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014, 215 s. Monografie (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-496-1.

SALAČ, J. Rozpor s dobrými mravy a jeho následky v civilním právu: obsahové meze platnosti právních úkonů (smluv) z hlediska rozporu se zákonem, dobrými mravy a veřejným pořádkem. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2004, xix, 301 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 80-7179-914-9.

SVEJKOVSKÝ, J. Nový občanský zákoník: srovnání nové a současné úpravy občanského práva. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, xiv, 792 s. ISBN 978-80-7400-423-0.

SVOBODA, K. Přehled judikatury ve věcech promlčení a prekluze v soukromém právu. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, 272 s. Judikatura (Wolters Kluwer), 85. sv. ISBN 978-80-7357-941-8.

ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek I. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 1736. ISBN 978-80-7478-370-8.

ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 1516. ISBN 978-80-7478-630-3.

ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kolektiv. Občanské právo hmotné 1. 5., jubilejní aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009, 459 s. ISBN 978-80-7357-468-0.

ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kolektiv. Občanské právo hmotné 2. Díl třetí: Závazkové právo. 5., jubilejní aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009, 550 s. ISBN 978-80-7357-473-4.

TICHÝ, L., HRÁDEK, J. Prokazování příčinné souvislosti multikauzálních škod. Praha: Centrum právní komparatistiky, Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 2010, 119 s. Publikace Centra právní komparatistiky Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, 4. ISBN 978-80-87488-01-0.

TICHÝ, L. Obecná část občanského práva. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, 390 s. ISBN 978-80-7400-483-4.

VRAJÍK, M. Judikatura Nejvyššího soudu z pohledu nového občanského zákoníku a zákona o obchodních korporacích. 1. vyd. Olomouc: Anag, 2014, 851 s. Právo (Anag). ISBN 978-80-7263-846-8.

VOJTEK, P. Přehled judikatury ve věcech náhrady škody. ASPI, a.s. Praha: 2006, 712 s. ISBN 978-80-7357-194-8.

Odborné články

PULKRÁBEK, Z. Zjevný v občanském zákoníku. Právní rozhledy. 2015. č. 1. str. 1-5.

DOHNAL, J. K povinnosti náhrady škody způsobené zvířetem dle občanského zákoníku. Právní rozhledy. 2015. č. 4. str. 123-126.

DOLEŽAL, T., LAVICKÝ, P. Pojetí náhrady nemajetkové újmy při ublížení na zdraví podle nového občanského zákoníku a s tím spojené procesní aspekty. Právní rozhledy. 2014. č. 10. str. 358-363

MELZER, F. Soukromoprávní význam jednání v krajní nouzi. Právní rozhledy. 2014. č. 15-16. str. 549-552.

LOVĚTÍNSKÝ, V. Změny v českém deliktním právu pod vlivem německého občanského zákoníku. Právní rozhledy. 2014. č. 17. str. 573-578.

BROŽOVÁ, S. Mimosmluvní odpovědnost EU za škodu ve světle recentní judikatury Soudního dvora EU. Jurisprudence. 2014. č.6. str. 20-25.

SZTEFEK, M. Předvídatelnost škody v novém občanském zákoníku. Jurisprudence. 2014. č. 5. str. 25-33.

ČERNÝ, D., DOLEŽAL, A., DOLEŽAL, T. Civilní odpovědnost a svobodná vůle: Otázky spojené s legitimitou současného konceptu právní odpovědnosti. Právník. 2014. č. 10. str. 830-847.

ČECH, P., SOSNA, J. Návrh malé novely NOZ – první krok k završení rekodifikace. Právní rádce. 2015. č. 3. Str. 16-20.

MELZER, F. Co působí problémy při náhradě škody. Právní rádce. 2015. č. 2. str. 38-42.

KORBEL, F. Odpovědnost advokáta za špatnou radu a záloha na podíl na zisku. Právní rádce. 2015. č. 1. str. 40-41.

KAVALÍR, J. „Karty vám poradí, co vás čeká“ – aneb škoda způsobená špatnou informací nebo radou. Právní rádce. 2014. č. 10. str. 18-21.

AMRICH, P. Rekodifikace změnila i promlčecí lhůty. Právní rádce. 2014. č. 9. str. 38-39.

Metodika Nejvyššího soudu k náhradě nemajetkové újmy na zdraví (bolest a ztížení společenského uplatnění podle § 2958 občanského zákoníku). Bulletin advokacie. 2014. č. 12 str. 67-72.

TICHÝ, L. Pravděpodobnost v hmotném právu a míra důkazů (skica o možné změně paradigmatu v NOZ). Bulletin advokacie. 2013. č. 12. str. 28-32.

TICHÝ, L. K rozlišování mezi tzv. subjektivní a objektivní odpovědností – rozsudek NS o povaze odpovědnosti advokáta za škodu. Bulletin advokacie. 2013. č. 1-2. str. 17-22.

MATES, J., MATESOVÁ KOPECKÁ, Š. Pár poznámek k úpravě institutu dobrých mravů v NOZ. Bulletin advokacie. 2011. č. 7-8. str. 26-32.

TÉGL, P. O dobrých mravech. Bulletin advokacie. 2011. č. 7-8. str. 32-37.

SVEJKOVSKÝ, J. Náhrada škody – závazky z deliktů. Bulletin advokacie. 2011. č. 5. str. 34-36.

PELIKÁNOVÁ, I. Odpovědnost za škodu – trendy a otázky, malý náhled do osnovy nového občanského zákoníku. Bulletin advokacie. 2011. č. 3. str. 15-23.

MELZER, F. Corpus delicti aneb obrana úpravy deliktního práva v návrhu občanského zákoníku. Bulletin advokacie. 2011. č. 3. str. 24-27.

HRÁDEK, J. Předšmluvní odpovědnost. Bulletin advokacie. 2011. č. 3. str. 44-53.

Judikatura

- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20.2.2003, sp. zn. 25 Cdo 986/2001
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 2.2.2000, sp. zn. 29 Cdo 2001/99
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 17.3.2009, sp. zn. 25 Cdo 3516/2007
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20.2.2000, sp. zn. 25 Cdo 2471/2000
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19.6.2003, sp. zn. 25 Cdo 985/2002
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.7.2004 sp. zn. 32 Odo 1122/2003
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.4.2009, sp. zn. 28 Cdo 1358/2008
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23.6.2005, sp. zn. 25 Cdo 2268/2004
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.4.2006, sp. zn. 32 Odo 466/2004
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.8.2010, sp. zn. 25 Cdo 308/2009
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18.6.2010, sp. zn. 25 Cdo 4670/2007
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 18.8.2010, sp. zn. 30 Cdo 479/2010
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18.6.2010, sp. zn. 25 Cdo 4670/2007
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.4.2011, sp. zn. 33 Cdo 190/2011
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23.2.2005, sp. zn. 25 Cdo 773/2004
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 11.3.2009, sp. zn. 33 Odo 1629/2006
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.3.2012, sp. zn. 23 Cdo 4140/2011
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 9.10.2012 sp.zn. 21 Cdo 2204/2011
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22.1.2014, sp. zn. 30 Cdo 1729/2013
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.9.2014, sp. zn. 25 Cdo 1229/2013
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.10.2011, sp. zn. 25 Cdo 3434/2009
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.1.2007, sp. zn. 25 Cdo 2911/2006
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 15.10.2014, sp.zn. 23 Cdo 855/2013
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21.6.2006, sp. zn. 25 Cdo 2696/2004
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21.11.2013, sp. zn. 6 Tdo 871/2013
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 13.2.2013, sp. zn. 8 Tdo 1391/2012

- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 13.10.2010, sp. zn. 8 Tdo 1206/2010
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.2.2007, sp. zn. 5 Tdo 162/2007
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 3.11.2010, sp. zn. 3 Tdo 1367/2010
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 2.9.2004, sp. zn. 25 Cdo 1360/2003
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22.8.2002, sp. zn. 25 Cdo 2126/2000
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.3.2002, sp. zn. 25 Cdo 845/2000
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18.10.2005, sp. zn. 25 Cdo 1479/2005
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 16.5.2002, sp. zn. 25 Cdo 1427/2001
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21.10.2010, sp. zn. 25 Cdo 4269/2007
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.11.2001, sp. zn. 25 Cdo 347/2000
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 12.2.2014, sp. zn. 25 Cdo 2911/2013
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 21.11.2007, sp. zn. 25 Cdo 376/2006
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.9.2009, sp. zn. 25 Cdo 2659/2007
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 23.10.2003, sp. zn. 25 Cdo 214/2002
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.2.2004, sp. zn. 25 Cdo 1702/2002
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.3.2004, sp. zn. 25 Cdo 142/2004
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.10.2007, sp. zn. 25 Cdo 2857/2005
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.1.1996, sp. zn. II Odon 15/96
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29.1.2003, sp. zn. 25 Cdo 586/2001
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20.2.2003, sp. zn. 25 Cdo 986/2001
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19.6.2013, sp. zn. 8 Tdo 46/2013
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.3.2009, sp. zn. 6 Tdo 1334/2008
- Rozhodnutí R 14/2005
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23.4.2003, sp. zn. 25 Cdo 1706/2002
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.11.2004, sp. zn. 25 Cdo 1875/2003
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 14.10.2004, sp. zn. 25 Cdo 818/2004
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19.4.2011, sp. zn. 25 Cdo 912/2009
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29.6.2004, sp. zn. 25 Cdo 1783/2003
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24.4.2003, sp. zn. 25 Cdo 1409/2001
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29.7.2004, sp. zn. 25 Cdo 27/2004
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.3.2011, sp. zn. 25 Cdo 4506/2008

- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.2.2007, sp. zn. 25 Cdo 1160/2005
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20.2.2002, sp. zn. 25 Cdo 2471/2000
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.11.2010, sp. zn. 25 Cdo 200/2008
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.2.2007, sp. zn. 33 Odo 236/2005
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.1.2007 sp. zn. 25 Cdo 874/2005
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.7.2013, sp. zn. 32 Cdo 3020/2011
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 11.10.2006, sp. zn. 29 Odo 1166/2004
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 13.12.2005, sp. zn. 25 Cdo 2777/2004
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.5.2009, sp. zn. 23 Cdo 873/2009
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 4.3.2004, sp. zn. III. ÚS 495/02
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 3. 10.2001, sp. zn. II. ÚS 93/99
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 12.8.2008, sp. zn. I. ÚS 1919/08
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 3.2.2015, sp. zn. II. ÚS 3000/13
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 19.3.2008, sp. zn. II. ÚS 2221/07

Právní předpisy

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

Zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona ČNR č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád)

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.

Elektronické zdroje

Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. [online] 2012. [cit. 2015-03-05]. Dostupná z WWW:

<http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. KOMISE PRO APLIKACI NOVÉ CIVILNÍ LEGISLATIVY. Náhrada újmy v novém občanském zákoníku. [online] 2013 [cit. 2015-03-05]. Dostupná na WWW:

http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/user_upload/informacni_brozury/MS_brozura_nahrada_ujmy.pdf

NEJVYŠŠÍ SOUD ČR. Metodika k náhradě nemajetkové újmy na zdraví (bolest, ztížení společenského uplatnění podle § 2958 občanského zákoníku). [online] 2014. [cit. 2015-03-05]. Dostupná na WWW:

http://www.nsoud.cz/JudikaturaNS_new/ns_web.nsf/Methodika

Shrnutí

Diplomová práce se zabývá problematikou náhrady škody v občanském právu. Práce podává podrobný výklad týkající se toto právního institutu a poukazuje na nejvýznamnější změny, které s sebou přinesl nový občanský zákoník. Cílem práce je především představit jednotlivé způsoby náhrady újmy a základní postupy uplatňující se při stanovení rozsahu náhrady.

Práce se skládá celkem z šesti kapitol. V úvodu první kapitoly je pozornost věnována nejvýznamnějším změnám, které se projevily v oblasti deliktního práva v porovnání s předchozí právní úpravou. Podrobněji je pojednáno o změně v pojetí odpovědnosti za újmu a jejich základních funkcích. V následujících částech kapitoly je specifikována problematika prevenční povinnosti a promlčení práva na náhradu újmy. Hlavním tématem druhé kapitoly je představení základních předpokladů vedoucích ke vzniku povinnosti k náhradě újmy. Tyto předpoklady zahrnují delikt, újmu, příčinnou souvislost a zavinění. V následujících pasážích je blíže nastíněna problematika objektivní odpovědnosti. Zvláštní pozornost je rovněž věnována újmě, která byla způsobena náhodou nebo solidární povinnosti k náhradě újmy a spoluúčasti poškozeného. V závěrečné části kapitoly je blíže vysvětlena podstata okolností vylučujících protiprávnost a jejich vliv na povinnost k náhradě újmy.

Jádrem diplomové práce je obzvláště kapitola třetí, která pojednává o způsobu a rozsahu náhrady újmy. Jejím cílem je především přiblížit jednotlivé způsoby náhrady, kterými jsou naturální restituce a peněžitá náhrada. Zároveň je zde blíže nastíněn rozsah, ve kterém má být újma nahrazena. V této souvislosti je výklad zaměřen na skutečnou škodu, ušlý zisk a dluh. Zvláštní pozornost je věnována náhradě škody při poškození věci a poranění zvířete, a to především podmínkám vzniku povinnosti k náhradě škody a rovněž stanovení rozsahu náhrady. Následně se práce blíže zabývá vymezením pojmu nemajetková újma a jednotlivými způsoby jejího odčinění. Cílem čtvrté kapitoly je podrobné přiblížení problematiky újmy na přirozených právech člověka. Jádrem je vymezení jednotlivých nároků, které ze způsobené újmy vyplývají pro poškozeného nebo pro třetí osoby. V samotném závěru se diplomová práce zabývá

zvláštními případy stanovení výše náhrady a její limitací a následně vymezením skutkových podstat obecných deliktů.

Resumé

This diploma thesis deals with compensation for damage under the civil law. The work gives a detailed explanation regarding this institution and highlights the most significant changes that have been brought by the new Civil Code. The aim is mainly to introduce different methods of compensation and basic procedures, that are used in determining the extent of compensation.

This thesis is composed of six chapters. In the introductory chapter, the attention is given to the most significant changes that occurred in the area of tort law in comparison with the previous legislation. Moreover, there is discussed the change in the concept of liability for damage and its basic functions in more details. The following parts are focused on the analyze of duty of care and the limitation of the rights to compensation. The main topic of the second chapter is the definition of the basic assumptions leading to the obligation to compensate for damage. These assumptions include tort, damage, causation and the fault. In the following passages there is closer outlined the issue of strict liability. Special attention is paid to the damage that was caused by accident or solidary liability to compensation and the contributory negligence of a victim. In the final part of the second chapter there is explained the essence of circumstances excluding illegality and their impact on the duty to compensation.

The core of the thesis is especially the third chapter, which deals with the manner and scope of the compensation for damage. Its aim is the approximation of different ways of compensation, which include restoration in kind and pecuniary compensation. It is further outlined the extent of compensation for damage. The explanation is focused on the actual damage, loss of profits and the debt. Special attention is paid to compensation for damaged thing and injured animals, especially the conditions of the obligation to compensation for damage, and also the extent of compensation. Subsequently, the work deals with the definition of non-pecuniary damage and different ways of its compensation. The following forth chapter concentrates on detailed approximation of the issue of human rights harm and on the definition of individual claims, which arise from the injury caused to the victim or a third person. In conclusion, the thesis explains special cases, determining the amount of compensation for damage and its reduction and then defining the facts of general torts.

Název práce a jeho překlad do anglického jazyka

- Náhrada škody
- Compensation for damage

Klíčová slova

- Náhrada škody
- Škoda
- Odpovědnost

Key words

- Compensation for damage
- Damage
- Liability